

Rerum gestarum a Brabantiae ducibus historia

<https://hdl.handle.net/1874/453033>

ga 3

RERVM
GESTARVM
A BRABANTIAE DV-

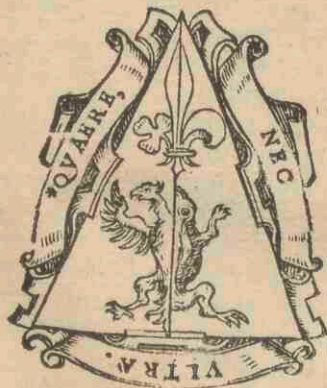
CIBVS HISTORIA, CONSCRI-

pta per Adrianum Barlandum, vsq; in annum
vigefimum sextum, supra M. D. re-

stituta Salutis.

Imperante Carolo Quinto principe
inuictissimo.

*Catalogus insignium oppidorum
Germaniae inferioris.*

Cum Gratia & Priuilegio.

ANTVERPIÆ, Excudebat Ioannes Granius
Typographus, Anno 1551.

GEORGE WASHINGTON

THE FIRST PRESIDENT OF THE UNITED STATES

1732 - 1799

President of the United States
1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

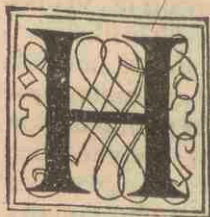
1789 - 1797

1789 - 1797

1789 - 1797

ADRIANI
BARLANDI IN
HISTORIAM DVCVM

PRÆFATIO.

ORATIO autore: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Potest ne quicquam historia dulcius esse, per quam vnā tot pulcherrimarum situs urbium, tot fluminum cursus, hortos, amœnos recessus, musarum domicilia, patrios cultus, habitus locorum, & quid quæque ferat regio, quid quæque recuset, vbi segetes, vbi veniāt felicius vix cognoscimus, & domi manentes sine sumptu, sine periculo orbem ipsum terrarum nobis peragrasse videmur. Eiusdem muneris utilitas nonne maxima est? Vitam, mores, facta hominum, consilia item, atque euentus rerum in medio ponit, in quæ posteritas omnis tanquam in speculum inspicere possit, & vitam, moresque componere. Quid bonorum animos principū ad res cum laude gerendas magis accendit, inflammatque, Tyrannorum cupiditates quid magis refrenat, dum

2 2   vtrique

P R A E F A T I O.

Vtrique cernunt, quæ in vita patrarint, futurum
 ut mox in orbis totius, imo seculorum omnium
 theatrum omnibus spectanda producantur?
 Nullam earum habere notitiam rerum, quæ
 antequam nascerere, contigerunt, hoc est, sem-
 per esse puerum. Ut præteritis etiam sæculis
 vixisse videamur, sola præstat historiarum co-
 gnitio. Absolutum oratorem neminem dixe-
 rim, nisi & exemplis abundauerit, & quamplu-
 rima nouerit. In libris historicorum, ut dixi,
 omnis exempli documēta, velut in illustri mo-
 numento posita intuemur, vnde quæ imitanda
 sint depromere, nobisque ad imitandum pro-
 ponere, quæ fugienda fugere possimus. Con-
 sulendum est itaque principibus regibus, Im-
 peratoribus, ut historicos legant. Quæ enim
 non audent principibus demonstrare domesti-
 ci, ea omnia principes ipsi in libris scriptis re-
 perient. Historia ad id quod honestum est in-
 flammat, vitia detestatur, probos extollit, im-
 probos deprimat. His tam multis, ac varijs uti-
 litatibus adductus ego conscripsi, & primus
 tanquam fatiis mihi seruata in literas misi re-
 rum à Brabantie ducibus gestarum historiam,
 fortasse non tanta sermonis politie, ac fide opti-
 ma. Nihil enim vel gratiæ vel offensæ datum
 est. Scio abesse ab historico debere fœdum ad-
 sentationis crimen, & amorem, ac beneuolen-
 tiam, metum, & similitatem. Nullus tota est hi-
 storia locus, quem non sim paratus magna etiã
 spon-

P R A E F A T I O .

Iponſione in Chronicis lingua noſtrate cōſcrip-
 ptis, aut alijs certe, qui his de rebus aliquid li-
 teris mandauerint, ex ſige repreſentare. Quod
 ſi quis domesticis fidem exiſtinet abrogādā
 ſcriptonibus Liuius fabulam, non hīſtoriam fe-
 cit, quem tam multi tradunt in conſcribendis
 rebus geſtis, Romanos, nō Punicos ſequutum
 eſſe annales. Quod vero ad ſtylum attinet meū,
 omnino nihil ſum ſollicitus. Hīſtoria, vt ad
 ſuum ſcribit Capitonem Plinius, quoquo mo-
 dō ſcripta deleſtat, ipſa ad rerum notitiam pro-
 uocāte natura. Sed damnabit fortāſſe me quiſ-
 piam vt nimis breuem. Datur laudi aperta ac
 lucida breuitas. Qualis apud Saluſtium. Alius
 diſparitatem reprehendet. Huic Liuium obij-
 ciam, quem modo breuem, modo copioſum
 videmus. Dicit alius omitti quādam, & præ-
 teriri. Ad luſtinum prouocabo Hīſtoriae ſcrip-
 ptorem, Prouocabo ad Suetonium, qui
 Caeſarum vitas ita conſcripſit, vt
 multa vel prætereat, vel nimis
 circumciſe narret, quæ ab
 alijs dicta ſunt co-
 pioſius.

EX AVTHORIBVS
de vtilitate Historiæ.

SOlet quæri ab studiosis viris, vtilisne ne sit historia? Nos vero non modo vtilem & frugiferam, sed necessariam mortalibus esse contendimus. Et quemadmodum agriculture corpora, sic monumentis rerum animi fouentur, vitæ cupido, pharmaca pellendis morbis inuenit. Series rerum, ne vna cum eo qui gerit, interiret, historiam excogitauit. Quanto nobilior animus, tanto cæteras dotes præcellit historia, potissimamque sibi sapientiæ partem vendicat. In ea est enim imitatio viuendi, vitia detestatur virtutes ardore quodam imitationis effert, & cum rebus omnibus tēpora vetustatem adferant, Historia numero annorum admirabilior est, & sanctior habetur.

NOMINA BRA-
bantia ducum.

Pipinus primus, filius Carolomanni geniti
ex Brabone tertio huius nominis: Tertio
item principe Brabantia, antequam hæc pro-
uincia ducatus nomen accepisset.

Pipinus Secundus.

Carolus Martellus.

Pipinus Tertius.

Carolus Magnus.

Ludouicus Magni filius.

Godefridus Barbatus.

Godefridus Barbati filius.

Godefridus Tertius.

Henricus tertij Godefridi filius.

Henricus Secundus primi filius.

Henricus Tertius secundi filius.

Ioannes Henrici tertij filius.

Ioannes Secundus, superiori filius.

Ioannes Tertius secundi filius.

Vuenselaus Ioannis Bohemiae regis
filius.

Antonius Philippi Burgundia prin-
cipis filius.

Ioannes Antonij filius, Conditor scholæ
Louaniensis.

Primus Philippus Ioannis frater.

Phi-

Philippus Burgundiæ dux:

Carolus Philippi filius.

Maria Caroli vnica filia.

**Maximilianus Mariæ superioris
maritus.**

Philippus Maximiliani filius.

**Carolus Philippi filius, Burgundus
origine Cæsar.**

**Imperium oceano ; famam qui terminat
astris.**

I

 CHRONICA
BRABANTIAE DV-
CVM AVTHORE HA-
driano Barlando.

PIPINVS PRIMVS DVX
Brabantiae.

RABANTIA Germa
niae prouincia est, multum
amœna, & delitiosa, Peco
ris ferax, frumenti multo
feracior, pomorum abun
dantissima. Vrbes habet
multas illustri nomine, in
quibus ædificia publica, pariter & priuata vi
sendo sunt apparatus. Permulti ad vrbiũ spe
ciem extructi vici. Gens laudatissima, & ad o
mne humanitatis officium maxime obuia.
Doctrinarum quoque & pietatis cultrix, nec
bello inutilis. Habet enim (vt poëta dixit)
regio hæc genus acre virũm. Cuius dux pri
mus fuit Pipinus Carolomãni filius, qui vxo
re capta ex gente Aquitanica, Sueuos, aliosq;
Germaniæ populos bello vicit. Huic tres fuere
liberi: filia, Begga & Gertrudis: quarum hæc
A est

CHRONICA

est postea in numerum relata Diuarum: Filius, Grimoaldus, qui patre mortuo dux factus, eis pub. præfuit. Huius viri consilio Sigisbertus rex Francorum, diuersis locis, in pauperum alimoniam sacras ædes, & cœnobia extruxit. Odio quorundam interfecto postea Grimoaldo, soror eius Begga, cum marito suo, res Brabantiae aliquantum temporis administravit.

PIPINVS SECVNDVS.

Matri Pipinus successit huius nominis secundus, & dux Brabantiae tertius, qui Herstalli cognomen accepit ab Herstallo. Qui locus inter Leodium vilebatur & tractum, ubi ad Mosam fluuium idem Pipinus arcem extruxerat, in quam frequenter credo, loci captus amœnitate, se recipere solebat. Progenitoribus est hic ortus sanctissimis, ut præteream alios, matrem habuit Beggam, Gertrudis diuæ sororem.

DE MATRIMONIO EIVS:

dem, & liberis.

Petrudis mulier vitæ sanctimonia insignis huic vxor data est. Matrimonij vinculo sic iuncti, ac velut concatenati, bonorum omnium radici concordie nihil præferendum existimantes, omnia sic egerunt, ut pax inter eos & tranquillitas esset. Hanc pacem id boni sequutum, ut ex eo coniugio digna parente sit ædita proles: filij tres, Drago & Grimoaldus, qui quum Christi esset fortis adser-

tor

tor Dei, postea Leodij martyriū adijt ob Christi fidem, ibi sepultus in æde diuo Iacobo sacra. Filius tertius fuit Siluius vir pientissimus, qui & ipse sancti appellationem meruit. Filia Norburgis vocata est. Sepulchro illata Colonia, miraculis claruit, quæ res vitæ innocenter actæ, euidens est iudicium. Omnium ex coniuge Plestrude liberorum funera, vidit Pipinus.

DE BELLO EIVS

cum Phrysijs.

Gubernante eo res Brabanticas, Phrysijs, qui tum erant fidei hostes, vt suū in Christianum nomen explerent odium, Franciam Orientalem ferro & igni late vastauerāt. Pipinus igitur orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, ex suis delectu habito, aliquot armatorū milia contrahit. Nec longior inde mora, cum his copijs in Hollandiam transgressus Vuiltemburgū, nunc vrbs Traiectum dicitur, obsedit, multumque & diu ab his qui intus erant, strenue defensum, tandem cepit. In vrbe iam capta vis ingens Barbarorū cæsa est. Hic primū subacti sunt Phrysijs, qui nunquā antea didicerāt externo parere principi. Eorū, quos armis deuicerat Pipinus, animas quoque lucrari & seruare cupiens, Guilibrordū, quem habebant ea tempora virū sanctissimum huc misit, qui clarissima Euangelici splendoris luce, cæcos infidelitate populos illustraret, & gentem

A 2   alioqui

CHRONICA

alioqui indomitum ad veri & vnius Dei cultum accenderet.

ADVLTERIVM EIVSDEM.

Incidit postea Pipinus in fœdum adulteriij crimen, quod ipsum eo fœdus est habitum, quo innocentius vixerat ad id tempus ipse. Alpiadis cuiusdam nobilis & forma excellenti mulieris pulchritudine captus, eam compressit, & pregnantem haud multo post reddidit. Vnde natus illi filius Carolus, qui Martelli cognomen tulit. Hunc Pipini amorem eo progressum inuenio, vt adhuc superstiti vxore legitima Plestrude, alteram quoque matrimonio sibi iunxerit. Quod factum in duce, quum Lambertus Traiectensium ad Mosam episcopus reprehenderet: Dodo princeps, Alpiadis frater, veritus futurum, vt Lamberti monita sequutus Pipinus, sororem eius dimitteret, misit qui sanctum virum interficerent. Non est occisum inuenio, quum aliquandiu orationi incubuisset. Hac de re sic habet Sabellicus in Enneadibus. Et Lambertus vir insigni pietate martyrio defunctus est, quia Pipinum increpauisset, quod Alpiadem pellicem vxori superduxisset. Alpiadis frater Lambertum peremit, nec impune. Incidit nephariae caedis author in atrocissimum genus morbi, erodente se ipsum corpore, suppliciaq; sibi gignente, Graeci Phthiriasim vocant, Pedicularis Romana voce dicitur. Apudeundem adnotatum inuenio

nio his verbis. Duas Pipino, Blōdus ait, vxores fuisse. Calpiadē, ex qua Carolus, qui Martelli cognomen tulit, sit genitus. Secundo loco Plestrudē. Sunt qui Calpiadem Plestrudi superductā tradant. Non desunt, qui Martellū ex cōcubina, nō legitimo thoro natū scribant. Tanta vbiq; scriptorū laboratur inconstātia,

DE MORTE EIVS.

HErstallus, per hæc quæ dixi, & alia quædam in Gallijs, cui prouinciæ gubernandæ præfectus fuerat, gesta, excursu vitæ spacio, moritur anno principatus sui xxix.

Prius tamen quàm decederet, apud conuocatos oppidorum primores, filiū libi, his etiam amplectentibus, successorem constituit, qui legitimo thoro natus non erat.

DE CAROLO MARTELLO, PRAE
lijs eius, & Saraccenorum aduentu in Gallias,
Item de Phrysijs.

CArolus hic Martellus, robusta fuit & ferrea natura (vnde cognomen accepit. Martel enim lingua nostrate hamer sonat) quā in subigendis hostibus, egregie ostendit. Saxones primo victi ab eo, & infestissimi accolæ, & rebelles. Inde subacti Alemanni. Subacti sunt & Sueui. Postea ab Eudone Visigotho Aquitanix, & Vasconix principe, bellum sibi illatum per legatos gessit. Ii cum exercitu Vasconum fines ingressi cum Eudone, qui ad vim arcendam occurrerat, pugnaverunt. Præ-

C H R O N I C A

lio superatus Eudo, suisque diffusis opibus Sa-
 racenorum implorat auxilium, qui iam annos
 decem in Hispaniis agebant. Galliam per hoc
 tempus ingressi, Burdegalam urbem vi ca-
 piunt, captam diripiunt. Christiani nominis
 odio saevitum est sine discrimine, in viros, in
 foeminas, in pueros. Tempia quoque funditus
 eversa sunt omnia, & conculcata simulachra di-
 uorum. Iam progredi eos ad diripiendum
 Martini Turonensis templum, varijs ac pul-
 cherrimis opulentum donarijs, fama erat. Ca-
 rolus igitur vndique contractis viribus, ipso
 etiam Eudone, qui Saracenos accersierat, in
 partes suas adducto, Turonum contendit, ad
 impiæ gentis opprimendos conatus. Nec mul-
 to post concurritur vtrinque maximis odijs,
 animisque. Vtraque pars difficilem hanc sen-
 sit pugnam, Sed Saraceni etiam funestam. Pro-
 ditum est enim fidei hostium, cæsa hoc loco
 milia septuaginta. Tam inclyta non contentus
 victoria Carolus, domitis Burgundis, & post
 mortem Eudonis, cuius adiutus viribus Sara-
 cenos vicerat, Aquitaniæ quoque magna par-
 te suis opibus adiecta, ad Frisones bello perse-
 quendos animum adiecit, qui populi per id
 tempus nondum Christi fidem amplexi erant.
 Huc deuectus classe Martellus, omnia diripuit,
 omnia cæde cõpleuit, nulla neq; sexus, neque
 ætatis ratione habita. Subuertit statuas deorū,
 Tempia ferro & igni dedit.

C A R O :

CAROLVM GALLIAE

regibus imperasse.

Hilderico Francorum rege mortuo, Carolus delatum sibi prouinciæ totius imperium, & regis insignia pertinacissime recusans, Imperare, inquit, regibus, quàm rex esse malo, & in locum patris demortui suffecit Dagobertum, qui Hilderico natu maior filius erat. Huic post quadriennium defuncto, subiecit Carolus fratrem Lotharium, qui non ultra biennium regnavit. Postea Chilperico, qui cognatus erat regum defunctorum, vi & armis regnum occupare volenti, se cum exercitu obiecit Carolus, fuitque ea Chilperico infelix dimicatio. Qui sic victus, non multo post, legatos ad Carolum misit, quorum ille ita est placatus oratione, ut regia Chilperico statim detulerit insignia. Huic postquam annos quindecim rerum potitus esset, quidam scribunt Theodoricum quendam successisse. Alij Theodoricum Childerico in administratione præponunt, & eos dicunt fratres fuisse.

DE ALIIS QVIBVSDAM RE

bus gestis eius.

Vicit & Saracenos Carolus ante Auinionem, quam urbem tum illi occupauerat, duce eorum cæso Amorteo, qui ex Hispanijs accurrerat, suis laturus suppetias. Gregorio pontifice tertio, Lutprandus Londus Longobardicæ princeps gentis Romam obis

C H R O N I C A

dione fatigabat. In Leone (qui Romanus erat imperator) nulla spes Pontifici quum esset, ad hunc Carolum in Gallijs agentem datæ literæ, quibus orabat eum Pontifex, vt laboranti Romæ succurreret. Carolus Pontificis lecta epistola posthabitis omnibus, cum Lutprando sibi amicissimo egit, vt pro mutuo amore abstineret ab Ecclesiæ rebus. Quod Lutprandus, ne non omnia Caroli, hoc est summi amici causa velle crederetur, libētissime fecit. Ex quo tempore Gallorum reges vrbi Romanæ Apostolicæq; sedi fauere cœperunt. His multisq; alijs parta gloria, Carolus iam senex vita decessit. Quidam scribere sunt ausi, damnatum eum esse, & nunquam finiendis traditū cruciatibus, quod assiduis exhaustus bellis, inclemēter extorserit à clero pecuniam, vt ita procerum suorum rebus consulere. Additur à scriptoribus Eucherio Aurelianensium episcopo, sacris operanti, prima luce cælo repente delapsus ē diuis vnum id nūciasse. Sed hæc cunctantibus referenda, ne fides historiæ abrogetur. Plerisque enim stulte multa asserentibus, temere asfertis, multi aliquanto stultius accedere solent.

D E F I L I I S E I V S.

IN Chronicis germanica lingua conscriptis, inuenio tres Martello patri filios superuixisse, & filiam vnam. Sabellicus nulla facta mentione filiæ, diuersus abiens, duos tradit filios ab eo relictos superstites, Carolo-
man-

mannium, cui maximo natu, ex patris diuisione Austria & Sueuia, Pipinum, cui Burgundia & Francia obuenerunt. Carolomannium postea sponte religionem sequutum, Romam venisse, ad pontificem Zachariam, ab hoc sacris initiatum, monasticaq; indutum cuculla, Cassinense adisse monasterium. Pipinum postea solum gubernasse, deuictos ab eo Germanos, Aquitanos, & Alemanorum gentē: moderatum & cum Francorum rebus, ut patrem.

PIPINVS TERTIVS REX

Gallorum creatus.

Sive per ea tempora Childericus, siue Theodericus regnum tenuerit, vniuersa Pipini virtutem amplexa Gallia, pertesaque regis amentiam Pont. Rom. qui tum Zacharias nominabatur, prius consulto, hunc regem creat. Mirum fuit semper huius viri studium in Romanam ecclesiam, vnde Christianissimi cognomen tum tulit, Romanis, & laboranti ecclesiae aduersus Aistulphi Longobardorum regis iniuriam opitulatus est. Stephano huius nominis secundo pontifici, in Gallias ad auxiliū contra Longobardos implorandum venienti occurrit, adque pedes eius venerabundum sedemisit, inde equo insidentem, pedibus ipse in regiam perduxit. Tanto tunc reges pietatis & religionis studiosiores erant, quam nunc priuati. Huius illa vox est, eo consilio nos armaduimus, vt apostolicā sedem ab omni mor-

CHRONICA

talium iniuria vindicaremus, id daturi Christianæ pietati, non mortalium studijs.

BELLVM AQVITANICVM.

Magnum fuit Pipino cum Aquitanis negotium, qui octauo demum anno victi ac debellati sunt. Prima expeditione ad Theloatum oppidum castra posita, & priusquam dimicari ceptum, Nauferio Aquitanix principi data pax est. Inde cum in regni interiora se recepisset, exercitumque dimisisset Pipinus, Nauferij miles, galliarum gentem subita vi adortus, omnia longe lateq; populatur. Ad quam vlciscendam perfidiam, cum exercitu & copijs tumultuose reparatis, misit filium Carolum Pipinus, erat enim iam ipse grandis natu & senio confectus. Aquitaniam igitur ingressus, magno animo Carolus ex Aruernis breui multa occupat loca, fuit hoc Tyrociniũ, hæctam læta habuit initia militare imperium illius, cui res egregie gestæ magni cognomenrum peperere. Nec multum inde fuit in terris Pipinus, ex Berta coniuge, Heraclij principis filia relictis superstitibus filijs duobus, Carolo qui postea magni cognomentum (vt dixi) est adeptus, & Carolomanno, quo mortuo Carolus omnem imperij molem solus sustinuit.

RES GESTAE A Carolo Magno.

Francorum regnum, quod à patre magnũ quidem & amplum acceperat, multo maximum & amplissimum reddidit iure belli, adie-

adiectis Aquitania, Vasconia, Toto Pyrenæi
montis iugo, Italia tota ab Augustis prætorijs
vsque ad minorem Calabriam, Saxonia citra
& trans Albim, vtraque Pannonia, Dacia,
quæ apposita in altera Danubiï ripa est, Istria
quoque & Liburnia, atque Dalmatia, præter
maritimas ciuitates. Perdomuit atque subegit
Barbaras nationes, quæ intra Vistulam ac
Rhenum amnes incolæ sunt Germaniæ. Sara
ceni ab eo in Bethicæ angulum ex cætera His
pania sunt compulsi. Bellum gessit cum Des
iderio Longobardorum rege ac hoste Rom.
Pontificis. Hunc redactum in potestatem,
iussit Lugdunum in Galliam deportari. Sub
Dominicæ resurrectionis dies Romam, paca
to agmine, venientem Carolum, Hadrianus
Pontifex huius nominis primus, accepit. Eun
demq; pulcherrimis, ob merita in Romanam
sedem, decretis ornatum dimisit, Saxonicum
deinde bellum ab eo repetitum est. Cuius cau
sa fuit rebellio, absente enim Carolo, omnia
ad Rhenum vsque Saxo vastauerat. Hoc de
functus bello, cum Bauarum duce pacem san
xit. Cum eodem postea bellum gessit, ob non
datos obsides, quos priore fœdere promiserat
Bauarus. Post receptos in deditiõnem Baua
ros, Sclauï, Istri accolæ bello petiti. Gentem
hanc æstate vna perdomuit. Postea Hunnos,
qui & Hungari iam appellari cœperant, ador
tus, insigni clade affecit, ac mox in deditiõnẽ
acce-

CHRONICA

acceptos humanissime tractauit. Iam tot clarus victorijs, tot ferocissimarum gentium dormitor Carolus, Franconiam est profectus. Est hæc Germaniæ regio. Hic ab eodem indicto multorum conuentu antistitum, Felicianana est damnata hæresis, de abolendis sanctorum imaginibus.

CAROLVS A LEONE TERTIO

Pont. Rom. Imperator declaratus.

Romanus Pontifex Leo tertius, qui Hadriano successit, dum considerat regis Caroli & progenitorum eius, maxima ex parte in ecclesiam merita, & imperatores Constantinopolitanos ægre tantum nomen defendere ac tueri, maximo totius populi consensu atque rogatu, Carolum in urbem reuersum, imperatorem Romanum declarauit, & inunxit ter acclamante uniuersa multitudine: Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico imperatori vita & victoria.

DE VXORIBVS EIVS

& liberis.

Tres habuit in vita uxores, prima fuit Hildegardis nomine, ex qua tres illi sunt nati filij, Ludouicus, Pipinus & Carolus. postea wormaciæ in Germanis, nupsit ei filia Rodolphi comitis Franciæ orientalis, huic Fastradae nomē, ex qua duas sustulit filias, vnā Theoderatam, Hiltrudem alterā. Mortua Fastrada Lutgardam duxit, ex qua liberos nō suscepit.

DE

DE CONDITIONE PARIEN-
sis scholæ, quibusdam alijs gestis
eius, & morte.

Am imperator consecratus, ecclesiæ ac pon-
 tificiæ dignitatis patrocinio semel suscepto,
 Campulum quendam, & Pascalem impieta-
 tis reos extremo supplicio admoturus erat.
 Sed pontificis rogatu, pœna illis remissa: v-
 trunque in Galliam relegauit. Bonarum artiũ
 studia quum indulgentissime foueret, Parisij
 diuinæ humanæq; sapientiæ scholam, & item
 alteram Ticini instituit. Junioribus orbatus fi-
 lijs, Pipino Mediolani, Carolo in germania,
 Ludouicum, quem virilis stirpis vnicum iam
 habebat, celeberrimo totius Galliarum popu-
 li conuentu, consortem imperij declarauit.
 Quumq; reliquum vitæ tempus quod dede-
 runt superi, in ocio egisset, febris tandem & la-
 teris doloribus obiit, anno ætatis septuagesi-
 mo primo. Aquisgrani sepultus, in templo à
 se constructo. Monumento eius inscriptum:
 Caroli magni Christianissimi Romanorũ im-
 peratoris corpus, hoc conditum est sepulchro.

DE PRODIGIIS QVAE MOR-
tem eius præcesserint.

Ortem eius præcessit deliquium solis;
 Midem annus quo princeps tantus ex hu-
 manis decessit, lunam ter vidit obscura-
 tam. Aquisgrani in templo iſta fulmine pila
 concidit. Eodem loco & porticus à palatio ad
 templum

CHRONICA

templum ducens, corruit. Pons quem idem Carolus Moguntiaë ædificauerat, igni totus conflagrauit.

DE STATVRA EIVS.

Corpore fuit amplo & robusto, excelsa statura, oculis prægrandibus, ac vegetis, hilarifacie. Incessus illi firmus, & tota corporis habitudo virilis. Clarior vox, quam vt corpori tanto cõueniret, prospera valetudo, præterquam quod proximo ante obitū quadriennio sæpius febrifit conflictatus.

DE FACVNDIA ET *studijs eius.*

Dicendi facultate multum ualuit ac præstitit, nec latini sermonis peritia contentus, etiam peregrina studia lectatus est. Græca tamen intelligebat melius quàm interlegendum pronuntiabat. Liberalium artium studia indulgētissime fouis, impensissime adamauit, earumq; professoribus honoris plurimum exhibuit. In Græcis percipiendis operam dedit Petro pisano cuidã. In cæteris disciplinis, Rhetorica, Dialectica, & Astronomia præceptore et vsus Alcuino Britanno, quẽ virū in primis coluit. Mirum fuit in eo venandi & equitandi studium, exercuit & corpus frequenti natatu.

DE CVRA EIVS CIRCA

liberorum profectum.

Filios doctissimis erudiendos tradidit præceptoribus, amplissima promittēs atq; dissoluens salariã. Neq; enim ignorabat quousquisq;

quisque eruditior esset, eo faciliorem clario-
remque doctrinam ministrare, neq; parentum
nomine dignos iudicabat, qui agros, qui uine-
ta, qui iumenta quoq; pluris facerent q̄ filios.

DE TEMPERANTIA EIVS

in cibo & potu.

Cibi erat valde temperans, quanquam ieiū-
nia corpori suo noxia querebatur, vini
tam parcus, vt non amplius ter, quater, su-
per cœnam aut prandium biberet. In cibo fe-
tinam carnem assam maxime appetebat, con-
uiuia rarius agitare, ac non nisi festis diebus.
Traditur & illud, nunquam eum sine docto
colloquio aut historica lectione cibum cepis-
se. Quum semel optasset sibi, ac seculo duode-
cim viros Hieronymi & Augustini similes,
adstans forte præceptor Alcuinus: Tu vis, in-
quit, habere duodecim, quum ipse Christus
cæli ac terræ dominus horum similes, ea tem-
pestate plures non habuerit.

DE PIETATE EIVS IN

Deum, & elementa.

Pietatis ac religionis Christianę tam diligens
cultor fuit, vt non tantum missis & sacro-
rum interesset horis, sed & hymnos & psal-
mos interdum caneret, ceu ex initiatis ac sacris
ficis vnus. Tempora diuis erexit, ueram religio-
nem obseruauit etiam in minimis, iniurias il-
latas ciuili animo tulisse, in hostes raro acer-
bius sæuisse traditur.

DE

CHRONICA
DE LUDOVICO ET

filijs eius.

CArolo patri demortuo successit Ludouicus, tanta vir clementia, ut inde pij cognomen sit adeptus. Aquisgrani post obitum parentis optimi, cum legatis gentium diuersarum, pax noua est ab eo sancita. Filios habuit Otharium, & Pipinum. hunc Aquisgranis, alterum præfecit Bauaris.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

CUm Dacis bellum gessit. Vascones opera Gallorum ad imperium retraxit. Britones, qui res nouas moliti, nouum sibi regem creauerant, vicit. In prælio capti Murmanianum (is regis nomen inuaserat) occidi iussit. Hoc imperante, Roma caput gentium à Saracenis obsessa est, vastata, & omnis Tuscia donarijs & sacra veste spoliatum Cassinense monasterium, omnia rapinis & incendio fœdata sunt.

DE MORTE ET DE

cretis eius.

DEcessit Ludouicus anno imperij xxvj. sepultus Metis, qui tota vita paternam æmulatus pietatem sanxit, ne sacris iniuriatus hominum seruitio se subijceret. Quàm turpe est enim istis aulicis esse à scopis, à matula, à poculis, vel cum mulieri anteambulare, ad cuius verba in sacrificio panis conuertitur, non solum in hominem, sed quod humanum
intelle-

intellectum supergredi videtur, in Deum. Sanxit & illa, ne sacerdos quæstui sese ulli dederet, quum omnis ipsi ordini turpis esset quæstus. Eodem auctore statutum & illud antistitum celebri conuentu, ne sacerdotes purpura, serico, aut gemmatis annulis vterentur. Abrogauit huic tam pio decreto, vt multis alijs, nimium luxui dedita posteritas.

CVR OMITTANTVR VITÆ

quorundam ducum, & de Godefrido barbato, & bellis ab eo gestis cum Arnouto Grymbergensi principe.

QVæ post huius Ludouici principatum gesta sunt, vsque ad tempora Godefridi barbati ducis, qui Brabanticam terram ab Arduennæ principibus occupatam primus recuperauit ea, haudquaquam incorruptis rerum gestarum monumentis tradita, nec affirmare nec refellere statui. Hæc quæ sequuntur & rerum nouitate, & varietate exemplorum, non modo delectare poterunt, sed & prodesse lectori. Godefridus igitur post Brabantiam armis ac viribus recuperatam, bellum indixit Arnouto principi Grymbergano, qui cum esset longe ditissimus, & magno vir animo, Godefridum agnoscere superiorem recusabat. Hinc mucronibus, verutis securibus acerrime inter eos certatum. Vicit tandem Arnoutus. Post illa quoque dum hostiliter sæpius con-

CHRONICA

grediuntur, haud vno loco multum sanguinis humani effusum est.

CVR DICTVS SIT BARBA:

tus, & de amore omnium hominis

num erga eum.

GOdefrido principi natu grandiori cognomen barbato fuit, promiserat enim patri se nō ante positurum barbam, quam adeptas recuperasset prouincias, Lothoringiam & Brabantiam. Hunc principem nobilitas vniuersa plurimum dilexit, nec pauci quoq; reges ipsius amicitiam per legatos petiere. Nam erat & miti vir ingenio, & ab omni flagitio ac tyrannide abhorrens. Consuluit suorum modis, propria negligens, vigilabat, vt suis dormire liceret, laborabat vt sui in ocio vitā agerent, benefacibat ingratis, etiam non intelligentibus, etiam inuitis.

DE PIETATE EIUS IN

— Diuos, & morte.

MAGNUM fuisse in illo pietatis ac religionis studiū, indicio sunt tot locis ex eius aere constructa & erecta monasteria. Louanij quoq; extra muros Percense monasteriū huius est opus, quod postea patrum studio optimorum & agro & ædificijs ditatum est. Is qui nunc in eadem domo & moribus & rebus agendis præest, huc omnes cogitationes, omnia studia destinat, vt & parta, quaesitaq; à maioribus tueatur, & summo iudici rationem exactu

ro proberetur. Mortuus hic Godefridus, sepelitur Affliginij, quod cœnobium inter Bruxellam & Aloftum vrbes visitur, vbi est hodie fratrum pie sancteq; operantium cœtus.

DE GODEFRIDO BARBATE

filio, & bello eius cum Henrico Limburgie principe.

Post defunctum barbatum filius eiusdem nominis posteaquam annū rexisset vnum, est cum valida manu profectus cōtra Henricum ducem Limburgiæ, qui Lothoringiam ingressus, late omnia cœdibus & rapinis sœdabat. Godefridus diui Trudonis oppidum, cuius ciues ab Henrici partibus stabant, circumfedit, ac omni telorum genere sepius oppugnatum, postremo in deditiōem accepit, oppidanis pollicentibus, ne grauiora paterentur se imperata facturos, quibus & venia data est, & mutati renouatiq; magistratus, eiectis Henrici fautoribus & amicis.

DE PROFECTIONE EIVS

Aquisgranum, de bello Grymberganico, de morte eiusdem.

Hinc citato agmine, dux Aquisgranum proficiscitur, atque in vrbem admissus, biduū in Cæsario confedit solio, ciuesq; compulit vt secum arma caperēt, ita breui deuictis ac profligatis Hērici copijs, Godefridus cum victore exercitu in Brabantia redijt. Non multo post & Grymberganicū gessit bellum,

CHRONICA

sed damno maiore quàm fructu. Grymbergani enim principes hic omnia recuperauerunt, quæ Barbatus illis ademerat. In chronicis quibusdam legi, per hæc tempora in agro Louanienfi, nocte quadam melle rorasse. Moritur inde princeps Godefridus, quum triennio & mensibus aliquot præfuisset. Louanij sepultus in æde apostolorum principi sacra.

DE TERTIO GODEFRIDO SV-
*perioris filio, in cuius deportato
 in aciem.*

Proximi ducis filius Godefridus, nondum erat annum vitæ primum egressus, quum pater decessit. Itaque Grymbergani principes, qui cum patre & item auo huius grauius bella gesserant, infantiam ducis pupilli contemnentes, rebellare cœperunt late vastatus ager Brabanticus. Netelaria arx euersa & solo equata est. Haud longe distabat hæc domus à Viluordia, quæ & ipsa tunc temporis non oppidum, sed pagus iniectis ignibus conflagrauit. Tam atroci iniuria commoti nobiles Brabantia cum validissimo exercitu hostem insequuti, ad pugnam euocauerunt. Priusquam dimicari cœptum est, infans dux in cuius prolatus, & ante aciem positus traditur, ut acrius pugnarent Brabantii. Quum igitur miseratio eos infantis pueri teneret, quem si bello victi vident, captiuum ex duce facturi videbantur, ipsi animis hostem sunt adorti, ut magna cæde

cæde Grymberganos fuderint. Idem multis retro seculis fecerant Macedones cum Illyricis dimicaturi.

DE MATRIMONIIS EIVS

et liberis.

Godefridus pupillarem egressus ætatem, in matrimonium recepit Margaretam Henrici Limburgiæ filiam, ex qua sustulit filios duos, Henricum, qui defuncto patre factus est princeps, Albertum postea antistitem Leodiorum, & filiam unicam Aleydam, quæ regina facta est Angliæ. Post obitum Margaretæ duxit alteram, cuius nomen in chronicis non inuenio, comitis filiam, ex qua natus ille filius nomine Guilielmus.

DE PRODIGIIS ILLIVS TEM

poris, et morte Godefridi.

Huius principis temporibus, non vno loco fame laboratum, multaq; prodigia hominum animos conturbauere. Terra horrendè mota locis aliquot, tres lunæ in cælo, ac totidem visi soles. Dux Godefridus, tertio & quadragesimo administrationis anno, in humanis esse desijt. Corpus eius Louanij augustissimo vrbis templo, quod Barionæ est, illatum, ibiq; honorifice sepultum.

DE MATRIMONIO HENRICI

ei primi, et liberis eius.

Henricus primus huius nominis, proximi filius Godefridi Brabantiae ducis patri

CHRONICA

demortuo successit. Vxor ei contigit Machteldis Bononiæ comitis Matthæi filia, ex qua tulisse traditur filios duos, Henricum qui postea præfuit, & Godefridum, filias vero quatuor, è quibus natu maxima, cui Mariæ nomen erat, nupsit Othoni quarto Cæsari. Tres aliæ sunt principibus traditæ minoribus.

DE QVIBVSDAM REBVS *gestis huius Henrici.*

ANno suæ gubernationis secundo, Henricus euertit arcem quæ vulgo Duras nominabatur. Eandem sexto post anno rursus inchoatam à fundamentis magno sumptu absoluit. Postea circumfessum ab eo, & oppugnatum est diui Trudonis oppidum. Huius causa belli non traditur satis dilucide ab his, quos in historia scribenda sequimur. Idem cum Metensis vrbs archiepiscopo Hieroselymā proficiscens, Christianorum aduersus Turcarum gentem princeps declaratur. Huius itaque ductu, Baruth ciuitas opulentissima vi capta est, cæde profligatis Turcis. Nec multo post & hoc iuuante Constantinopolis expugnatur, quibus ita prospere gestis, magnam consecutus celebritatē nominis rediit in Brabantiam. Anno principatus sui xvij. cōgressus est cum Florentio, id temporis comite Hollandiæ, & Othone Gelrio, vtrunque cepit eo prælio. Vtrunque post compositam pacem, generum sibi asciuit.

DE

DE OPPUGNATIONE LEODII,

et sententia militari in ciues.

SVceptæ administrationis anno xxviii. ex
Stota Brabantia militem stipendio condu-
xit, cum quo Leodium profectus, urbem
dies aliquot bellicis operibus extra intraq; fe-
rociter oppugnatam cepit. Multi mortales om-
nis sexus intra muros cæsi ab irato milite, mul-
ti non solum natu grandes, verum & pueruli
(horresco referens) in amnem præcipitati. Hinc
conuersus hostis ad templorum spoliationes,
altaria quoque tinxit ac fœdauit humano san-
guine, vt nusquam non extarent eius insanix
vestigia. Tongrinum quoq; direptum ac flam-
mis datum, & vastatus ager. Sed reuertentem
exercitum, iusta numinis ira felicitas prior de-
seruit. Cum armata enim manu Leodiensium
antistes insequutus & acie congressus, duo Bra-
bantorum milia occidit, qui magna parte Lo-
uanenses erant ac Lyrani, multos etiam capti-
uos abduxit. Henricus & ipse periclitatus, æ-
gre cum paucis effugit.

DE ALTERA VXORE HEN-

*rici, et obsidione Bruxellæ, per Hols-**landiæ et Flandriæ comites.*

VXorem deinde duxit Mariam Philip-
pi Gallorum regis filiam, quum priorem
Machteldem ex morbo amisisset. Non
multo post Bruxellæ oppido Brabantix agen-
tem eum graui obsidione sunt adorti comites

CHRONICA

Flandriæ ac Hollandiæ, & Saelbergo princeps, frater hic erat Anglorum regis. Causam obsidionis inuenio fuisse, ne Henricus locero Gallo, cum quo his bellum gerebatur, auxiliũ ferret. Hoc loco maiore aliquanto obsidentiũ strage pugnatum, & quum dies aliquot vim hostium fortiter sustinisset Henricus, animo repente mutato Flandrorum comiti promisit nunquam se post illa, nec bellico apparatu, nec pecunia opitulaturum Gallo, atq; ita compositis & pacatis omnibus soluta obsidio est.

DE NVPTIIS OTHONIS QVARTI
ti imperatoris, & bello indicto Gallorum regi. Postremo de morte Henrici.

ANno ab humanæ salutis exordio, M. cc. xiiiij. imperator Otho nominis huius quartus, venit Traiectum ad Mosam, duxitque uxorem Henrici Brabantiæ principis filiam Mariam. Gallorum regi postea bellum vnã cum Flandriæ comite indicit, ad quod gerendum adiumento fuit Henricus. Itaque cum ingentibus copijs egressi, castra fecere non longe à Tornaco. Gallus vbi videret longe se viribus imparem, dicitur sacram ingressus ædem lachrymantibus oculis, in causa iustissima diuinum implorasse auxilium. Sequutus inde cum robore copiarum ad hostem suum pertendit. Hic pugna acerrima pugnata est, regi cælum telis volantibus, equorum strepitu, concursuque, terra horrende mota est.

Innu-

Innumeri hoc prælio cecidere crudelis vbique
 luctus, vbique pauor, & plurima mortis ima-
 go. Galli ad postremum egregie vicere, captis
 etiam quatuor exercituum ducibus, inter quos
 Flandriæ comes, Otho imperator, & Hêricus
 viri impigri, quum strenue aliquandiu restitif-
 sent hosti, amissa exercitus parte multo maxi-
 ma, cū paucis fuga elapsi, consulunt saluti suæ.
 Non multo post Henricus & fidei hostibus ce-
 sis, principatum suum memorabilē reddidit.
 Anno proxime insequenti, morbo correptus
 grauissimo, Colonia Agrippinæ fatalē obiit
 mortem, quum annos quadraginta octo rerū
 potitus esset. Corpus illatum sepulchro Loua-
 nij in æde sacra Petro apostolo, visitur erectū
 medio choro monumentum.

DE HENRICO SECVNDO ET

liberis eius. Item cœnobium Vallis ducis

apud Louanium, unde nomen acce-

perit, & à quo sit conditum.

DEfuncto patre, Brabantia principatum
 tenuit Henricus filius, quem magnanimū
 video à quibusdam appellatum. Ex Ma-
 ria vxore quam acceperat, Philippi Romano-
 rum regis filiam, nati huic filius nomine pa-
 terno, & filia quatuor. Natu maxima, quæ
 Machteldis vocata est, nupsit tunc temporis
 Gallorum regis fratri. Altera in baptismo no-
 minata Maria virū habuit ducem à Beyerem.
 Tertia Beatrix in matrimoniū collocata Thu-

CHRONICA

ringiæ Lantgrauio (ea est dignitas apud Germaniæ populos.) Omnium natu minima, cui Margarietæ nomen fuit, monasticã vitam amplexa, claruit sanctitate in cœnobio Bernardini ordinis, locum nominât Vallem ducis, Lo uanio distantem milis duabus, regione amœnissimam. Condidit hoc monasterium Henricus secundus, de quo nunc agimus, videreturq; sumpsisse appellationem ducis à conditore duce. Post obitum Mariæ duxit aliam vxorẽ nomine Sophiam, clarissimis ortam natalibus. Quæ mulier per omnem vitam pauperibus & egenis multa distribuit. Eadem peperit Henrico filium, qui & ipse à sacro fonte paternum accepit nomen.

DE BELLIS AB EÒ GESTIS.

Hic princeps ad Rhenum, ad Mosam gessit bella diuersa. Coloniam graui obsidione fatigauit, non potuit tamen expugnare. Cum cæde igitur suorum inde reiectus, incensis omnibus villis ac ædificijs, quæ circa urbem visebantur, abiit. Henrici huius temporibus vixerunt, Albertus cognomento magnus, Thomas Aquinas prædicatorij ordinis, viri ambo insignes. In Colonia Agrippina ille, hic Parisij professus est sacras literas.

QVOMODO ROMANVM IMPERIUM sibi dlatum recusauerit, & morte eiusdem.

Inno.

INnocentius quartus Pontifex Romanus, vbi Fridericum secundum, hominis (vt quisdam scribunt) calliditatem pertæsus, abdicasset imperio, ad Henricum Brabantiae ducem literis datis, eum rogauit, vt rerum imperii gubernationem susciperet. Quod Henricus fortuna contentus sua recusauit. Guilhelmum Hollandiae comitem ac sibi ex sorore nepotem Romano principi commendans, quæ commendatio effecit, vt post Henricum Thuringiae Landgrauium, qui Friderico successit, Guilielmus sit Romanus rex declaratus. De cuius cæde apud Phrysijs dixi in eo libello, quem de Hollandiae comitibus seorsum ædidi. Henricus de quo agimus hoc loco ingentis animi princeps, vita functus est anno gubernationis Brabantie vigesimo secundo. Corpus eius sepulchro illatum in monasterio, quod lingua nostrate *Vileer* dicitur.

DE HENRICI TERTII VXORE,

liberis, & quibusdam alijs.

Henricus tertius, qui patri successus est iunxit sibi matrimonio Aleydem Burgundiae ducis filiam. Ex qua suscepit filios tres, Henricum, Ioannem, Godefridum, filiam vnam Mariam, quæ postea nupsit Galorum regi Philippo nominis huius tertio.

Præfuit hic princeps vt bonus rector, benignus vir, ac facilis, & ad promerendam omnium gratiam natus. Pacem toto administratio-

nis

CHRONICA

nis tempore coluit. Sed optimum ac nobilissimum ducem, nostris hominibus inuidencia, facta è medio sustulerunt, quum animos rexisset tantū tredecim. Vxor postea aliquamdiu sanctissime administravit, filijs adhuc impuberibus. Vterque sepultus Louanij in cœnobio à se condito Prædicatorum, ad partem dexteram aram maximam.

DE PRINCIPATV IOANNIS,

qui erat secundus Henrici filius, & dis-

cordia inter Louanium &

Mechliniam.

ANno ab obitu Henrici octauo, primo res ciuitatū Ioanni secūdo filio principatum Brabantiaē deferunt. Nam Henricus natus maximus, ob naturæ vitia quædam, idoneus non erat ad gubernandum. Hic postea consilium secutus Mechliniensium principis, viri prudentis, vitæ dedidit se monasticæ. Vnde maxima est orta discordia, inter Louanienses & Mechliniæ principem. Louanij ciues iniuriam factam Henrico dicebant, qui si parum erat ipse idoneus ac habilis ad gubernandum, per alios rerum peritos viros gubernare potuit. Hæc tum erat sententia Louaniensium. Paulatim res eo processit, vt & portas claudere sint ausi, cum matre Aleyda appropinquanti Ioanni. Per idem tempus exisse traduntur Louanienses in agrum Mechliniensium, ferro flammaq; omnia conculcaturi. Quod cū princeps

ceps loci audisset, confestim egressus cum suis, ad pugnam se expediuit. Certatum est atrociter ac tandem inclinauit eo victoria, vnde plus roboris fuit. Auxiliariis vrbium aliarum copijs adiutus Mechlinic̄sis, Louaniensem fundit, fugatque.

DE VXORIBVS AC LIBERIS

Ioannis.

Post hæc Ioannes Louan̄ quoque principatum suscepit. Margaretam Philippi Gallicarum regis filiam in matrimonium acceptam, dilexit vnice, quæ postea doloribus partus extincta est. Inde duxit alteram eiusdem nominis, filiam Guidonis Flandriæ comitis. Ex qua tulit filios, Ioannem & Godefridum, quem amisit admodum iuuenem. Natæ filiarum totidem, quarum vni Margaretæ, alteri Mariæ nomen inditum est.

DE BELLO GESTO CVM ARCHIEPISCOPO COLONIENSIVM, ET IOANNIS

victoria.

Oberat mortem Henricus Lymburgiæ princeps. Quo nuncio ad se perlato, Ioannes dux Brabanticus, eo ad publica negotia componenda proficiscens. (Emerat enim legitime eam terram) Gelriorum comite Raymūdo obijciente se cum haud inuadenda nantu, ad exitum perducere non potuit, quid animo conceperat. Magno studio contraherat vndique auxiliare scopias. Geldrus ad bellum inferendum

CHRONICA

dum Brabanto, in socijs erant Colonienſium
 archiepiſcopus, Henricus comes Lucenburgē
 ſium, walranus Valkenburgus princeps. Quæ
 conſpiratio tantum abeſt, vt deterruerit Ioan-
 nem, vt conſeſſim etiam cum armato milite, in
 archiepiſcopi loca tumultuoſe irrumpēs, om-
 nia late vaiſtauerit. Pax deinde, ſed fruſtra mo-
 ta eſt. Aegerrime ferebat dux Ioannes, qđ Tra-
 iectū ad Moſam (qui componendæ pacis locus
 fuerat cōſtitutus) Gelriæ princeps venire con-
 tempſiſſet. Ad hæc nunciabatur, eundē Lucen-
 burgenſiū comiti, accepta ingenti pecunia Gel-
 ricā terram vendidiſſe. Ioannes igitur irarum
 plenus, cum multitudine armis inſtructa, in ter-
 rā Valkenburgienſium proficiſcitur Colonien-
 ſem (cui maxime inſenſus erat) obſeſſurus. Ille
 vero vbi vidit hoſtē ſibi imminere, fugam cœ-
 pit. Quem dux per montes ac ſyluas inſecutus,
 oēm ipſius terram eſt ſœdiſſime depopulatus.
 Breui poſt Colonia civium, & principis Iulia-
 cenſis rogatu venit ad obſidendam arcem wo-
 ronc (ita em̄ vulgo dicebatur.) Nam hinc quo-
 tidie ſcleratorū manus excurrans, pecunia ne-
 gociatores, alijsq; mercibus exuebat, quæ res
 multum incommoda fuit circumreſtis emp-
 rijs. Ad arcendū ducem, Colonienſis validiſſi-
 mū paucis diebus contraxerat exercitū, & au-
 xilia ab his, qui Ioanni ex cōſeſſo aduerſaban-
 tur. Iam non procul aberat hoſtis ab arce. Quū
 certior factus de eius aduentu Brabantus,
magno

magno animo processit obviam, suosq; breui oratione, vt eo die strenuam sibi nauarent operā, hortatus canentibus signis in aduertiam procurrit aciem. Sequutus miles ferociter dimicat, protractaq; in velperam pugna, vicit tandem Brabantus. Ceciderunt ex ducibus, qui antistiti venerant auxilio, Henricus Lucenturgensis princeps, fratres eius tres, & alij plerique illustres viri, antistes captus, & cum eo tota fere nobilitas. Cæsæ multitudinis numerus, parum iniri potuit. Satis cōstat multo plures ex archiepiscopi exercitu quā Brabantico cecidisse. Hanc victoriam adeptus Ioannes, arcē diruit, dirutam solo æquauit.

DE ANIMADVERSIONE IN
quendam Petrum, cognomento
Brosenium.

Blenio post, prædiues quidā in Gallia Petrus cognomento Brosenius, Ioannis huius sororis (quæ Philippo tertio Gallorum regi nupta erat) amore incensus, quum illa temper congressum eius declinante, libidinem suā explere non posset, eam apud regiam maiestatem, cui longe charissimus erat, criminis detulit, nescio quid commentus fœminam perpetrasse, tantumq; effecit, vt iussu regis in custodiam abducta de vita periclitaretur. Ad quem tam atrocem nuncium excitus Ioannes, Parisium properat, vbi soror custodiebatur, hic re diligenter inuestigata, & sororē falso delatam liberat

CHRONICA

liberat, & Petrum delatorem laqueo necat.

DE OBITU ALEYDÆ CON- *iugis Henrici tertij.*

ANno qui erat ab ortu Christi, M. cc. lxxxiiij. moritur illustrissima mulier Aleydis, mater Ioannis ducis & vxor tertij Henrici, sepulta Louanij, vt alio dictum est loco. Hæc mulier in vita multū dilexit & omnibus officijs beneuolētiae prosequuta est Thomam Aquinatem, prædicatorij nominis virū, (vt ante dixi) ad quem Parisij agentem frequenter scripsit, consulens eum per literas, quibus rationibus in hoc mortalitatis pelagio, cælestem sibi patriam demereri posset. Ioannes inde filiam suam Margaretam virginem egregia forma nuptum dedit Henrico Luxemburgensium comiti, eius Henrici filio, qui in pugna fortiter occubuit, non procul ab arce weronc. Iunior hic Henricus, postea factus Romanorū imperator, in Italiam transcendit.

DE NVPTIIS FILIÆ AN- *glorum regis, & morte Ioannis ducis.*

HAud multo post celebratæ magno apparatu nuptiæ Anglorum regis filiæ. Ad quas Ioannes quoq; profectus cum pulcherrimo equitatu, incredibili omnium lætitia excipitur. Per eos dies, vt in publico gaudio fieri solet, concursus est hastis. In quo certamine dux idem, dextro an leuo brachio incertum est, lætale vulnus accepit, ex quo paucis post die-

diebus, vita decessit. Cuius morte vulgata, maior quam credi possit luctus, totam Brabantiam occupauit. Egerat enim clementem, pium, & beneficium principem. Cuius defuncti corpus aduectum Bruxellam sepelitur in æde sacra Minoritanorum, qui per ea tempora viri erant multum Christo dediti, non conuiuantes, non scortantes, neque miscentes se humanis negotijs.

DE IOANNE SECUNDO, DVCE,
& matrimonio eius.

Patre mortuo, Ioannes secundus principatum adeptus, filiam regis Anglorum Eduardi primi in matrimonium accepit. Huic nomen erat Margaretæ, ex qua genitus illi filius. Luculentum illud in arce Vuerensi deambulatorium (vulgus aulam dicit) huius principis est opus.

DE BELLO REGIS GALLO-
rum aduersus Flandros.

IN hunc principatum incidit atrox bellum quod Philippus huius nominis quartus, rex Galliarum gessit aduersus Flandriæ populos. Causa belli fuit, quod Guido eius terræ princeps filiam Philippam, quam de sacro fonte leuauerat Gallus, filio Eduardi regis Anglorum nuptum dare statuisset. Agebat ea tum in Galilijs apud regem susceptorem suum. Is igitur cum coniuge proceribus, & manu valida ingressus Flandrorum fines, complura oppida expugnat ac paucis inde diebus, totam Flandriam

CHRONICA

ariam in suam potestatem redegit, capto prius
 Guidone cum filijs duobus. Flandriæ sic domi-
 tæ atque subactæ, præficit comitem Iacobum
 quendam Simpolium. Cuius tyrannidem per-
 tæsi primum Brugenses, deinde cæteri omnes
 rebellarunt, Brugas venerat comes, animadu-
 surus in quosdam, qui grauius ut illi videba-
 tur deliquissent, quum subito ad arma confur-
 gēs multitudo pene omnes occidit. Comes æ-
 gre cum paucis euasit. Nec multo post apud re-
 gem questus de vi illata effecit, etiam ut ex to-
 to suo regno ille ad euertendam Flandriam nu-
 merosissimum conscripserit exercitum, cui præ-
 fecit comitem Arthesiæ, virum acri ingenio et
 gloria militari florentem. Peruenit is cum om-
 nibus copijs in agrum Cortracinum, sperans
 fore ut breui omnia eius terrę oppida caperet.
 Sed ut in cæteris rebus, ita in bello maxime so-
 let variare fortuna, duces exercitus Flandrorum,
 suos hortati, ut pro se, pro coniugibus, pro li-
 beris, & bonis suis omnibus fortiter dimica-
 rent, cum hoste confligunt, fit atrox prælium.
 Flandrica gens pro libertate, pro aris & focis
 dimicās, aut moriendum putat, aut vincendum,
 is erat iniunctum, ut initio pugnæ fustibus &
 hastilibus maioribus Gallorum equos occide-
 rent, quod cum strenue faciunt, adepti sunt vi-
 ctoriam, magna vis Gallorum perempta est.
 Quidam tradunt hic perijisse totam fere nobili-
 tatem Gallici regni. Secundum hanc pugnam
Flan-

Flandri multa loca recuperauerunt, quæ antea Gallus ademerat.

DE REDITV GALLORVM IN

Flandriam & prælijs cum eadem gente.

EST non multo post cum nouis copijs Philippus in Flandriam reuersus, vbi circa insulas oppidum dimicatur, pluresque momento temporis vtrinque cæsi sunt. Rursus eodem fere loco à prima luce ad vespërã in acie continuit Flandrum Gallus, ita futurum sperans, vt in medijs caloribus æstatis hostem stando pugnandoque fessum vinceret. Interim commisso prælio multo atrociori quàm pro numero dimicantiũ, plurimi sunt in vtroque exercitu occisi, noctis interuentus pugnam diremit. Inde Flandris alijs alio se recipientibus, vt aquæ potu sedarent contractam labore sitim, Gallus suos in equis manere iussos, nocte concubia eduxit, hic manum vnam Flandrorum adortus superior fuit. Cæsus in ea pugna Guilhelmus Iuliacensis, quem Flandri aduersus Gallicas acies sibi ducem elegerant. Hoc successu Philippus elatior factus, obsedit Insulas, adducto secum Guidone comite, quem captiuum habebat. Quamdiu tenuerit obsidio, & quoties oppugnare urbem sit adortus non traditur. Quidam scribunt ea cõditione pacem factam, vt Gallus tantisper oppidum Insulense & alia quædam loca sibi seruaret, donec statutum

CHRONICA

esset vnde quotānis pactam ex Flandria pecuniā reciperet. Ita dimissus Guido, suis omnib⁹ redijt multum expectatus, sed breuis hæc fuit lætitia; Nā paulo post decessit admodū senex.

DE MOTV CIVILI MECHLINIAE & BRUXELLÆ.

Varijs inde motibus agitata Mechlinia, propter sibi ademptas libertates vendendi salis ac piscium, & quoniā Imperatoris Hærici Lucenburgenſis fauore Hantuerpia his ipsis postea frueretur commodis, maximo eius vrbis odio Mechliniēſis flagrabat ciuitas. Auxit malum quod Ioanni ad obsidendam Mechliniam, quæ prius portas clauſerat venienti, Hantuerpiēſes tulerint ſuppeticas. Exijt hæc obſidio in aliquod ſeptimanas, per occasionem. Interim egreſſi Mechliniani ſubito Hantuerpienſium inuadunt aciem, arrifitq; huic fortuna conatui, nam & hoſtes ceſſi magno numero, & qui exierant, ad oppidū rediere, vix paucis amiſſis. Quum igitur pergerent hunc in modū rebellare, dux edicto prohibuit, ne quis vſq; illos cōmeatu impartiret, capitale futurū ſi quispiam hoc tentaret. Sed nec ita quidem ſubigi potuere, anteq̄ ad fluuium Schaldam haud longe ab arce Reperamunda cum hoſte congreſſi prælio ſuperantur. Tum demū ſupplices ipſi, portarum clauſes duci tradunt. Quibus acceptis ille partem murorum diruit, habebatq; in animo totam vrbem nudare munimentis. Sed ac
cepta

cepta grandi pecunia destitit. Eisdemq; fere temporibus est & Bruxellę tumultuatum, sed multo quàm Mechliniæ periculosius, fabri, textores, sutores, tabernarij, atq; omnis illa fex ciuitatis eo insanix prolapsa est, vt quorundā primorum ædes diruerit, non pauci ex ditioribus metu vrbe excesserant. Princeps eadem discordia conturbatus, Viluordię (quod oppidulū distat Bruxella nostratibus milis duabus) se cōtinebat cum præsidio. Effusi quodam die Bruxellenses, venerunt in agrum Viluordięsem, quod videntes quidam, dicere in hoc venisse, vt à duce veniam pro rebellionē peterent, alijs visi sunt hostilia omnia minari, posteaquā armari & erectis signis venissent. Dux igitur cū paucis obuiam egressus dimicat. Illi subito hostis occursum vix incœpto prælio, in fugam vertuntur, qua percussa Bruxellensium ciuitas deditionem fecit.

DE MORTE DVCIS IOANNIS.

Hic Ioannes secundus post nouendecim principatus annos perijt Vuere, innato vesicæ calculo. Sepultus Bruxellæ in templo Gudulæ virginis. Nullus principum sic abhorruit à bellis gerendis, quæ tamen si effugere non posset maximo gessit animo.

DE IOANNE TERTIO ET

quibusdam alijs.

Bono patri bonus successit filius tertius Ioannes, natus annos duntaxat duodecim.

CHRONICA

Cuius initia principatus multum turbulenta fuere, nam propter æs alienum quod præcesso res eius, pater & auus gerendis assidue bellis cōflauerant, detinebantur passim negociatores, quod non modo priuatum, sed & publicum erat incommodum. Repperit tandem huic malo remediū humana industria. Sunt enim polliciti mercatores si dux permitteret, se quicquid deberetur adnumeraturos singulis e sua pecunia, quod vbi est factum, licuit statim vni cuique quo vellet citra vllum vitæ aut bonorum discrimen proficisci.

DE PLVIA DECEM MENSIVM,
& caritate annonæ, & pestilentia,
& cometa.

IN sequenti anno, qui fuit salutis nostræ M. ccc. xv. Brabantia & finitimæ regiones afflictæ sunt maximis malis. Post Calendas Maias orta pluuia, quæ menses durauit plus minus decem. Ex qua intemperie, cum in agris neque frumentum neque alia homini & pecudibus necessaria maturefcere possent, summa rerum omnium caritate non vno loco coeptum est laborari, quæ caritas progressu temporis a deo inualuit, vt quidam prodiderint ab homine nato maiorem non fuisse. Mendici in vñs, in portis, pro templorum foribus, inedia efflabant animas. Hanc annonam secuta est tanta pestilentia vastitas, vt quotidie in singulis pene oppidis sexageni, septuageniue homines eferen.

ferentur, quorum alij sexta die, alij tertia, multi secunda, nonnulli statim in ipso morbi aduentu extinguebantur. Multitudo omnis perterrita, in montes, sylvas, & loca deuia fugiens, vacuis errabat in agris, alij in templis diuorum aris affixi, diuinam implorabant operam. Hic filios, ille parentem lugebat ademptum, alius fratrem, alius sororem desiderabat. Explicari oratione non potest, quanta fuerit eius temporis calamitas, qui gemitus, quæ lamentationes nocturnæ diurnæque. Per eadem fere tempora obseruatus est in cælo Cometes diro aspectu, magna luce radios suos emittens. Vulgo putatur hoc prodigij summis principibus exitium, aut bellum, aut pestilentiam aliquam populo protendere.

DE BELLO ADVERSVS
Valkenburgenses.

Ioannes bellum suscepit aduersus Raynou-
tum Valkenburgensem, ob affectos incom-
modo Traiectenses ad Mosam, perductoq;
in agrum Valkenburgensem exercitu obsedit
florentem ac bene munitam urbem Sitterium,
huc accolæ omnes pecuniam, aliaq; bona sua,
vt in locum tutissimum deportauerant. Et
intus præsidium erat militare, ducesque non
poenitendi, quorum opera & virtute semel à
iuuenibus repullus hostis in castra rediit. Ad
postremum tamen vrbs dedita est nœnibus,

CHRONICA

quam deditioem sequuti Harlenses vicini, venere & ipsi in ducis potestatem, his peractis, copiae in Brabantiam reductae sunt. Breui post inter Ioannem & Raynoutum pax composita non diu tenuit. Rursus iniuria & damno affectis Traiectensibus, inuenio post longas controuersias Raynoutum Louanij custoditum aliquandiu, sed libera custodia. Vixit hac tepestate vir ingenio & arte medendi eminenti Ioannes Mandeuilius, patria Anglus, qui toto fere terrarū orbe peragrato, tribus ea linguis peregrinationem conscripsit.

DE BELLO INTER FLANDRIÆ

comitem & Brabantiae ducem.

LEODINUS antistes quod iuris habere putabatur in Mechliniensis oppidi principatu, vendiderat Ludouico Flandrorum comiti. Huic cum parere nollent ciues, & legationem misissent ad Brabantiae ducem vna ex parte principem vrbis, Ludouicus occupatus omnibus bonis, quae Mechliniensium erant in Flandria, bellum Ioanni indixit, qui armis defensus illos videbatur. Cum Flandro conspirauerant quindecim alij principes, qui diuersis locis Brabantiam ingressi, late omnia ferro & igni vastauerunt. Totos decem menses nihil eorum quae ad corporis alimoniam pertinent importari potuit. Sic omnes clauserat a diris hostis. Brabanti vicissim Flandricum agrum incurstantes, vniuersam terram quae inter

Alois

Alostum & Teneremondam est, foede popula-
ti sunt, abactis boum, equorumq; armentis.
Contigit postea vt quingenti ex Flandria de-
lecti equites, in Brabantiae fines se receperint
Bruxellam, vt dicebatur, obsessuri: quo audi-
to viginti sex viri nobiles cum armatis ciui-
bus nocturno tēpore egressi confederunt, qua
Flandris iter faciendum erat. Hic bene geren-
dae rei occasionem adepti, inuadunt hostium
aciem. Fit inde atrox pugna, sed vicit Braban-
tus: capti centum & quinquaginta Flandri,
Bruxellam adducti sunt ad ducem, quos ille
partim Vueram, partim Louanium custodien-
dos misit.

DE INCENDIO MECHLINIÆ,

& pestilentia diuersis locis.

IN hunc principatum incidit oppidi Mech-
liniensis conflagratio miserabilis. Arserunt
insulæ complures, & domus illustrium, &
quicquid visendum ac memorabile tum habe-
bat hæc ciuitas. Est inde pluribus locis pesti-
lencia laboratum, qua multa hominum milia
absumpta traduntur.

DE FILIIS IOANNIS DV:

cis & filia, & morte ducis.

IOannis huius tres filij, Henricus, Godefri-
dus, & Ioannes maximus natu, omnes sine
liberis extincti sunt. Filia eius Ioanna cæte-
ris filiabus annosior, defuncto priore marito
suo Guiljelmo Hannoniæ atque Hollandiæ

CHRONICA

comite, nupsit Vuenselao Ioannis Bohemiæ regis filio, hoc ita curauerat pater, futurum sperans vt amicitia magnorum principum, quibus sanguine iunctus erat Vuenselaus, longam suis reliqueret pacem, quod nõ ita euenit. Ioannes haud multo post ex humanis decessit, anno principatus quadragesimo tertio, à Christi ortu M. ccc. lv. præcedaneis ferijs diui Nicolai. Nobilitas mœrore affecta, corpus defuncti in monasterio, quod nostra lingua Vileer, sepulchro multis cum lachrymis intulit. Amiserat enim principem modestum, iusti tenacem, & Reipublicæ gerendæ maxime idoneum.

DE VVENSELAO DVCE, ET *motu ciuili apud Louanium.*

Post obitum soceri Vuenselaus principatum suscepit, quo imperante Louanium bis in motu fuit. Primum, quia præfectus vrbs quendam in vinculis detineret, quem senatus in fontem indicauerat, piscatorio is officio quæstum faciebat, qui quum die quodam piscium vim conueheret, haud longe à Louanio hærentem forte in luto, rhedam educere non potuit, acceptum igitur ex circumiacentibus pascuis equum adiunxit, atque ita eduxit. Post equo dimisso & in pascua reducto, ingressus Louanium, capitur à præfecto, obijcitur ei quod equum illum furto abduxisset. Multum hinc est ortum mali. Pars ciuium sequenti præ-

præfectum (erat illi nomen Petro Coterelio) in domum ciuicam irruentes, patrum primores captos, in arcem quæ loco vrbs editissimo visitur ad muros, perduxere. Hinc plebeis magistratibus creatis, Petrus fecit pro sua libidine omnia. Plus bienniū durauit hic tumultus, quum facta pace & ad regimen oppidi rursus assumptis nobilibus, qui toto eo tempore in arce captiui manserant, duci multa sunt milia ex ærario adnumerata, qui & durante motu haud semel à Coterelio pecunia corruptus fuerat. Nonnulli tradunt huius parte pecuniæ ab eo extructam arcem Viluordianam quæ nunc situ & opere est munitissima: de altero motu ac discordia eiusdem populi suo loco diceretur.

DE BELLO ADVERSVS IVS

liacenses, & captiuitate Vuenselai.

Bellum gessit postea cum Guilielmo Iuliacensium marchione, ob exutos pecunia negotiatores Brabantos, qui per terram Iuliacensem iter fecerāt. Congressæ igitur acies maximo ardore conflixerunt, initio pugnae confossus iaculo Gelriæ princeps, ex acie deportatur mortuus. Brabanti victores hoste fugato, quum nihil metuerent amplius, cibo ac potu reffectis corporibus, somno opprimuntur, oppressos ac altū dormientes subito adorti hostes interficiunt. Dux ipse cū aliquandiu se strenue defendisset, capitur cum plerisque proceribus. Nunciauit hoc fama vxori, quæ nō dici potest
quan-

CHRONICA

quantum ex ea re dolorem animo conceperit. Audiuit & Carolus Cæsar huius nominis quartus fratrem suum captiuum esse. Quamobrem conuocatis imperij principibus, agere cœpit de Guilielmo, qui captū tenebat Vuenselaum per iuris sententiam bonis priuando. Qua re territus Iuliacensis, illum custodia dimisit, retentis adhuc proceribus. Quos vt redimeret princeps, ingentem exegit à suis pecuniā, qua impetrata & cæteris cōpositis rebus in aliquot deinde annos à bellis quieuit.

DE CAROLI BOHEMI CÆSARIS *aduentu in Brabantiam.*

INterea Carolum Bohemum Cæsarem germanū suum in Brabantiam venientē, multa lætitia & gratulatione Vuenselaus excepit, prandijs ac cœnis exhibuit sumptuosissimus, interim nullo nō ludorum genere in eius honorem ædito. Discedentem post aliquot dies in Galliam vsque deduxit, inter valedicendum prospera & secunda omnia precatus, Bruxellam redijt.

DE ALIA DISCORDIA *ciuium Louanij.*

PEcuniæ exactio cuius mentionem feci, causa fuit motus noui apud Louanium, plebs conspirans aduersus primores, omnem mutauit regiminis formam, ex suo corpore creatis magistratibus. In quo statu prope exacto triennio, Bruxellæ occiditur intestinæ
huius

huius discordiæ princeps, quum ad conuentū ab duce indictum eo venisset, auctor cedis fuit Ioannes Calsterius vir nobilis, qui meru vulgi Louanio profugerat. His igitur accēsa multitudo in curiam venit, primores numero sexdecim (vt quidam tradunt) fenestris eiectos, alij foris manentes infestis hastis exceperere, cæteri sine venia, sine misericordia, sine respectu interfecti sunt. Hanc sæuitiam pertæsus Vuenselaus, copias Louanio admouit, vt vrbe capta ciuilibus motus auctores supplicio afficeret. Post septem vero hebdomadas in urbem quæ expugnare non poterat, cum paucis admissus, principes seditionis in exilium eiecit. Vnus clari nominis Ioannes Suarterius, qui & ipse plebem concitauerat, gladio subiectus est.

DE MORTE VVENSELAI, ET
codem cæsumatris utero.

Hinc Bruxellam dux reuersus quum aliquandiu spectaculis, equorum certaminibus, venatu & pila, qua optime lusisse traditur, atque alijs lusibus se recreasset, Lucenburgum proficiscitur, vbi non multo post obiit: sepultus in Oryualensi monasterio, quod illis in locis antea conditum, ipse quoque prouentibus annuis ditauit. Inuenio hunc cæsum fuisse matris utero, quæ nec vllum inde accepit corporis incommodum.

De luctu uxoris eius, & bello quod aduersus Gelsria ducem gessit post obitum mariti.

Bru.

CHRONICA

BRuxellæ agenti Ioannæ renunciatum eadē de obitu coniugis sui Vuenselai, quem vt in vita multum amauerat, ita sibi ereptum atque sublatum diu multumque luxit. In tam graui vulnere dolorem haud facile positura, nisi patriæ sua opera & studio opus esse vidisset. Itaque gubernandi onere suscepto, multa prudenter, multaque gnauiter egit. Indictum sibi à principe Gelriæ bellum ita gessit, vt quū ille congregari non auderet, victrix abierit. Causa bello prætenfa, quod Buscundensium præfectus quendam ex Gelrij ducis familia parricidij conuictum gladio subiecisset. Fato ac naturæ concessit hæc mulier nobilissima, humanæ salutis anno, M. cccc. vj.

QVOMODO ANTONIVS PHILIPPI Burgundiæ principis filius, ad Brabantie principatum peruenerit.

NVnc videamus qua via & modo, ad Brabantie principatū peruenerit Antonius, qui post obitum Ioannæ administrauit. Ioanna tertij Ioannis Brabantie principis filia, vxor ducis Vuenselai, sororem habuit Margaretam: quæ nupta comiti Flandriæ Ludouico, filiam illi peperit sui nominis. Hæc unum experta matrimonium, datur postea Philippo audaci Burgundiæ principi filio Ioannis Franciæ regis cognomēto boni. Is igitur Philippus ex hac vxore filios tulit, Ioannem, Antonium, & Philippum, Ioanni utpote natu maximo
Bur-

Burgundiæ principatum reliquit. Antonius qui inter Ioannem & Philippum medius erat filius, curante id patre, sufficitur in Brabantiae ducatu magnæ materteræ suæ Ioannæ, quæ sine liberis defuncta erat.

DE HIS QUAE INITIO PRIN-
cipatus fecerit Antonius.

ANtonij patre Philippo Burgundionum principe geniti maternum simul ac paternum genus ab regibus ortum. Hic a suscepto Brabantiae principatu, acerrimus extitit punitor hominum sceleratorum, præcipue parricidarum, & qui pauperes opprimerent. Floruit, & in optimo statu fuit res Brabantica sub hoc principe tam studioso æquitatis, qua sublata e medio stare non potest hominum societas.

DE MATRIMONIO
eius & liberis.

IN matrimonium accepit Ioannam Simp-
liam, in qua muliere cum forma excellenti ac generis claritudine, probitas morum ex æquo certauit. Liberos habuit ex hac coniuge Ioannem & Philippum filios & filiam quæ iuuenis decessit. Anno gubernationis Brabanticæ primo, vxorẽ ex valetudine amisit, quam quum vnice ac perseueranter viam dilexisset, etiam defunctam honorificentissime extulit, corpus Vueram deportatum atque ibi loci sepultum.

CHRONICA
DE DVOBVS ILLVSTRIBVS
uiris & eximijs Theologis.

A Pud Parisium eadem tempestate claruerunt eximiij duo Theologiae professores, Petrus ab Aliaco, postea factus antistes Cameracensis & Cardinalis. Alter Ioannes cognomento Gerson, eius scholae cancellarius, vtriusque studiorum pie ac vtiliter aedita monumenta ad posteros manarunt. Per idem tempus apparuit stella crinita, inusitata magnitudine, prodigium id portendit eadem Ludouici ducis Aurelianensis, bellum Leodinum, quae breui post sequuta sunt mala.

DE MOTV EXORTO
apud Leodmos.

TOra Leodiensium regio maximis de hinc moribus obnoxia fuit, ob duos electos antistites. Traiectum ad Mosam vbi agebat electus alter bis obsessum à Leodinis. Posterior obsidio hebdomadas sexdecim tenuit. Non multo post magnorum principum armis ac viribus adiutus electus qui Traiecti erat, Ioannes à Beyeris contra Leodinos egressus, magno eos praelio superauit, caesis quadraginta milibus, & in his Theoderico Perwesio quem altero deiecto, illi ad episcopatus dignitatem prouehere sunt conati. Victor Ioannes Leodium ingreditur, sumpto de his supplicio qui partis aduersae fuerant.

BRAB. DVCVM.
DE MATRIMONIO
eius & dote.

25

DVxit postea Antonius vxorem Elizabē tam, & hanc excellentissima forma mulierem, Bruxellæ pompa & apparatu plane regali, in ducaria domo celebratæ nuptiæ. Dotis nomine accepto Lucenburgensi ducatu. Antonius cum valido exercitu agrum eius gentis ingressus, eos qui parere nouo principi recusarent, breui ad obsequium redegit, partim bombardarum ictibus disturbatis castellis, partim armata manu captis, aut igni absumptis. Item cæsis magna copia ducibus.

DE VIRTVTIBVS EIVS
*in bello, & Sigismundo rege
Romanorum.*

Hic Antonius vir acer fuit ac strenuus, in excitando milite ad pugnam, nulli secundus, & hostium nullis copijs vnquam deterritus, prælium primus inibat, victis indulgens si veniam petissent, in omni re agenda solers, & labore infatigabilis erat. Post domitos atque subactos Lucenburgenses Aquisgranum venit cum decem milibus equitum. Sigismundus rex Romanus, vbi corona de more donatus, aliquot mansit hebdomadas, Antonij Brabantiae principis congressum operiens. Qui quum non veniret (amici enim dissuadebant) ex Aquisgrano Coloniam Sigismundus proficiscitur. De quo principe illud in primis di-

D gnum

CHRONICA

grum memoria, quod ipse studio latinæ linguæ deditus, sæpe grauerit accusauerit Germaniæ principes, qui sermonem latinum odissent, aut linguæ pulcherrimæ Gallicum, aut aliud quoduis idioma præferrent.

DE CÆDE ANTONII.

ANno à Christo nato M. cccc. xv. Angli, nescio quam belli causam aduersus Gallos prætendentes, cum valida manu egressi, iuxta Morinum confederunt, nec multo post cum hoste circa Blangium (viculus hic est non longe à Morino dissitus) pugnatum utrinque cruento quidem Marte, sed à Gallis multo magis. Perijt hoc congressu cum multis alijs nobilissimis viris Antonius Brabantiae dux, qui Gallorum regi auxilio venerat, alios in potestatem redactos, victor Anglus crudeliter necauit. Antonij corpus tertio die repertum inter iacentium cadauera, deportatur: exceptum primo honorifice à Tornacensium episcopo, inde Bruxellam delatum, ponitur in templo diuæ Gudulæ sacro. Hic celebratis de more exequijs, non sine grauissimo totius aulici ordinis & patriæ dolore ac lachrymis auctur Vueram, vbi sepulturæ datum est, iuxta monumentum prioris coniugis Ioannæ Simplicis, cuius alio fecimus loco mentionem.

DE IOANNE PRINCIPE

Brabantie, & coniugio eius.

DVO superstites liberi Antonio fuere, Ioannes natus maior, tamen annos duntaxat natus tredecim, Brabantiae principatum adiit. Annū agens sextūdecimū, uxorem accepit Iacobam filiam ducis Guilielmi à Beyeris, comitis Hannoniae & Hollandiae. Fuit aliquandiu inter eos mutuus amor. Euenit postea discessio, cuius inuenio causam fuisse, quod proceres qui marito adhuc iuueni praerant, suo arbitrio mutata omni regiminis forma, & summo, quibus ab ineunte aetate mulier assueuerat, pedissequis, alias illi & ignotas dederint. Quod, quam iniquo tulerit animo, satis inde colligi potest. quod sub id tempus in Angliam trañciens, illic vitio adhuc Ioanne, duci cuidam Gloucestrio nupsit, fratris eius qui tum in insula regnabat.

DE ADVENTV GLOUCESTRII

eum exercitibus in Hannoniam.

TOT inde sunt orta dissidia, tot sequuta certamina, varioq; euentu depugnata, Gloucestrius contracto in Anglia exercitu, Caletum peruenit cum Iacoba. Inde ad occupandam uxoris nomine Hannoniam proficiscitur. Et multa iam loca sibi subiecerat, quum Ioannes dux Brabantiae veritus ne simili casu Hollandiam quoque & Selandiam amitteret, vndiq; amicorū principū fide implorata, praefecit gubernandae Brabantiae fratrem suum Philippum. In rebus gerendis solertē, & laboribus

CHRONICA

Infatigabilem virum. Ipse inde profectus ab Hollandiæ, Phrysiæ, & Selandiæ populis ita excipitur, vt tam prompta humanitas & beneuolentia singularis efficere potuerint, vt animo equiore toleraret mala omnia, quibus vno tempore circumuallabatur.

DE INCURSIONE HOSTIVM

in Brabantia agrum.

Gloucestrius vbi audisset in Brabantia fidem cessisse, Hollandiæ ac Phrysiæ ciuitates illico emisit armatam manum, quæ in Brabanticum agrum tumultuose effusa, in miseros agricolas, nullum fere crudelitatis genus non exercuit, violata templa, per omnem sexum euagata cædes, ad stuprum raptæ virgines. Facti his de rebus certiores, qui primaria potestate in Brabantia gubernabant, ducis permisso Niuellas cum instructo ad hostium motus inhibendos exercitu miserunt principem Vuesmalium, & Ioannem Glimes cognomento, qui strenue defensis finibus, interim sæpius leuia quædam prælia cum hoste commiserunt.

DE VICTORIA ADVERSVS

Gloucestrium apud Braniam comitis.

Firmauerat Gloucestrius militari præsidio Braniam Comitis (ita enim vulgo nominant id oppidulum) vnde miles subinde excurrentes, Brabanticum agrum ferro flammaq; fœdabat. Itaque die quodam, Vuesmalius &
ali-

Aliquot alij cum suis copijs ad Braniæ muros accessere. Quod videntes Angli, qui locum præsidio obtinebant, plenis repente portis effunduntur, vix tentato prælio, simulat fugam Brabantus, donec longius ab oppido extracta videt Anglorum aciem, hic circumfacto celeriter agmine, in hostem reuertitur, fuitq; id prælium multo prioribus atrocius. Multi quidem Angli cæsi sunt, multi grauius vulnerati, multi etiam capti. Cæteri in urbem trepidi sese recipiunt.

OBSIDIO BRANIÆ, ET
eiusdem deditio.

Non multis inde diebus interiectis, tota Brabantia in Anglos arma induit. Ab Traiectensibus ad Mosam, à Philippo Burgundionum principe, qui nepos erat ducis Ioannis, ab Tornacensibus auxiliares copię adfuerunt. Exercitu lustrato, recensita traduntur, præter Burgundi & Tornacensium appendices, milia hominum sexaginta. Cum his viribus ducis frater Philippus, rei bellicæ vir scientissimus, Braniam circumsedit, quum omnia prius circa urbem populatione & ignibus afflixisset. Iam complusculos dies obsidio tenuerat, quum propius accedens oppugnare oppidum est adortus, & si opere ac natura egregie munitum, strenue autem se defendentibus Anglis, plurimi è nostris muro deiectione, perire. Noctis interuentus prælium diremit.

CHRONICA

Postridie ab his qui intus erant pax frustra tentata est. Recurrere ad arma cupientibus Brabantis. Et iam atrocior fuisset hostem adorta oppugnatio, nisi vltro positis armis se dedisset. Ita redactum in suam potestatem oppidum, Philippus incendio absumpsit. Ex Brantiensibus, qui fuerant defectionis ad Gloucestrium autores, alios laqueo necauit, alios gladio subiecit.

EIECTVS HANNONIA

Gloucestrius.

DElectæ atque euersæ Brantiæ fama, percussæ Hannoniensium vrbes aliquot, statim mutatis animis, Gloucestrium eiecerunt. Quo facto in gratiam sunt à Brabanto recepti. Post tam lætam victoriam egreditur cum suis Philippus ad reliqua Hannoniæ oppida recuperanda. Sed maximo niuium casu, & continenti pluuia repulsus in itinere substitit. A Gloucestrio venit interim legatus, nuncians mox adfuturum illum, vt cum Philippi copijs dimicaret, verùm expectatus quadriduum totum, non venit. Haud multo post abeuntem Brabantum, insequuta est alia manus Anglorum, vt sic improuisum opprimeret. Non est tamen hoc loco dimicatum, fugientibus Anglis, quum primum vidissent hostem egregie ad pugnam instructum.

IACOBA EX HANNONIA GAN-

dauum deuicta.

Anno

ANno dominicæ natiuitatis M.cccc.xxv. Ioannes Brabantię dux obsedit Bergas in Hannonia, vbi tunc temporis Iacoba cum suis manebat. Adhuc tenente obsidione Philip- pus Burgundię princeps venit Duacũ, vbi colloquutus cum Ioanne principe, consiliũ dedit, vt autor & causa belli totius Iacoba in Burgundiam auheretur, donec Rom. Pont. decreto ad maritũ suum ipsa redire cogeretur. Sensit agi inter principes mulier de se traducenda. Veniens igitur in exercitum ducis, Engelbertum Nassauium lachrymantibus oculis rogat, vt is apud Ioannẽ principẽ efficiat, vt sibi in oppido aliquo, aut arce Brabantię liceat manere, quod non impetrauit. Deuecta Gandauũ, Valensenas dux ingressus, magno ciuiũ fauore et officiorũ frequẽtia accipitur. Misit postea Bergas Hannoniæ duos è proceribus, qui suo nomine & eius vrbis acciperent principatum.

DE PRÆLIO MEMORABILI IN

Zelandia, & quibusdam alijs.

Eodem anno, mense Iulio, allatũ est Gloucestrio ad reparandum bellum, promissa ab Anglis octies centum millia aureorum, ad hæc xx. millia armatorum peditum. Promisisse ferebatur & Scotus auxiliares copias. Itaque rebus alijs omissis dux Brabantus, Hannoniæ vrbes & arces, validis firmat præsidijs, simul ad cognatum suum Burgundiæ principem literas dedit, quibus ille certior factus,

CHRONICA

Gloucestrium ducem totis viribus bellum renouare, Ioanni rescripsit ad futurum se cum exercitu, si quid Anglus hostile fuisset molitus. Ioannes quum se videret non sufficere tot gubernandis prouincijs, Burgundum Hannoniae praefecit & Selandiae. Per idem tempus Iacobus clanculum se Gandauo subduxit in Hollandiam, vbi quum facile eius terrae nobiles viros aliquot, & nonnulla etiam oppida ad sui obsequium retraxisset, intellecta re Gloucestrius, misit ex Anglia classem, In Hollandiam ductu principis cuiusdam Filwaterij, qua classe defenderet se & suos Iacobus. Non multo interiecto tempore, quum dux Burgundiae Philippus, quem Ioannes Hollandiae praefecerat, audisset in Selandiam applicuisse naues Anglorum ad insulam expugnandam, noctes diesque itinere continuato accurrit cum manu validissima. Hic totis viribus vterque dux in aciem descendit. Fuit ab initio anceps certamen, ad postremum Burgundus egregie vicit, caesis tribus Anglorum milibus, ex omni aetatis flore selectis. Commissum est praelium hoc memorabile in agro pagi percelebris, qui nostrate lingua dicitur Brouwershauen, ad annum salutis millesimum, quadringentesimum, xxv. Paucis post diebus Romae declaratum a Cardinalibus, Iacobum sine iusta causa fecisse cum Ioanne diuortium, quo accepto nuncio, Gloucestrius aliam duxit uxorem.

Iaco-

Jacobam tamen Ioannes non recepit, posteaq̄
supremi ordinis Antistibus visum est ad pub-
licam quietem conducere, vt illa ad certū tem-
pus seruaretur apud Sabaudiaꝝ ducem cogna-
tum suum.

CONDITVM LOVANII

Gymnasium.

IOannes tot bellis defunctus, quum esset om-
nis religionis bonarumq̄ue artium vir amā-
tissimus, Louaniꝝ Gymnasium viris vndiq̄;
doctissimis accersitis instituit. Quidam scribūt
eum rogatu primorum ciuitatis hoc fecisse, ne
intestinis aliquot certaminibus, diminuto ci-
uium & artificum numero, vrbs in posterum
deserta maneret. A Martino quinto, ea tempe-
state Romano pontifice impetrata priuilegia,
quibus vsque in hodiernum diem vtitur hæc
schola. Initio conditi gymnasiꝝ licebat in om-
ni genere disciplinarū profiteri ac docere, præ-
terquam in Theologia, sed postea est impetra-
tum, vt & huius studiꝝ professores, in eadem
schola publicitus docerent. Professio inchoa-
ta est Calendis Septembribus, aut vt quidam
volunt, pridie natalis deiparæ. Anno incarna-
tionis dominicæ, M. cccc. xxvj.

QVIBVS INCOMMODO IACO;

ba Hollandiam affecerit.

VNo extincto incendio plerunq̄ nasci-
tur alterum. Manebat Schoonhouiaꝝ op-
pido Hollandiaꝝ Iacoba, quum & solertia qua-

CHRONICA

dam pertractis ad se Goudanis ciuibus armato milite non parum affligeret eius terræ ciuitates, quæ aduersæ partis erant. Iacobæ se adiunxerat princeps Seuenberganus, & ipse terra marique Hollando infestus. Quo audito, Burgundus reduxit ea in loca exercitum, ac Seuenberganos arctissime obsedit, pecuniæ interim haud paruam summam promittens Seuenbergæ principi si bello absteret. Quod ubi cōfranter negaret se facturum, & iam propius urbem consideret cum copijs Burgundio, tandem se dedidere Seuenbergani. Princeps, quo inuito hæc facta erat deditio, fugatus est.

DE MORBO IOANNIS,

et morte.

Post hæc Lyræ oppidulo Brabantiaë conuentus principum habitus, ubi confectis rebus, Ioannes cum fratre suo iuniore Philippo comite Simpolio profectus Bruxellam versus pridie palmarum antequam ad locum destinatum peruenire potuit, graui morbo implicatur. Postridie quam redijt Bruxellam, nihil prius habuit, quam accersito ad se medico animæ, de contractis per totam vitam noxijs confessionem facere. Inde ubi, qua par est, veneratione, corpus ac sanguinem domini cum accepisset, paucis diebus mortem obiit ante resurrectionis festum. Anno à Christi regis ortu Millesimo, quadringentesimo, vigesimo sexto, ætatis xxiiij. Conditorium op-

ci-

Simi huius principis visitur Vuere ante atam
 maximam in æde Ioanni Euangelistæ sacra.
 Fuit Ioannes in rebus aduersis omnino forti et
 infracti animo, iusti & æqui tenax, nemo reli-
 gionis studiosior, nemo dei amantior, nemo
 affabilior, nemo clementior. Tam munificus
 in pauperes, vt ij vno ore omnes Ioannē pau-
 perum patrem appellauerint: Ioannis huius tēs-
 poribus, anno Salutis Millesimo cccc. xxj.
 Nocte quæ præcessit festum Elizabeth vi tem-
 pestatis & aquarum violentia ruptis aggeri-
 bus, in Hollandia pagi septuaginta periere.
 Sunt & in Phrysia, & Zelandia euerstæ domus
 ac villæ. Perijt ingens quoque mortalium
 numerus. Frustra alij loca editiora campo-
 rum, alij turres ac tecta petebant. Spumeus
 annis exiens oppositas euicit gurgite moles,
 fertur in arua furens, cumulo camposque per
 omnes cum stabulis armenta trahit.

DE PRIMO PHILIPPO BRAB-
bantiæ principe.

Mortuo Ioanne, frater eius Philippus gus-
 tationem suscepit. Antequam id fie-
 ret, cupidus visendi sepulchrum domini
 cum, Romam proficiscitur vt à pontifice maxi-
 mo impetrata facultate, q̄ primum quod in ani-
 mo erat, conficeret. Pontifex non ignarus peri-
 culorum itineris, exarserant enim bella quæ dā
 inter Cypri regem, ac Turcam, non est passus
 ducem

CHRONICA

ducem abire. Sed apud se retentum aliquandiu,
humanissime habuit.

VILVORDIÆ CONVENTVS,

& alia quædam.

Reuersus ex Italia princeps, Viluordiæ in
Brabantia celebrem habuit conuentum,
vbi summa cum prudētia leges quasdam
à maioribus statutas, ad vtilitatem communē
suorum, retractandi autor fuit. Asciiuitque si-
bi cancellarium Ioannem cognomento Bou-
tium, qui vir erat grauis, prudens, et multis ex-
perimentis eruditus. Secundum hæc pagos, ar-
ces, & quæ alia superiorum culpa principum
ad priuatos deciderant, recuperare studuit. In
hoc à singulis oppidis certa est pecunię summa
principi adnumerata. Ioanni Boutio adhuc vi-
uo (sed cui, vt opinor, ætas & valetudo suade-
bāt otium) Princeps Louanij in ciuica domo,
præsentibus ciuitatum primoribus, dedit suc-
cessorem Ioannem Gyllaynum, patria Braban-
tum, qui antea fuerat Leodij cancellarius. Vi-
ri huius prudentia ac studio factum, vt pax al-
tissima fuerit inter Philippum, & Leodinorū
antistitem.

BELLVM LEODINORVM

cum Namurcensibus.

SVB id tempus bello petiti Namurcenses à
Leodinis. Qui transportatis in territorium
copijs, multas arces ceperunt, captas solo e-
quarūt, propter ademptos sibi pagos aliquot.

Mox

Mox & Bouinia est atrociter oppugnata. Quibus auditis Burgundionum dux Philippus, eius ditionis proximushæres, armatos emisit, qui ex Namurco, velut arce quadam, sæpius Leodientem agrum incurstantes, multis eã gentem affecerunt incommodis. Eratq; hic rerum frans. Illis in locis quum Philippus Brabantie princeps, nunc per literas, nunc per legatos ad pacem finitimos hortaretur, quæ quum nullis rationibus sarciri posset, mensium aliquot induciæ pactæ. Quibus retinentibus sperabat se Brabantus ad æquas pacis condiciones vtroq; retracturum.

DE FUTVRA CONIVGE

et morte Philippi.

Misit postea è proceribus Engelbertum Eddingum, & Boutium principem, cum trecentis equitibus, qui accerserent sibi desponsatam filiam Ludouici regis Siciliæ, Iolentam nominatam inuenio. Erat ea ventura ad urbem Remensem, vbi tradita summatibus à principe missis in Brabantiam deduceretur. Interea Philippus graui morbo correptus, humanis decessit Louani, quum rerum potitus esset annos tres, menses totidem. Hoc gubernante Philippo, tam horrende mota & cõcussa est terra pluribus locis, vt vnquam alias hominũ memoria. In Cathalonia hoc tremore viginti vrbes sunt euersæ.

Quo-

CHRONICA

QVOMODO BRABANTIAE PRIN-
cipatus ad Philippum Burgundiae ducem
peruenerit, eiusdem uxores &
liberi.

Sine prole iam defunctis Anthonij liberi,
Somne ius principatus Brabantici deuolutū
est ad Philippum Ioannis Burgundiae ducis
filium. Is enim Ioannes Anthonio fratri iu-
niori hac lege ducatum Brabantiam cesserat,
vt si vel ipse Anthonius vel eius liberi sine hæ-
redibus necessarijs decederent, ius rediret ad
suum genus. Itaque Philippus patre Ioanne
Burgundo natus, ab initio administrationis
tam singulari vixit modestia, vt plurimum di-
ligeretur ab omnibus, & in magno etiam ho-
nore sit habitus. Obuenerunt ei post cædem
patris prouinciæ: Burgundia, Lothoringia,
Brabantia, Limburgia, Flandria, Arthesia,
Hannonia, Hollandia, Selandia, Phrysia, qui-
bus omnibus summa prudentia præfuit. Vxo-
res duxit omnino tres, vnam Michaelem, Ca-
roli sexti, vt alij septimi, Gallorum regis filiã
virginẽ, ex qua liberos non tulit, quum maxi-
me cuperet. Hæc defuncta sepelitur Ganda-
ui in cœnobio diui Bauonis. Deinde in matrĩ
monium accepit Laudam quandam & nobi-
lem & egregia forma mulierem, quæ & ipsa
nihil ei peperit liberorum. Postremo coniu-
gem habuit Ysabelam Portugalix regis filiã,
ex qua Anthonium & Iodocum, quos pueros
amisit

amisit, postremo Carolus suscepit, qui patri
successit in principatu, de cuius rebus gestis
suo loco dicetur.

CÆDES PATRIS PHILIPPI,
*bellum in Gallia gestum à Philippo,
& Anglorum rege.*

Nondum factus Brabantiaë dux, bellum
Philippus gessit cum Gallis, ut patris sui
Ioannis indignam cædem vlcisceretur.

Quidam hunc tradunt oppido Galliarum, cui
Monsteriolum nomen est, interemptum. Quo
loco dies principum conventioni dictus erat.
Cædis authorem fuisse Dalphinum, qui po-
stea rex factus Caroli septimi nomen accepit.
Robertus Gaguinus rerum Gallicarum scri-
ptor, conuentu (inquit) inito quum hinc atq;
hinc permulta de præteritis iniurijs refrica-
rent, subito quidam ex his qui Dalphinum
sequuti eo venerant, ira accensus educto gla-
dio Burgundum obruncat. Innocentiaë Ca-
roli Dalphini argumentum fuisse Robertus
tradit, quod ad cædem viri expauerit fa-
ciem à percussoribus auertens, Patre occiso
Philippus cum Anglorum rege Henrico Gal-
lici nominis hoste fœdus & amicitiam iungit.
Ab his duobus ea tempestate Galli sunt armis
inclementer vexati, adempta oppida, vici
concremati, solo æquata sunt arces. In quo
statu exactis aliquot annis, Gallorum rex Ca-
rolus septimus, omnia quæ ademerat hostis
recupe-

CHRONICA

recuperauit, puellæ cuiusdam auxilio. Hæc dicta Ioanna viginti annos nata, regem adiens ideo se venisse constanter affirmauit, vt eum in regnum restitueret, deum ita decreuisse, vt se duce, Aurelianenses quos tum arcta premebant obsidione Anglorum exercitus, liberaretur, & Anglis tota Gallia expulsis, ipsa Remos Carolum perduceret, vbi more maiorū inungeretur, de quibus omnibus oracula diuinitus accepisse se dicebat. Hæc & alia pleraque Gaguinus. Ego ad ea venio, quæ post Brabantiaë susceptum principatum memoratu digna Philippus gesserit.

DE OBSIDIONE CALETI.

ANno dominicæ incarnationis Millesimo Quadringentesimo tricesimo septimo (ita enim inuenio) Philippus quum non bene conueniret inter eum & Anglorum regem, Caletum in Flandriæ finibus situm oppidum (quod tum Anglo parebat) valida manu obsedit. Nullum hic inuenio memorabile facinus æditum, & antequam vrbs tentari cœpta, obsidio soluta est, causam eius rei diximus in libello de Hollandiæ omniū principum rebus gestis. Lego hac obsidione irritatos Anglos in fines Brugenſium excurrisse populabundos magis quam iusti more belli. Quos adorti Brugenses, fugant, & prope duo milia cædunt.

DE REBELLIONE BRUGEN- ſium aduersus Philippum.

Hanc

Hanc victoriam sequuta est Brugensium rebellio ob adempta priuilegia, quam eo progressam inuenio furoris, vt contra ipsum etiam principē non solum arma sumserint, verumetiam gladio subiecerint eos, qui Philippum vrbi exitium minantem iuuisent. In commentarijs rerum nostratum lego, Principem, vbi Brugas obsidere constituisset, simulasse se cum exercitu profecturum aduersus Hollandos, vt eam gentem aliquanto faceret obsequētiorem. Idq; vt facilius vulgo persuaderet, mille, & quingentes armatos præmisit Antuerpiam, qui inde statim in Hollandiā traiecturi videbantur. Interea ipse cum cetera manu in Brugesem agrum egressus, vbi appropinquare oppido cœpisset, adæquanti sibi principi Lillidamo bellicosissimo viro, dixisse fertur: Hæc est illa Hollandia quam subigere constitui, Brugas digito commonstrans. Quod simul atq; Lillidamus intellexisset, animo exhorrescēs, domine mi inquit, superi prohibeant, nolim te quicq̃ tale incipere, & nostro omnium malo experiri tumultuantis vulgi rabiem, si tamen ita fixum immotumq̃, sedet animo, nullum equidē pro tua, hoc est, principis mei salute periculū effugero. Hæc ille. Philippus tanq̃ cum suo milite in Hollandiam profecturus, intra vrbem à Brugensibus qui nihil suspicabantur mali recipitur. Verum non multo post vbi animaduersum esset omnia minus agi

CHRONICA

sincere, Brugenses clam arreptis armis vrbe
 media sese intra domos occulere, certi nihil
 incipere, nihil mouere priusquam ducis miles
 hostilem ostenderet animum. Erant enim in e-
 uentum circa forum dispositi armati cum in-
 gentibus machinis, qui in primum clamorem
 hostium omnem principis exercitū solo bom-
 bardarum sonitu in fugam egerunt. Ipse dux
 periculo proximus, opera cuiuspiam fabri,
 qui à tergo portarum fores effregit, vix elap-
 sus est. Postea vero ne propter vnus rebel-
 lionem vrbis nimium effunderetur humani
 sanguinis, alia via rebellem populum domare
 ac subigere cogitabat. Vtuit igitur omnibus
 suis prouincijs recipi Brugenses, & pro hosti-
 bus haberi voluit. Vnde factum, vt qui antea
 Brugis negociatores velut emporio nostri or-
 bis versari consueuerant, vrbe relicta alio ha-
 bitatum concesserint. Hoc videntes Brugani
 ciues, rabie tandem posita, pacem petunt.
 Quam his legibus impetrasse dicuntur, vt octo-
 decim viris, quibus authoribus rebellatum fue-
 rat, supplicio admotis tota ciuitas ad vnam
 ferme milam extra urbem nudatis plantis du-
 ci supplex occurreret. Quod cum ita factum
 esset, dux oppidum ingressus, haud aliter at-
 que numen quoddam coelo demissum exci-
 pitur.

DE EXPVGNATO PER EVM

Lucenburgo.

Non

Non multo post adfertur Lucenburghensium principem Elizabetham e vita excessisse sine liberis. Igitur Philippus ad quem lege rediisse putabatur hæreditas, cum satis numeroſo exercitu profectus, irrequieto ductu, Lucenburgum eius regionis primam urbem venit, quam totos quindecim dies perpetua fatigatam obſidione, tandem cœpit opera Cornelij nothi ſui bellicoſiſſimi viri, qui ſchalis in tempeſta nocte admotis muros conſcendit, & captum oppidum patri aperuit.

CONSTANTINOPOLIS expugnatione.

Huius principatu anno quinquageſimo ſecundo vt Sabellicus, vt Gagynus tradit, tertio, ſupra milleſimũ & quadringentefimum noſtræ ſalutis, à Turcarum rege Machomete capta direptaque eſt Conſtantinopolis. Cuius urbis alienatio, vniuerſæ Chriſtianorũ genti grauis, Genuẽſibus vero ac Venetis longe fuit grauiffima. Quibus cum erepta Conſtantinopoli in Pontum & Scythiam nauigandi omnis adempta facultas videbatur.

DE EXACTIONE FACTA IN

Hollandia.

Eodem fere tẽpore Philippus, neſcio quo prætextu ingentem ab Hollandis pecuniam exegit. Quæ primum negata à Waterlandis (ſunt n̄ populi Hollandiæ) magnos iterum tumultus excitauit. Reſpondẽtibus enim Waterlandis non ita florere ſua oppidula, vt

CHRONICA

cæterarum Hollandiæ urbium munificentia respondere possent. Illico missi sunt à principe legati, qui vel inuitos ac renitentes eos ad id pecuniæ persoluendum traherent, quumq; nec eo modo quicquam proficissent, iussu principis eo immissi armati opulentissimos quosque abduxerunt Hagam comitis. Qua violentia tantum pecuniæ extortum est, vt præter eam quæ exigentium & recipientium litim explere potuit, multum etiam superfuerit ad luxum ac delicias aulicorum. Et vtinam à superiorum principum consiliarijs omnino pestilens indutum exemplum hodie non tanto studio imitarentur omnes.

DE EXACTIONE IN GANDA

mensis, & rebellionis eiusdem populi.

Sexennio post Philippus quum esset adhuc animo satis infenso in Gandauenses propter solutam nuper horum ambitione obsidionem Calyxia, grauissimis exactionibus eos diuexare statuit. Proinde quum nihil impetrasset eorum quæ petierat, armis vtrinque agi ceptum est. Princeps apprehendere & in custodiam ac vincula conijcere Gandauenses ac horum fautores. Ediuerso illi omnes qui Philippo partibus fauebant, indignis modis tractare sint ausi. Est præterea sæpius inter eos collatis vexillis acie decertatum, nunc his, nunc illis victoribus, obsessum viribus Gandauensium Audenardum, sed frustra obsessum. Prius enim quàm in tan-

to apparatu gestum est quicquam memoria dignum, Gandauenses in fugam conuersi multos e suis amisere. Ad Philippum interim defece-
runt omnia pene Flandriæ oppida, quæ rerum mutatio tantum abest, vt Gandauensibus fero-
ci hominum generi quicquam animi ademerit, vt non multis post diebus etiam Teneramū
da Flandriæ satis munitum oppidum sit ab ijs tentatum, sed infœliciter (vt exitus docuit rei) tētatum. Illic enim hostilibus oppressi insidijs
multi occisi sunt qui pugne superfuerunt, in po-
stea cum Teneramundanis iterum congressi,
prosperè dimicauerūt cæsis hostibus. Nec mul-
tum inde dierum intercessit, quum vtrinq; no-
uo coacto exercitu, iterum infestis signis con-
cursum est. Quo prælio Cornelius Philippi
notus (cuius alio loco memini) occubuit, se-
pulchro illatus postea Bruxellæ in templo D.
Gudulæ. Pater huius tam strenui filij præma-
tura morte vehementer commotus, Hollando-
rum implorauit opẽ. A quibus Philippo mis-
sus exercitus, primo contẽptui fuit ac ludibrio
Gandauensibus. Cæterum vbi serio agi cœptū
est, Hollandi superiores fuere. Quibus ob stre-
nue nauatam in ea pugna operam, gratijs actis,
Philippus ad expugnandas tres Gandauensium
arces concessit, quæ natura & opere multo e-
rant munitissimæ. Captis breui spatio duabus,
tertiam adoritur. Quod vbi esset Gandauis re-
nunciatum, continuo egressis illis, cum florens

CHRONICA

rissimo exercitu, princeps improuisus occurrit. Certamen fuit vtrinque cruentum. Sed Philippus egregie vicit sexdecim, vt inuenio, Gandauorum milibus occisis. Hac demum clade fracti & consternati Gandauenfes pacem supplices petunt, qua data, Princeps urbem ingressus maxima cum veneratione excipitur, Gandauiana magnificentia tractatur, sanctissima fide dimittitur.

DE PHILIPPI FILIO DAVID

*inaugurato Traiectensium episcopatu,
& obsidione Dauentrie.*

Post hæc Philippus omnibus modis egregius princeps de filio suo David episcopatu Traiecten. inaugurando cogitare coepit. Qua re intellecta Traiecten. qui Gisbertorum electo magis fauebant, certis argumentis ostendere coeperunt, haud placere sibi quod ageret Philippus. Causabantur enim non esse idoneum Burgundi filium, quod constaret eum ex concubina æditum. Quibus cum Philippus respondisset se habere apostolicam super ea re dispensationem (vt vocant) nec sic quidem placare eos potuit. Igitur sit via vi, & armis tetari res coepta, breui eo deducta est, vt quem canonici elegerant maximis allectus promissis, Burgundo episcopatum cesserit, atque ita Traiecti pacatis & compositis rebus omnes belli reliquiae in Dauentrienses conuersae, qui noui antistitis imperium aperte detrectabant. In hos Philippus educta non contem-

remptibili manu totas octo hebdomadas vrbe eorum frustra obsedit, pluuio enim cœlo dies cōplures luculentus exercitus circa fossas & paludes nihil agere insigne potuit. Interea Ioannes dux Cliuensium nihil prætermittens eorū, quæ ad pacem inter principem & Dauentrios componendam attinerent, eo rem deduxit, vt impetrata pace, nouum reciperēt Episcopum. Id quod haud grauate fecerunt, iam incommodis longe obsidionis edocti, inscitiam esse aduersus stimulum calcitrare. Itaq; abductis inde militibus suis, Philippus in Brabantiam reuertitur circa festum diem Archangeli Michaelis.

DE FUGA LUDOVICI DELPHINI

ad Gallias ad Philippum Burgundum

*& eiusdem Ludouici in Gallias
reductione.*

Vix iam redierat, vix iam resperare cœperat à bellicis curis, atque negotijs princeps, quum Ludouicus Delphinus, cui cum patre Carolo Galliarum rege inimicitia erant, nostra loca ingressus, ad eum se contulit fretus affinitate, quæ cum illo intercedebat arctissima. Nepotem igitur destitutum fauore suorum Philippus ea veneratione, eo excepit affectu, vt facile declararit se in affinem gerere animum parentis propitij. Itaq; exacto quinquennio in comitatu Burgundi, vsq; ad patris obitum, cum ingenti exercitu à Philippo in Gallias reductus, fratre natu minore, cui pa-

CHRONICA

per moriens Ludouici odio, regnum Galliarū
 testamēto reliquerat, vltro annis ac ætati cedē
 te, rex inungitur. Sabellicus Antonius, qui in
 parte operis sui postrema rerū à Philippo ge-
 starum cōmeminit author est, apud quosdam
 in suspicionem venisse, Ludouicū veneno ne-
 cati fratris iunioris. Quæ quidem res illi & in
 uidiā cōflauerit, & bellum pepererit, in quo
 tam infestum habuerit hostē Philippum Bur-
 gundum, quā antea senserit amicum.

DE EXPEDITIONE EIVS

in Turcas.

ANno salutis nostræ quarto & sexagesi-
 mo supra milleimum & quatercentesi-
 mum Pontifex Pius secundus, quum nuntios
 & literas per omnē Europam misisset, quibus
 ad bellum Turcis inferendum, reges ac popu-
 li inuitabantur. Philippo quoque Burgundo
 pontificiæ literæ sunt redditæ, quibus rogaba-
 tur, vt ad tam pium, quā necessarium bellum
 sese pararet, paratus in tempora, adesset vna
 cum cæteris principibus Christianis quā pri-
 mum transmissurus in ea loca, quæ per id tem-
 pus fidei hostis nostrorum ignauia principum
 occupauerat. Acceptis his literis, optimus prin-
 ceps non distulit, quantum potuit militum ex
 omnibus suis prouincijs conuocare, cum in-
 structo exercitu ipse haud dubie profecturus,
 nisi partim senio præpeditus, partim alijs
 implicitis malis, domi manere coactus fuisset.

set, Emisit igitur Antonium nothum suum ingenti animo ac fortitudine virum qui copias duceret. Is ex Brabantia profectus, quum in Gallias venisset, longius procedere non est ausus, propter ostensas sibi literas, quibus inerat, iussisse patrem Philippum, vt interficeretur. Hæ literæ vt postea compertū est, non à patre (cui unice charus erat Antonius) sed ab huius consiliarijs aliquot, scriptæ fuerant in gratiam Ludouici Gallorum regis, cui soli cum Pontifice parum conueniebat.

DE NOVA DISCORDIA

apud Hollandos.

ANno post Christum in terris natum, M. cccc. xliiij. initium cepisse discordia traditur, quæ per longum tempus fuit inter eos qui ab hamo, & alios qui à pisce a sello nominati sunt.

DE MORTE ET MORIBUS

bus eius.

OBijt Philippus ætatis anno septuagesimo tertio, regni tricesimo septimo, Dominicæ natiuitatis millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, ad xvij. Calen. Iulij. Fuit hic princeps, quod non paucis incredibile videatur, pacis ac belli ex æquo studiosus, insignite pius, in omnes beneficus, humanus vt superiorum principum nullus. In re bellica fortior ne an felicior extiterit, nescias. Moderationem & clementiam toto administrati onis

CHRONICA

tempore mirabilem exhibuit, nouitq; iram ple-
runque dissimulare ac vincere. Gemmarum,
signorum, tabularum, & poculorum ex auro
atque argento studiosissimum fuisse legimus,
in quibus comparandis ipsum prope supera-
uit Iulium Cæsarem, ditauitq; huiusmodi re-
rum artifices vndique ad se accersitos. Princi-
pes viros, ac nobiles matronas coluit, & ab his
vicissim ipse in honore est habitus.

CAROLVS BVRGVNDVS.

DE NATIVITATE CAROLI, *et parentibus eius.*

Natus est Carolus Digij, oppido Burgun-
diæ, anno partus Virginei iij. & xxx. su-
pra quadringentesimum & millesimum,
iij. idus Nouembres. Patrem habuit Philip-
pum, de quo proxime dixi, virum longe opti-
mum: Matrem vero Ysabelam, quæ marito
suo præter Carolum, duos alios filios genuer-
at, quorum vnus adhuc infans, alter iam pue-
rascens extinctus est.

DE STVDIIS EIVS

in pucritia.

Carolus annos natus ferme duodecim, opti-
mis moribus & liberalibus disciplinis tra-
ditur instituendus, vt qui in spem succes-
sionis tot prouinciarum aleretur, eo que breui
peruenit meditando, exercendo que, vt natu-
grandior, & Latine loqueretur, & scriptores
veteres

veteres, etiam citra interpretem intelligeret. Quod certe tam rarum est in principibus nostris, ut plurimum etiam placere nobis & cristas erigere possimus de qualicunque ad summas eius virtutes, accessione doctrinæ. Imbutus est & musicis, olim apud antiquos honestissimo studio, quod hodieque suam retinet laudem apud quasdam nationes. Doctos viros plurimum amavit. Et occasione data prouexit, maior haud dubie futurus ingeniorum Mæcenas, ni bellicis districtus curis, mentem omnem & cogitationem ad arma conuertisset. Ego in commentarijs rerum Hollandicarum inuenio, religionem adeo curæ fuisse adhuc pene imberbi, ut preces horarias quæ canonicæ vocantur, legerit, nec unquam omiserit nisi multum occupatus. His filij progressibus, intantum est gauisus pater Philippus, ut sæpius dixerit plurimum se omnium honorum largitori Christo debere, quod tale esset illius benigntate successorum relicturus.

DE DISSIDIO INTER

cum et patrem.

CAROLUS iam primas adulescentiæ metas ingressus, accepit à patre comitatum Cadralesij & quædam alia loca, è quibus annuum reciperet prouentum. Accidit non multo post ut Ioannes quidam Coesteynius à consilijs Philippo patri cogitare cœperit, quomodo Carolum principis filium veneno necaret, erat enim hic illi inuisus. Ut vero rescivit Carolus, illico

C H R O N I C A

Illico ad patrem venit & non sine lachrymis,
 exponens quod ægre esset, iussu parentis Cœ-
 steynium apprehendit, apprehensum & nepha-
 rî sceleris conuictum supplicio admouit. Ex
 hac tam iusta & salutari animaduersione Ca-
 rolo inexpiabilis cōflata est inuidia apud eos,
 sine quorum consilio, neque priuatim neque
 publice quicquam agebatur. Itaque his conan-
 tibus factum, vt breui pater à filio alienatus,
 primum omnibus bonis eum exuerit, mox e-
 tiam vetuerit edicto, ne quis illustrium viro-
 rum aut illi conuieret, aut prodeuntem hono-
 ris causa sequeretur. Hoc in statu cum res pa-
 tris Philippî repperisset Antonius nothus, è
 gallia tum reuersus cum exercitu, posthabitis
 rebus omnibus, nihil non tentauit, nihil non
 fecit quod ad fratrem Carolum patri reconci-
 liandum pertineret. Philippus autem rogatus
 à multis & magnis principibus, vt nihil com-
 meritum filium in gratiam reciperet, secum co-
 gitans vnicum esse illum hæredem suum, ad se
 ex Hollandia quo is durante patris ira profu-
 gerat, reuocatum, amplexus in pristinam di-
 gnitatem restituit.

D E P R I M A E I V S *expeditione.*

Primam expeditionem vltro suscepit in
 Ludouicum regem Gallorum, quem ad
 montem Henrici magno prælio deuicit.
 Is locus distat ab vrbe Parisio septem Gallicis
milibus.

milis. Carolus in ea pugna periclitatus est, nempe in collo graui vulnere accepto. Rex autem Ludouicus abiectis armis trepidus in arcem quandam se recepit. Deinde Parisium regiam urbem ingressus, plures dies intra muros se continuit. Interim ad Carolum victorem sæpius missi legati, qui pacem peterent, qui omnia victum regem facturum dicerent, quæ victor Carolus petiuisset. Igitur his legibus tandem pax impetratur, vt omnes eas terras Burgundionum principi Gallus redderet, quas antea vi tenuisset, his adiectæ tres ciuitatulae, inter quas Pyrona. Carolus victor Bruxellam reuersus, ingenti patris Philippi, deinde totius gaudio ciuitatis est exceptus, in eo enim congressu omnia spe, votisq; maiora contigerant.

DE MORTE VXORIS

cuius Ysabelæ.

QUum adhuc in Gallijs Carolus abesset, vxor Ysabela mariti sui longe amantissima, Gorici oppidulo Hollandiæ, in morbum incidit, contractum (vt quidam putant) nimio Caroli desiderio. Igitur conuocati peritissimi medici, suascrunt, vt reliqua Hollandia Gandauum veheretur, fore sperantes vt filiolæ (quæ in eadem vrbe per id tempus educabatur) iucundissimo conspectu recreata, breui conualesceret. Vbi vero Antuerpiam peruentum, mulieri adeo morbus inualescere coepit, vt in diui Michaelis cœnobium deportata, paucis

CHRONICA

paucis post diebus expiravit. Sepulta inibi magnifice ante aram maximam. Fuit hæc mulier Christo deditissima. Struunt aliæ magnificas ædes in quibus omni deliciarum genere fruuntur, Ysabela pauperibus impendit omnia. Legitur sæpius paucis comitibus, inopum circuitu se tuguria, quibus illorum subleuandæ egestati occulte pecuniam intulerit, eximio prorsus atque omni ævo memorabili exemplo.

DE EVERSIONE OPPID

di Dionantensis.

ANno salutis humanæ M. quadringentesimo sexagesimo sexto, Dionantenses (horum oppidum Dionantū visitur ad Mosæ ripas) adiuti Leodinorum viribus late Brabantiam, Hannoniam, Namurcum, cædis populationibus deuastabant. Multa interim contemptim loquentes de Philippo principe, cui per id tempus aduersa valetudine impedito non licebat patrios tueri fines. Carolus igitur filius iniuriam nō ferens, ex Arthesia (ubi tum erat magnis implicitus negotiis) Bruxellam rediit, atq; ibi conscripto statim exercitu profectus in Dionantenses, eorum urbem valide munitam cepit, captamque euertit. Iuxta Dionantum & Bouiniam ad Mosam Pouluagium oppidulum, tunc etiam deletum & solo æquatum est. Visuntur hodie domus aliquot reliquæ euersæ vrbeculæ, visitur & puteus insignis. Eodem temporis spacio erat Leodinos quoq;

quoq; magno armorum apparatu inuasurus, nisi vicinæ vrbis euerfione perterriti illi, supplices veniam petiffent, quibus pro ingenita fibi clementia Carolus noxam cōdonauit, acceptis ab eisdem quinquaginta obfidibus, qui Louanium profecti, tantisper ibi manerent, quoad Philippo patri (cui fuerat inflata iniuria) omni ex parte fatiffatum effer.

DE MORTE PATRIS EIVS.

Non multo post Philippus pater, ablegato in Angliam Antonio notho suo, qui ab rege Eduardo quarto peteret, vti forem suam Margaretam, Carolo daret vxorem, Brugis eodem anno ægrotare cœpit. A proceribus qui tum aderant illic, fore sperantibus vt breuî reualefceret Carolo filio qui id temporis Gandau erat, nihil significatum proximo triduo. Verum postea magis magisque inualefcente morbo, quâ non procul abefle à morte videretur, accerfitur filius, qui nocte dieq; cōtinuato itinere profectus, iam quidem grauiter affectum, sed tamen spirantem adhuc patrem inuenit, manfitque cum eo. Defunctû vero tam pijs est lachrymis profequutus, vt astantibus ipse lachrymas excufferit. Astantium quoque procerum & fœminarum illustrium ad principis casum tanta est orta commiseratio, vt præ nimio dolore parum animi compotes, alij clamorem extollerent, alij propemodum exanimati conciderent.

Post-

C H R O N I C A

Postquam vero mors optimi principis fama ac nuncijs vulgata est, maximus repente luctus omnium occupauit animos qui Burgundicæ ditionis fuerunt. Annus, quo tam inclytus perijt princeps, fuit (si commentarij quos sequimur, recte colligunt) millesimus quadringentesimus lxxvij. humanæ salutis. Corpus eius insepultum aliquandiu seruatum est in eadem vrbe. Decreuerat enim filius illud primo quoque tempore, in Burgundiam sepeliendum auerere. Quod postea factum esse suo loco dicitur. Ysabela mater cum paucis annis charissimo coniugi superuixisset, mortem obiit Arris, non longe ab oppido sancti Odomari. Cuius etiam corpus in Burgundiam est auectum.

Q V O M O D O F L A N D R I Æ E T *Brabantie principatum acceperit.*

Post summum patris diem, Carolus cum ornatissimo procerum suorum agmine Gandauum properat. Quod vbi esset intellectum, occurritur ei ab vrbis primoribus, qui nouo & optatissimo principi aduentum gratulati, eundem introducunt, estque tunc impunitas concessa plus octingentis maleficis, qui cum principe Gandauum sunt ingressi. Exceptus igitur omni spectaculorum genere, & vocibus vndiquaque; aggratulantium citium, principatui Flandriæ inauguratur. Sed pompam illam, sed gaudia illa atque tripudia inopinitus luctus inquinauit. Nam tumultus inaugu-
ratio-

rationem sequutus est, petentibus Gandauis omnia priuilegia sibi restitui, quæ Philippus pater illis ademerat. Estq; populi furor eo grassatus, vt ibi Carolus fuerit coactus facere, quæ illi vellent. Sub hæc profectus Teneramundã, missis Gandauum legatis, omnia rescidit, quæ paulo ante illis metu potius quàm voluntate concesserat. Venit postea Louanium, primam Brabantix urbem, vbi cum simili solennitate eius regionis principatum suscepit, tanto omnium gaudio, vt beatos sese clamarint, quibus tot animi dotibus excellentissimus princeps contigisset. Louanio Bruxellam profectus: in ea quoque vrbe singulari fauore excipitur, ac festo die Margaretx miro consensu ciuium in verba noui principis iuratum est. Huc ad eum reuersis Gandauis, qui paulo ante per tumultum insurrexerant, veniam petentibus ignotum est.

DE COMPOSITO PER EVM

tumultu Mechlinie.

Eodem fere tempore Mechliniæ exortus tumultus, qui velut incendium alia atque alia corripuens, eo serpsit, vt furore vulgi expulsi, qui rempublicam administrabant, præfecti domus solo æquata, bonaque eius direpta sint. Qua violentia princeps vehementer commotus, incredibili celeritate eo contendit urbem deleturus, nisi orantibus multis nobilibus viris, vt sanq; parceret multitudini, hac

F lege

C H R O N I C A

lege ignouisset admissum, vt quicquid priuatarum ædium antea vulgus per furorem euerterat, suo sumptu instauraret, numeratis triginta millibus aureorum præfecto, cuius bona diripuerat. Illud etiam inuenio, multa tum ciuibus adempta ob rebellionem priuilegia.

D E S V B A C T I S L E O D I E N S I B V S.

HIs peractis, Carolus iterum bello adortus Leodienses, multas eorum arces vi cepit, oppidum sancti Trudonis, (ita enim hodie vocatur) obsedit aliquot diebus. Cuius subacti muros dirui iussit, vt ita rebellandi materiam in perpetuū eis adimeret. Postremo Leodienses quoq; oblessi, videntes non posse se viribus Caroli resistere, omnes inermes cum singulis vestimentis egrediuntur, adq; ducis genua prouoluti, multis tandem precibus cbrinuerunt, ne vrbs excidio dederetur, quæ imperata facere non recusaret. Princeps vero utcumq; placatus, domitam atq; subactam urbem non est ingressus, nisi quicquid intus erat armorum ad se deportatum, in sua potestate haberet.

D E N V P T I I S E I V S.

Defunctus hoc bello princeps, vxorem duxit Margaretam sororem Eduardi quarti Anglorum regis. Hæ nuptiæ Brugis, oppido Flandriæ celebratæ sunt tanto apparatu, vt nihil à condito æuo sol viderit splendidius. Primum omniū ad celebrandas nuptias domus à fundamētis extructa incredibili sumptu

piu

ptu ac celeritate, cuius parietes, conclauia, atq;
cubicula omnia tapetibus preciosissimis con-
sternuntur. Triclinium in quo princeps die nu-
ptiarum conuiuio adhibiturus erat nobilissi-
mos quosq; ita magnifice ornatum est vt cate-
ra omnia quanquam preciosissima, nihil tamē
fuerint conferenda cum his, quæ ibi viseban-
tur. Erectus eo loco fuit abacus, in quo pulcher-
rima vasa omnis generis exposita vidisses. Hic
erant ex auro purissimo emunctoria, candela-
bra, maluia, pelues, vascula potoria, disci, sa-
lina, ænophora, paropsides, gabata, vox me-
citius defecerit, quàm nomina tantū dixerim
eorum, quæ ad illius magnificentiam conuiuij
absoluendam parata erant. Foris quoque nihil
cessatum est. Omnes vici, omnes domus qua
erat ventura sponsa, pulcherrimis auleis plateas
floribus omnifariam, quos dabat anni tempus
vestiuntur. Sunt & nobilissimi artifices vndi-
que accersiti, ad excogitanda ea, quæ ingredi-
entium & prætereuntium oculos detinere pos-
sent. Iam parata & magno conquistata erant
pleraque omnia quum dies appeteret nuptia-
rum. Brugas igitur cum trecentis plus minus
equitibus princeps egressus, Damam venit.
Huc enim non multo ante ex patrio solo ap-
pulerat sponsa, in hac vrbecula celebrato nu-
ptiali fœdere, ilico Brugas reditum, Marga-
reta ciuiū lætis excepta vocibus, gratissima ni-
mirum atq; omnibus optatissima adueniebat.

C H R O N I C A

Nunc prætereo ædita toto oppido spectacula
 omnis generis. Prætereo exhibitos ludos tota
 vrbe regionatim, & quidem per doctissimos
 histriones. Taceo omnium pene Burgundicæ
 ditionis oppidorum gratulationes, insignium
 ingressus antistratum. Denique celeberrimā ho-
 minum frequentiam. Nuptiarum die in tricli-
 nio, vbi cum sponsa & illustrioribus viris di-
 scumbat princeps, quatuordecim partim ar-
 genteis, partim aureis nauibus, quarum singu-
 læ quatuor scapulas habebant, cibus in men-
 sam illatus est. Quid missus dicam ferculorum
 quos fuisse legimus numero circiter quadra-
 ginta. Quibus verbis offeram vinum odora-
 tissimum, quod conuiuis appositum est. Se-
 cundæ mensæ tragemata, ex saccharo, poma, nu-
 ces, lautitias omne genus habuere. Quæ omnia
 dum fixi, suspensiq; præ stupore conuiuæ de-
 gustant, à pueris interea in cupidinum speciem
 figuratis, longe suauissimi ad mensas adolen-
 tur odores. Nihil ad hanc magnificentiam e-
 gregius alioqui Antonij & Cleopatrarum appa-
 ratus. Nihil Heliogabali sexcenta strutionum
 capita vna cœna apposita. Vt semel finiam,
 quicquid de dubijs ac pollucibilibus loquitur
 cœnis antiquitas, hac Burgundia inferius est.
 Postquam vero exempta fames epulis, men-
 sæque remotæ, oculorum varia sunt exhibita
 oblectamenta, ex quibus prope innumeris,
 pauca referam. Illati sunt in triclinium pau-
 nes

nes flaminiuoni, in quibus tantum artificij, tantum operæ insumptum est, vt à veris interuofci vix potuerint. Introductus est leo, cui eximia pulchritudine virgo insidebat, gestans manu insignia principis Caroli. Ad ostentandam magnificentiam magis quàm oblectandi gratia illatæ sunt argenteæ turres numero triginta, quibus arces totidem significabantur, quarum ea tempestate dominus ac possessor erat Carolus. Postremo introductum est animal (Dromedarium quidam purant fuisse) cuius dorso impositæ sportulæ, vnde omnis generis euolantis auiculæ, haud aliter cantu demulcebant omnium aures conuiuiarum, quàm venouo ramis arborum instrepitantes vario centu prætereuntem detinent viatorem. Secundum hæc sinambuli, Panthomimi, Arethalogi, saltationes, illustrium choreæ fœminarum, & quicquid præterea animi gratia potuit excogitari, exhibebatur. Quod reliquum erat temporis ante cœnam, varijs est lusibus impensum. Carolus autem, quum hæc nuptiæ fierent, annum ætatis agebat tricesimum quintum: primo, secundo, ac item tertio diebus proxime insequentibus ludi sunt exhibiti, & celebrati magnificentissimo apparatu in argumentum publicæ lætitiæ, quos Georgius Badenus, Episcopus Metensis, Ioannes Burgundus Cameracensium antistes, David Burgundus Traiectinorū in Hollandia præsul, Guido

CHRONICA

Tornacensis ecclesiæ summus pastor, cum plerisque alijs multo nobilissimis viris, Carolo principi & sponsæ admirationem vsque formosæ assidentes spectarunt.

DE SVSCEPTO PER EVM principatu Hollandiæ & Selandiæ.

His celebratis nuptijs, cum uniuerso prope modum flore procerum Burgundiæ in Hollandiam venit, vbi rursus ad singularum vrbiũ ingressum renouatâ lætitiâ, in̄stauratis triumphis, & passim æditis magnificentiâ, splendoreque visendis ostentaculis, apud Hagam comitis pridie feriorum diuæ Magdalenæ, principatui eius regionis in̄itiatur.

DE VLTIMA OBSI- dione Leodij, & eius euerfione.

Sv id tempus rebellatum est à Leodiensibus, qui nocturno tempore ingressi Tongrinum (olim hæc vrbs Octauia dicta est) Ludouicum antistitem suum, Caroli principis nepotem captum abduxerunt Leodium. Huius rei indignitate permotus Carolus vndique magno studio contractis copijs, mouit in̄ Leodinos. Erat tunc temporis eorum vrbs non solum magna & egregie munita, verum etiam florentissima & caput eius gentis. Magnitu-

gnitudinis argumentum fuit quod in eatum vilebantur templa numero triginta duo, nos vulgo dicimus ecclesias parrochiales. Ad hanc igitur urbem castra Burgundus exercitumque partitus, eam non vno loco circumfedit, postridie vt sperabat expugnaturus, nisi pluuio cælo impeditus fuisset. Auxilia ad eius expugnationem oppidi misit Gallorum rex Ludouicus, qui & ipse magna ex parte gerendis rebus interfuit. Carolus paucis diebus obsessum Leodium, valideque interea ab incolis defensum, nouissime vi cepit, captum diripuit, direptum euertit, multis prius ac varijs sauitiæ exemplis à milite ipsius æditis. Antonius Sabellicus in opere cui titulum prætulit Zapsodiæ historiæ author est, Burgundum summo id bellum odio suscepisse. Nam expeditionis eius ducibus ab eo mandatum est, vt vna manu exertum gladium, altera gestarent facem ardentem, ijs nimirum rebus miseræ genti exitium minitantes. Captam urbem Gallus cum Burgundo ingressus pectore non rectam, sed Andreae crucem habuisse dicitur, vt hoc facto innueret omnem eius belli gloriam ad Carolum pertinere. Incidit autem hoc excidium inclytæ urbis intertium Calend. Nouembres, anni dominicæ incarnationis, millesimi, quadringentesimi, sexagesimi octauæ.

CHRONICA
DE AQUISGRANI INCOLIS

à Carolo ueniam petentibus.

LEODINOS iam obsessos Aquisgrani ciues & incolæ com meatibus iuuerant. Quod vrbe capta iniquiore animo ferens Burgundus cum lectissima manu Traiectum ad Mosam proficiscitur, inde quamprimum in Aquisgranos educturus. Aquisgrani hoc audito, non arma parant, non urbem muniunt, non ea quæ ad resistendum erant necessaria circunspiciunt, sed metu & immodico pauore consternati, primores suos Traiectum misere. Vbi ad Caroli principis conspectum humiliter prouoluti, statim & vltro portarum clauibus traditis, oppidi totius imperium illi permiserunt. Gratum fuit Burgundo obsequium, grata humilitas. Proinde venia data, sed hac conditione, vt propter adiutum hostem octoginta florenorum millia, duci intra statutum tempus adnumerarentur.

DE ANIMADVERSIONE

in quosdam.

SECUNDUM hæc Bruxellam, vbi ducaria sedes erat, reuersus Carolus, & gratiam omnibus retulit qui superiore Leodiensi bello strenuam operam nauassent, & in eos animaduertit, qui vrbe capta è sacris locis quippiam sustulissent. Egregius princeps hoc facto ostendit, nullum esse tam iustum bellum in quo nõ sit à diuorum templis atque aris temperandũ.

DE

DE REDITV PROFVGORVM

Leodiensium ad suam urbem.

Eodem tempore Leodinis, qui Caroli victoris metu profugi incertis sedibus vagabantur permissum est, vt ad sua loca redirent instauraturi, si vellent ea quæ paulo ante militum rabies, deformauerat. Vndiq; igitur in urbem omni prope desertam humano cultu immigratur. Nec sine lachrymis immigratum præsertim quum incendio miserabili, prope modum solo æquata ædificia præterirent, in quibus aliquando lætos dies inter sanguine cõiunctos exegissent.

DE SEVERITATE EIVS

in iure dicendo.

IVS dixit postea in omnibus suis prouincijs, haud minore seueritate quàm diligentia non est passus vlla grauiora scelera impune fieri. Nullus vnquam principum in iure dicendo minus dedit amicitia, pecuniæ, sanguini. Quibus rebus nimium solent quidam commoueri, neque interim esse memores, iustitiæ primum munus esse, ius suum vnicuique tribuere.

DE PHRYSIIS QVÆDAM, ET

motu sequuto expulsionem Eduardi Anglorum regis qui socer Caroli.

PAucis post annis Phrysiæ orientales populi, quum Burgundionum ducis imperium detrectarent, missi sunt hinc inde legati per

CHRONICA

quos de pace & parendi conditionibus ageretur, quanquam libertatis gens amantior, nullas nisi multo æquissimas condiciones admissura videbatur. Carolus animaduersa gentis pertinacia, terribili armorum apparatu mox erat fines eorum ingressurus, nisi ad tempus dissimulandum ratus, alio mētem conuertisset. Circa eadem tempora maximus armorum motus in Britannijs extitit, pulso & eiecto nobilium coniuratione Eduardo rege, Caroli Burgundi focero. Neque resedit hic motus citra humanum cruorem. Ante Calisium & alia quædam loca ingenti ædita cæde. Cuius rei nobis est author Sabellicus, veteris ac recētis historiæ scrutator, meo iudicio non indiligens.

DE STELLA COMATA VISA

Caroli temporibus.

ANno dominici natalis, Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo secundo, mense Ianuario sub festum diem Agnetis exorta est crinita stella, quæ maximo horrore mortalium, visa, fulsit per continuos tres menses. Multa hunc cometam sequuta bella, atque ingens hominum cædes & pestilentia, quæ pluribus locis atrociter sæuīt.

DE ARNOLDO GELRIÆ PRINCE

cipe carcere educto, & Adolphi filij huius per Carolum apprehensione, & de bello Gelrio.

Per

PER idem fere tempus opera & studio Burgundi custodia dimissus est Arnoldus Gelriae princeps, quem filius Adolphus septennium totum in vinculis detinuerat. Quam causam huic in parentem violentiae praetenderit non tradunt, quibus curae fuit nostratum principum res gestas conscribere. Illud reperio Adolphum postea accersitum ad Carolum principem uti de communibus rebus inter se commentarentur. Sed quum impius ille multa eo congressu se digna Caroloque indigna locutus esset, primo diebus aliquot seruire iussus, mox Viluordiam (& hoc Brabantiae oppidum) abducitur, ubi custodiae traditus mansit usque ad obitum Caroli. Duplex deinde fama est, quomodo accesserit Burgundo Gelriae principatus. Quidam eum emisse scribunt a duce Iuliacensi, qui tum verus esse credebatur haeres eius terrae. Alij tradunt Arnoldum paulo antequam vita decederet Adolpho filio infensum, exhæredato eo principatum cessisse Burgundionum duci Carolo, qui defuncto iam Arnoldo misit illico ad singula pene eius regionis oppida legatos, qui monerentur, ut si rebus suis consultum vellent, Caroli imperium reciperent. Quod si facere recusarent, haud dubie futurum, ut egregius princeps armis repeteret suam terram. Legatis superbe responsum neminem esse tota Gelria qui magnopere Caroli minas pertimesceret, si acie

CHRONICA

si acie certare veller, non defuturos qui patriam
 defenderent. Hæc vbi renunciassent legati, sta-
 tim cum exercitu profectus in Gelriam Caro-
 lus, primum à Ruremondanis recipitur, atque
 his initijs perterriti vicini, vltro deditio-
 ne facta, in gratiam sunt accepti. Oppidum Venlo
 diebus aliquot obsessum est, ac nouissime, aper-
 tis principi portis, omnia sunt illi in manum
 tradita. Postea & Nouiomagum clarissimū
 Gelriæ oppidum, viginti quinque diebus va-
 rie oppugnatum ad deditio-
 nem compellitur. A cuius ciuibus ingenti lætitia introductus Ca-
 rolus totius Gelriæ principatum suscepit. In
 eadem vrbe ad se adductos mortui Arnoldi
 ex filio nepotes, primum est oculatus, deinde
 è conspectu summos iussit auerhi Gandauum
 ad vxorem suam Margaretam, sic reperio a-
 pud quosdam. Alij dicunt pueros illos non
 Gandauum missos, sed vna cum principe auer-
 ctos esse in Brabantiam, vbi sint plures annos
 honorifice habiti. Nouiomagi principatu Gel-
 riæ (vt dixi) suscepto, à cæteris quoque eius ter-
 ræ oppidis Burgundus recipitur, ac postremo
 comitatui (vt vocant) Surphaniæ, solennibus
 etiam cæremonijs initiatur. Aestas qua sub-
 acta est à Caroli armis Gelria, fuit citra omnem
 hominum memoriam calida, diuersis locis &
 homines & bruta animantia intolerandis pe-
 riere caloribus.

DE CONGRESSV DVORVM

*principum potentissimorum Friderici
imperatoris, & Caroli ducis.*

ANni huius autumno Fridericus imperator pulcherrimo comitatu, in quo multi egregij præfules, multi insignes duces, ac illustres erant optimates, venit Treuiros (est hæc ciuitas ad Mosellam fluuium sita) vt cum Carolo Burgundionum principe de multis ac varijs rebus coram loqueretur. Carolus vero vt venisse audiuit imperatorem, compositis in Gelria rebus, eo confestim est profectus, longe pulcherrima comitante pompa. Inuenio principi nõ longe dislito à Treuiris obuiam itum ab imperatore, tum vrbem tubis, alijsque id genus circumsonantibus instrumentis pariter ingressi, diebus aliquot vna fuerunt. Interim Carolus nihil non opum, nihil non splendoris effudit, ad decorandum imperatoris aduentum. Conuiuium, cui per eos dies imperator est à Carolo adhibitus eiusmodi fuit, vt prope modum nuptias illas (de quibus alio loco diximus) apparatus, & magnificentia æquauerit. De hoc Friderici imperatoris, & ducis Caroli congressu extat, & circumfertur pulcherrima epistola, eximie docti viri Rodolphi Agricolaæ.

DE PARLAMENTO MECHLI

nie per Carolum ducem instituto, & sepultura parentum eius.

Rea

CHRONICA

R Euerfus ab imperatore Carolus, Mechliniæ curam instituit, quæ non erat alia in orbe Christiano celebrior futura, si foeliciter inchoatum à Carolo principe concilium insequentes duces pari cura fouere, ornare, atque ampliare studuissent. Hæc curia prælata cæteris, constituta erat causarum omnis generis iusta ac legitima disceptatrix, omni adempta prouocandi potestate litigantibus. Consiliarij numerum tricesimum explebant omnes viri docti, perspicaces, circumspecti, acri iudicio, iusti & sobrij. Dixisses Arcopagitarum cõcilium illud esse, ea grauitate, doctrina, prudentiaque lites dirimebant, suum cuique reddentes. Ad locum audiendis controuersijs destinatum equites ibant, aliter enim nõ licebat. Curiam ingressis, paratum erat sacrum. In hoc precabatur sacerdos, vti optimus deus eiusmodi suis mentem daret, vt eo die concilio prodesse alijs & possent & vellent. Sacro factio, locum tractandis reipublicæ negotijs constitutum ingrediebantur. Vnde post horas aliquot sub meridiem egressus eos excipiebat. Iterum sacrificus alterum facturum sacrum, in quo deum precaretur, vt eius diei consilia, commodo esse vellet reipublicæ. Ad hæc honoris ademptiorum nem his fuerat interminatus Carolus, si quid per socordiam præterissent, quod ad reipublicæ commodum pertinere videretur. Adeo nihil hic princeps, nisi de publico cogitabat.

His

His itaque sic ordinatis, ad parentum suorum sepulturam animum adiecit. Vtriusque igitur patris matrisque corpus, longis itineribus in Burgundiam deportatum, sepelitur in Carthusiensem monasterio, quod extra Digium urbem visitur, non incelebre. Singulis pene oppidis, qua erat iter faciendum, celebratę exequię, nullo adhibito honoribus modo.

DE OBSIDIONE NOVESII,

vulgo Nutia dicitur.

PER id tempus Ruperus Beyerens Coloniensium Archiepiscopus, multum est apud Carolum Burgundum cognatum suum quęstus, magno conatu obstare Colonienses, & oppida circumiecta, quo minus ipse debitos sibi annuos proventus ex locis illis reciperet. Quo audito Burgundus, ut Ruperus (asili habent Roberto) pręter cognationis vinculum, etiam charissimo subueniret, conscripto ingenti equitum ac peditum exercitu, fines ditionis suę egressus, ad bellum Coloniensium, & finitimis inferendum properat. Neuesium Coloniae vicinum (dicitur vulgo Nutia) cęptum est obsideri medijs Julij caloribus. Aduexerat secum princeps inmensę molis bon bardas, quibus non vno loco disiecta murorum parte multum & urbis ædificijs damni illatum, & magna incolarum facta strages. Lego urbem multa vi oppugnatam, ali-

CHRONICA

aliquanto etiam maiore præsidio à ciuibus de-
 fensam. Erat præsidij præfectus Hermannus
 quidam comitis Hessenij frater, cuius virtute
 oppidum incolume mansit, inter maximos ter-
 rores. Nam vt cætera obsidionis mala præte-
 ream, ab his etiam qui intus erant fame ac re-
 rum omnium tanta inopia laboratum est, vt
 equi, instrumenta militiæ, pluribus victui fue-
 rint. Apud quosdam inuenio, paucis diebus in
 alimoniam ciuium absumptos cccc. equos. Hic
 nihil dico de prælijs quæ durante obsidione in-
 ter obsessos & Burgundū fuere. Ex multis em̄
 duntaxat insignia consector. Assidebāt nostri
 homines Nouesiū, quum imperator Frideric⁹
 Agrippinā venisset, vt cum Burgundo vel cō-
 siliigeret, vel obsidione Nouesiū liberaret. Hoc
 audito Carolus, tantum absuit, vt fugā circum-
 spexerit, aut de soluenda obsidione cogitarit,
 vt instructos suos etiam produxerit, avidus cer-
 taminis. Verum continuit sese intra septa Fri-
 dericus imperator, vel non ausus dimicare, vel
 quia speraret futurum, vt imperatoris aduentu
 perterritus Burgundus, inde subito discederet.
 Quum nihil tale post dies aliquot euenisset, vi-
 dereturque dux in incepto bello perseueratu-
 rus, est inter eum ac imperatorium militem sa-
 tis atrociter pugnatum, vicitque Burgundus
 tanto gloria maiore, quanto bellicosiores fu-
 derat hostem. Et hanc victoriam potius virtu-
 ti quàm fortunæ debuit, nam & aciem peritiss-
sime

sime intruxerat, & promptissime omnes pugnauerant. Non est post eum diem Romanus princeps ausus cum Carolo manum conferre. Itaque de pace agi cœptum per summi pontificis legatum Alexandrum antistitem Foroliuensem, qui noctes diesque principes hortari, vt arma exuerent, Burgundus Nouesio discederet, quoad de re maturius cognosceretur, essetque pontificis maximi ea cognitio. His vtrinque acceptis, pax sancita est, quam excepit Gallicum bellum.

DE BELLO ADVERSVS. GAL-
lorum regem.

NAM Ludouicus rex Gallorum Arthesiam & Picardiam ingressus, plurima Caroli ducis oppida vi capta, diripuit. Quo successu elatus, de Atrebatō etiam oppugnando cogitauit. Verum huc tempestiue missum perfidium, Galli conatus irritos fecit. Prius tamen quàm Ludouicus ex his locis militem abduceret, pugnatum lego inter eum, ac duces, quos miserat Carolus ad tuendum Atrebatum. Vicit Gallus, qui vt erat numero militū superior, ita cum longius abesset Carolus, multo etiam plus animi secum attulerat.

DE ADVENTV EDVARDI
regis Angliæ ad Carolum ducem,
et de inducijs cum Gallo.

SVB hanc pugnam, ab Nouesij longa obsidione domum reuerso Carolo nunciatur,

CHRONICA

appulisse Calisiam Eduardum Anglorum regem, cui eius tam laboriosi itineris causa fuit, vt cum Carolo, qui rursus ingentem contraxerat exercitum, suas copias iungeret. Ita enim prius inter eos cōuenerat. Vna igitur Galliam ingressi, tantum terroris Ludouico incusserūt, vt is repente conuocatis regni primoribus, eos veluti in re trepida anxius consuluerint, quo pacto esset infestissimo hosti resistendum. Placuitque tum legatos mitti, qui pacem peterent. Auditi legati, non pacem, sed nouem annorum inducias impetrarunt. Hic tam insperatus rei exitus, vt incredibili Gallum lætitia affecit, ita Anglorum principes male habuit, quibus immodica vastandæ Galliæ cupiditas inceserat.

DE BELLO GESTO IN LOTHORINGIA.

Edwardus vndecim hebdomadibus in Caroli prouincijs cōmoratus, ad suos transiit sit mense Septembri, quo tempore, & Carolus Namurcum venit: vnde cum ingenti militum numero ante exitum eius mensis in Lothoringiam, ob fœdera sibi non seruata, profectus, impetu primo vrbeculas aliquot vi cepit, captas, præsidio muniuit. Quo successu ducis perterritus Renatus eius terræ princeps, annos natus circiter viginti, cum aliquot nobilioribus viris in Galliam fugit, ne viuus in hostiū pote-

potestatem veniret. Fuga principis adeo fracti sunt omnium animi, ut effusus Caroli exercitus, paucis diebus loca plurima occuparit. Nouissime obsessum Nantium longe munitissimum oppidum, tenuit obsidio illa nouem hebdomadas. Vrbs interea multū strenue defensa, tandem fame domatur. Itaq; facta deditio, ciues vita donati, præter duos tresq; qui ultimo sunt affecti supplicio. Animaduersionis huius causa nõ traditur à scriptoribus. Urbem deditam Carolus præsidio firmavit, atq; inde digressus, totam Lothoringiam breui ad obsequium redegit. Fuit hæc vltima eius victoria. Vulgo creditum est, omni fauore numinis destitutum eum, postea nunquam foeliciter pugnasse cum hoste, quod eodem tempore multo grauissimis exactionibus clerum onerasset, quanquam expedit nonnunquam quosdam ad frugalitatē vocare, modo satis iustę ad id faciendum rationes accesserint.

DE BELLO EIVS CONTRA

Heluetios.

SVbactis Lothoringis non diu in ocio fuit Carolus, sed bellicam gloriam augendi cupidior, trāstulit inde bellum in Heluetios, quod hi populi nõ multo ante Sabaudiã (vbi præerat neptis eius) tumultuose ingressi omnia terroris ac prædæ compleuerant. Itaque primum sunt missi ab Heluetijs legati, quos princeps Carolus vix auditos iussit confestim

CHRONICA

abscedere, atque ipse eodem tempore sequutus in vrbe Gransonia, quam nonnulli dicunt ab eo tum expugnatam, plures Heluetios in crucem sustulit. Quo facto cōmota & irritata gēs pugnatior, contracto exercitu hostem Burgundum adoritur certa spe aut occidendi eius aut fugandi, Heluetiorū impetu degrauatus Caroli miles primo auertitur, inde fusus fugatusq; multa cum cēde dissipatur. Fuisset in eo prælio captus princeps, nisi relictis suis loco discessisset fugienti similis. Sunt qui scribant hic perijisse opes Caroli ducis, tantum vasorum aureorum argenteorumque ac vestium omnis generis ab hoste deportatum, amissus & omnis bellicus apparatus.

DE IISDEM.

EXprimi verbis non potest quātum ex hac inimicæ gentis victoria dolorem animo conceperit victus Burgundio, qui vincere semper antea consueuerat. Vir alto spiritu ac nimium quietis impatiens, neque die, neq; noctu somniū capere potuit. Itaq; reparato exercitu, iterum Heluetios adoritur, cum quibus in foelicissime nuper dimicauerat. Hic quoq; vicit ac superior fuit Heluetius, quippe qui numero militum præstabat. Pars multo maxima Burgundionum aut capta aut cæsa, nullus fere clari nominis fuit ex nostris, qui non illic ceciderit præter ipsum ducem, qui re perditā ac prosligata cum paucis fugę comitibus, fuga serua-

seruatus est. Ioanni baptistæ dies fuit quo Heluetij & Burgundiones tanta animorum pertinacia conflixere, qui huic proximus dies illuxit facile declarauit, quàm tetra sit ibi loci ædificata cædes, numerata ei sunt à quibusdam, xxvj. M. occiforum.

DE RECUPERATO NANTIO

*per renatum, & eiusdem urbis obsidio:
ne per Carolum ducem.*

HAC clade suorum consternatus Carolus in maximum luctum ac mœrorē incidit, nunc secum reputans quātum hominum proximis duobus prælijs, sua temeritate orco demississet, nunc existimans nihil esse turpius, quàm vinci eum ducem, qui toties ipse fortissimos populos ad obsequium redegisset. Cæterum Caroli malis & tam nobili Heluetiorū victoria erecti plures populi confociatis viribus vt vnum hominem extinguant. Ad arma concurrūt, ac ductu renati principis Lothoringiæ, Nantium vbi à Carolo præsidium fuerat relictum obsidione cingunt, nec multis interpositis diebus idem oppidum prius expugnāt, quàm Burgundus eo cum suis copijs accurrere potuit. Expectabat enim ex Brabantia, & finitimis locis nouum exercitum, quo accepto properans in Lothoringiam, Nantium iterum obsedit. His locis ab hoste (quod minime futurū verebatur) circumclusus, tanta rerum omnium inopia laborauit, vt in eius exercitu plures fa-

CHRONICA

me sint extincti. Itaque indignantium militum voces passim exaudita, satius fuisse dictantium, in patria manere, ubi coniugibus suis ac liberis assidentes, nulla interim neque cibi neque potus inopia praeferrentur. Abductos se in ea loca quibus aut procul a patriae conspectu moriendum sit, aut quod morte miserius est ac tristius in seruitute viuendum. Haec militum querelae non dubium est, quin principem suorum amantissimum commouerint, verum in eo statu res erat, ut mederi tantis malis non potuerit.

DE PRAELIO ANTE NANTIVM, *et c. de Caroli duois.*

HAud multo post Lothoringus ad pugnam euocat Burgundum, qui vna parte copiarum in oblidione relicta, statim venit ad locum certamini constitutum, acie dimicaturus cum paucis aduersus tam multos. Hic suos perterritos hortatus dicitur ut alacres irent & gloriam a maioribus acceptam posteris relinquerent, adeo non esse formidandum hostem. Heluetium qui pauore Burgundici agminis haud sua virtute bis feliciter antea dimicasset, numero militum vincere Heluetium, sed non raro modicis copiis praepotens fusos esse exercitus. In hanc sententiam ubi pauca nequicquam dixisset, canentibus signis Renati miles cum tanto fremitu & clamore in hostem procurrat, ut statim turbatum eum loco summouerit. Neque difficile admodum erat, pugna

gnabant enim cum recentibus & integris, debiles macie confecti. Primum igitur facta fuga, deinde innumeris caesi ac primo impetu obruti ex nostris. Quis tam beata rerum ac verborum copia instructus ut cladem eius multiplicem, deuictorum foedissimam fugam, caedem nunc singulorum, nunc vniuersorum merito deploret? Vidisses alios qua breuissima patebat via trepidos fugere, alios per praecipitia nunc saxis aspera, nunc obducta sentibus, loca petere, quae hostibus ignota putarent. Fatigata, siti propemodum enecta & saucia passim corpora iacebant. E proximis vero locis, virorum clamor & foeminarum vlulatus audiebatur. Hac pugna Carolus ipse qui eo die & sepe alias maiore animo quam consilio dimicauerat, tribus plagis media iacentium strage confossus interiit, pridie Epiphaniae. Hic finis fuit principis omnium qui ea tempestate fuerunt bellicosissimi. Annus ille, quo dux tam nobilis ante Nantium caesus est, fuit humanae salutis M. cccc. lxxvj. ita colligit Sabellicus. Alij duos adijciunt, rursus alij quinque subtrahunt annos. Varietatem hanc demiror in re adhuc recenti, cum Sabellico vulgus consentit, consentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.

DE CAROLI SEPULTURA, ET

sermone qui de eo iam mortuo fuerit.

A B illa pugna exacto iam triduo, Caroli corpus certissimis signis agnitum sepelitur

CHRONICA

Nantiꝝ in æde S. Georgij. Quum sepeliretur
 intuentibus qui ex clade illa supererant, obor-
 tæ lachrymæ, nō erant enim ignari qualem pa-
 tria ducem amifisset. Obuersabatur oculis mul-
 ta viri virtus, hærebat fixus in pectoribus ad-
 stantium vultus militem in prælium educen-
 tis. Occurrebat quo animo vrbes oppugnare,
 muros conscendere, hostem loco summouere
 consueuisset. Cæterum proximo septennio
 quod est viri cædem insequutum, omnibus lo-
 cis multus & varius de illo iactatus est sermo,
 affirmantibus quibusdam viuere eum Bruxel-
 læ oppidulo Sueuiæ. Alijs contradicentibus,
 non interemptum ante Nantium, sed captum
 & abductum in Gallias, ibi in conspectu regis
 Ludouici gladio admotum periisse. Spes de
 Caroli vita quæ postea vanissima comperta
 est, in causa fuit vt paucissimis locis celebratæ
 sint eius exequiæ.

DE TRISTITIA ET LÆTITIA *in morte eius.*

Morte principis huius, plurimi triftati,
 quidam lætati sunt. Oderant ij impedio
 pugnacem. Oderant ob assidua bella pe-
 cuniæ exactorem. Defuncto tamen eo, in Bra-
 bantia & Flandria exorti & sequuti maiores
 motus fecere, vt reuiuiscere Carolū omnes cu-
 pierint. Adeo stolidum vulgus nonnihil muta-
 tis rebus ea probat, quæ antea damnauit.

DE FILIA, ET EIVS VXORE.

Filiam

Filiam reliquit hæredem Mariam, excellen-
 ti forma virginem. Quæ illi ex Ysabela,
 coniuge secunda (tres enim duxerat) susce-
 pta, nupsit postea Maximiliano, Friderici im-
 peratoris filio. Ultima eius vxor Margareta
 defuncto marito, pluribus annis superuixit.
 Certe multorum bono, suis enim facultatibus
 interim præclara fouit ingenia, studuitque mo-
 dis omnibus partim culpa temporum, partim
 principum negligentia ac vitio iacentes literas
 præcipue sacras excitare. Nulli vnquam attri-
 buit sacerdotium, nisi prius & eruditionem, &
 vitam inspexisset. Quod vtinam & hodie fa-
 cerent principes, non tam multos passim vide-
 remus idiotas in ecclesia dei, quos fortasse præ-
 stare defricandis principum matulis, quàm ho-
 minum conscientijs præesse. Mechliniæ sepul-
 ta est hæc nobilissima foemina, in cœnobio Mi-
 noritanorum. Ex qua Carolus nihil liberorũ
 tulit. Vnde miror, quidnam Raphaeli Vola-
 terrano in mentem venire potuerit, vt referret
 in literas Mariam (de qua diximus) huius filiã
 Margaretæ fuisse. Non debuit, meo iudicio,
 vir tantus, & is Italus, in rebus nostratibus con-
 scribēdis, potius hominum sermonibus, quàm
 libris credere.

DE PRÆLIORVM AS

sumptione.

HActenus de gestis Caroli ducis. Nunc
 summam exponam quæ de ingenio

CHRONICA

& moribus eius habeo comperta. Prælia multa sic assumpsit, vt militem sæpius nihil tale cogitantem, iusserit acceptis armis in hostem ire, pluuio interdum cælo, & grauissimis tempestatibus, quum minime educturus putaretur. Et quod mirum videri potest nec prouectior quidem, ad conferendas cum hoste manus cunctator factus, quo sæpius victor abiisset, hoc magis incertum pugnae euentum experiendum opinabatur. Nullo vnquam prælio vicit, quo non statim sit fugientem hostem insequutus. Adeo nihil spatij datum ab eo, perterritis.

DE PROBITATE ET DISCIPLINA eius in milites.

INter milites suos, neq; morum, neq; fortunarum, sed virium respectu alium alij præferebat, & erat in his tractandis nunc seuerus, nunc facilis. Haud enim omni loco ac tempore, sed quum non procul abesset hostis, coercere eos & comprimere solebat. Ita factum, vt nunciato in prælium exeundi tempore semper eos & paratos & intentos haberet.

DE COERCIONE MILITVM eius, & amore in eosdem.

Desertorem ac furacem militem acerrime puniebat, cætera plerunque dissimulans. Quendam patibulo suffixit, qui aniculae gallinam subtraxerat. Amabat etiam suos vsque adeo, vt nullo non beneuolentiae officio prosequeretur. Aduersa valetudine laborant-

rantes, & saucios medicis committebat fidelissimis.

QVOMODO NON SIT PARS

sus militem luxuria diffluere.

IN hoc Cæsarem illum dictatorem aut Africanum, Scipionem, aut Metellum præclarum ducem referebat, quod in suo exercitu nihil eorum passus est esse, quibus corrupti & effœminati militum animi à studio rei militaris auerterentur. Aberant enim adipata obsonia & bellaria. Exulabat commestatio. Exulabant reliqua omnia, ad luxuriam pertinentia. Vulgari cibo contenti, procul à fame seruabantur, adque obeunda militaria officia hoc pacto expeditiores ibant.

QVANTVS FVERIT ÆMV;

lus Alexandri Magni.

CArolus rebus gerendis natus, iam inde ab obitu patris sui Philippi, tantum se præbuit Alexandri Magni æmulum, ut pene ille ipse sit factus. Nihil audire libentius, nihil maiore animi voluptate solebat legere, quam authores qui de Alexandro quippiam scripsissent. Vnde factum est, ut omnia illius egregia & laudabilia facinora, memoriæ mandauerit, oblataque occasione, nunquam non studuerit imitari.

DE CONSILIO EIVS

præferoci.

Vnum

CHRONICA

VNum erat in quo merito culpari potuit, præcipitatum consilium. Nam & bella quædam suscepit, nullo prudentiũ (quos secum habebat) in consilium adhibito.

DE CELERITATE EIVS IN FACIENDO ITINERE, & PATIENTIA IN LABORE.

HVnc tam præcipiti, ac præferoci consilio virũ, in castris Hannibalem, in conficiendis itineribus Iulium, aut Alexandrum quendam dixisses. Algoris enim, & solis iuxta patiens fuit. Tot illi frigidæ hyemes ac torridæ sub pellibus actæ æstates. Itinera vero tanta celeritate confecit, vt sæpius de suo aduentu, præmissis nuncijs, anteuenterit, sæpius hostem de improviso oppresserit.

PATRI MORTVO SVCCEDIT filia Maria.

Postquam Carolus in humanis esse desisset, Brabantia, Flandria, Hollandia, aliarumq; regionum finitimarum principatus in Mariam filiam eius vnicam recidit. Quæ Gandavi agebat, quum tristissimũ de cede parentis acciperet nuntium. Venerunt illuc haud multo post illustres viri cõplures, partim consolaturi fœminã, quæ parentis obitum, vt par fuit, grauiter molesteq; ferebat. Partim cũ ea de reipub. administratione colloquuturi. In his erant Ludouicus Borbonius, Leodinorum tunc tẽporis Antistes, David Burgundio Traiecten-

iectensium in Hollandia episcopus, Mariæ patruus. Hic enim Caroli frater, sed nothus erat, Ioannes dux Cliuensium, & Adolphus Rauesteynius fratres, Vuolphardus Veriensium princeps, Ludouicus comes Vuintesteynius, Hollandiæ, Selandiæ ac Phrysiæ præfectus, Gualrauus Brerodius. Quibus Gandauum ingressis, statim in eadem vrbe Maria principatum Flandriæ suscepit, ac priuilegia ciuibus reddidit omnia, quæ pater ob excitatum se præsentem tumultum illis ademerat.

LEGATI IN GALLIAM MISSI,

et magni aliquot uiri supplicio admoti.

SECUNDUM hæc, Maria ad regem Galliarum Ludouicum legatos misit: Guolphardum Veriensem, Ludouicum Gruythusium, & Guilielmum Hugonetum, qui cancellarius fuerat Caroli, ut hi suo nomine regi præstarent Homagium: vulgari vtor voce, ut nemo non intelligat. Legatos priusquam à se dimitteret Ludouicus, duo ab his Mariæ cognotæ suæ renunciari voluit: ut orbata parente, se tutorem illa rerum suarum acciperet, eademque filio suo Carolo, qui tum annos natus erat duntaxat septem, nuberet. Ad principem suam reuerſi legati, hæc ita ut iussi fuerant renuntiauerunt. Primum nihil respondit Maria. Patris interea mortui cancellarius suadere ut id faceret, ad postremum etiam dicere, minime eam rebus suis consulere, ut quæ has nuptias, & illum tam potentem,

CHRONICA

tem, & sanguine iunctum principem tutorem recusaret. Quodam igitur die sub vesperam, ad se ingresso Adolpho Rauesteynio principi, multis cum lachrymis queritur, nimis sibi molestum esse Hugonetum, qui non desisteret instare, vt quæ rex Ludouicus proxima legatione petisset, ea faceret, quandoquidem haud alia via pacem ab illo impetratura videretur, Exierāt enim induciæ. His auditis, Adolphus paucis eam, vt potuit, consolatus, abiit: ac re cū tribunis populi Gandauenī, cōmunicata, effecit vt statim apprehenderetur Hugonetus, & cum eo Prothonotarius quidam Pontificius. Quæ nocte hæc acciderūt, clanculum fugit princeps Humbercurtius. Is cum dies aliquot latuisset in Cartusiaco extra Gandauum cœnobio, apprehensus & ipse in oppidū retrahitur: Ita his tribus viris in vincula cōiectis, populus aliquandiu in armis fuit. Hugonetus quæstioni admotus, tandem confessus, traditur à se suppressas literas Caroli principis, quas ille ante Nantium inopia rerum omniū laborans, quæ ad bellum gerendū necessariæ essent, ad suos conscripserat hoc argumento: Nisi pecunia & cōmeatus, belli subsidia mitterētur, actū de se ac suo exercitu esse. Rabies igit̃ ac vulgi furor inuito magistratu, inuita etiā principe, Hugonetū, Humbercurtiū, & Ioannē mel cognomēto, equitē auratū gladio subiecit. Prothonotari⁹ in carcerē cōiectus, vbi post annos aliq̃t expirasse credit̃.

MAXIMILIANO DESPONSAMARIA,
*Gallus Atrebatum obsidet. Alia quædam oc-
 cupat loca. In his & Burgundiam,
 Flandri educunt in agrum
 Tornacensem.*

TREuiris in Germania Friderici imperato-
 ris filio, Maximiliano filiam vnicam Ma-
 riam desponderat Carolus, anno salutis
 humanæ, Millesimo, quadringentesimo, septua-
 gesimo quinto. Nec multo post ante Nantium
 cæsus princeps nobilissimus. Gallorum itaque
 rex Ludouicus quum audisset futurum, vt Ma-
 ximiliano Friderici filio nuberet Maria, ple-
 nus irarum subito contractis viribus Atreba-
 tum venit, quam urbem dies aliquot assiduis
 bombardarum icibus oppugnatam, ad postre-
 mum in deditioem accepit, pluribus eiectis,
 quibusdam etiam occisis qui Mariæ fauebant.
 Ingressus Arthesiam vi cepit oppida quæ Bur-
 gundo cesserant, quo tempore pugnatum est
 ad montem Henrici, vt alio diximus loco. Sub
 idem tempus & Burgundiam nostratibus ade-
 mit, existimans eam iure hæreditario mulieri
 accedere non posse, nam virilem stirpem nul-
 lam reliquerat Carolus. Videbantur galli &
 alia occupaturi loca, nisi resisteretur. Itaq; con-
 scriptus exercitus mittitur Auennas in Hanno-
 niam. Huc cum armata manu accurrens hostis,
 oppidulum expugnat. Capti duces copia-
 rum nobiles ac generosi viri omnes magno
 sunt

CHRONICA

sunt postea redempti. Tornacum eodem tempore à Gallis præsidio firmatum, vnde quotidianis prope incursionibus factis in Flandricum agrum irritati Flandri copias contrahunt. Copiarum imperium defertur Adolpho principi Gelriæ, qui per id tempus attente custodiebatur in arce Cortraci. Hunc virum custodia eductum, sequuti milites, vastato latissime Tornacensium agro, ad ipsa vsque mœnia vrbis accessere. Amisso duce, Flandri retro abiere, vbi nullo adhuc memorabili ædito facinore, dux Adolphus in viridi quodam pratulo, ab his qui se portis effuderant, occiditur, frustra eum defendente Ioanne Grachio, qui & ipse loco eodem confossus est. Mortui ducis corpus auectum, honorifice funeratur apud Tornacenses. De hac victoria suorum factus certior Ludouicus, venit in spem totius propediem in suam potestatem redigendæ Flandriæ.

DEFICIUNT GELRII A MARIA,

in Buscoducenses educunt, Brabanticum agrum late vastant.

Occiso ante Tornacum Adolpho, descierunt & Gelrij à Maria. Cuius authores defectionis fuisse traduntur Nouiomagenses & Sutphanij. Catharinæ sorori nuper cæsi Adolphi tradita administratione, Gelrij ex nostris ceperunt clavis ornatos natalibus viros, Fridericum Iselsteynium, & Guilielmum Egmondanum, cum parte familiæ vtriusq; . Hos Nouio-

Nouiomagum perductos, triennium perpetuum vinctos seruarunt. Postea suarum imperium copiarum Frederico Bruunswecensium principi in Gelriā accersito, decreuerunt. Quo duce freti, in agrum Busciducensem incurSIONEM fecere. Sed hi resistentes, multo plus damni Gelrio intulerunt, quam antea accepissent ipsi. Obsiderunt & Grauiam oppidulum. Hic omnibus clausis itineribus, qua commeatus ad obsessos inferri potuisset, breui ad deditiōnem compulsi ciues Gelrij. Sub id tempus & in Brabanticum agrum & Cliuensem tumultuosius euecti, pluribus locis atroci excitato incendio, multos ex vtraque gente captiuos abduxerunt.

TVMVLTVS CIVIVM BRV

xellæ. Ex plebe creati magistratus.

NOuis postea motibus, discordiaque per Brabantia & Flandria oppida laboratum est. Bruxellæ, vulgus quum impetrasset, vt summotis magistratu, qui ex illustribus aliquot familijs complures annos summæ rerum præfuerant, sibi liceret quotannis ex corpore ciuitatis totius renouare senatum, auxit hunc tumultum noua creatio. Creati xv. viri ex eodem corpore, quorum studio ac diligentia breui temporis spacio factū, vt grande æs alienū dissoluerint, & urbem pristino restituerint vigori. Post aliquot inde annos mutatis

H in

C H R O N I C A

in diuersum rebus, permissa est iterum administratio familiaris magna certe iactura reipub.

C O N S P I R A T I O P L E B I S A D V E R S U S
*primores Louanij, apprehensus oppidi
 præfectus conspirationis dux, Paulus
 Wel luenken in Selandia
 decollatur.*

PER eadem tempora fuit & Louanium in motu conspirante plebe aduersus Senatum ac primores ciuitatis, qui Gallorum regi, cum quo tum acre dissidium erat, fauere dicebantur. Conspirationis dux erat Ianus quispian Paulus cognomento Luenken, vir non pessimus omnino, sed lingua promptus. Hic apprehensum oppidi præfectum Ludouicum Pinnoc, & principes ciuitatis aliquot gladio, ut cupiebat, subire non potuit, quod licetorem non haberet. Thenenbum qui vicini sunt populi, accersitus licetor non venit. Et Louanij in tanto vulgi tumultuantis aduersus magistratum odio, nemo tamen reperiri potuit, qui licetoris fungi ministerio vellet. Durauit hoc malum quoad Nassauus princeps, cum armato milite in Louaniensem agrum ad comprimendos motus irrupit. Hic veriti autores tumultus futurum, ut si urbem expugnasset, capitali supplicio afficerentur, alijs alio clam dilapsis, Paulus omnium princeps in Selandiam applicuit, vbi Cruningæ, qui pagus est eiusdem insulæ, apprehensus decollatur. Urbis enim præfectus Ludo-

Ludouicus, quem durante motu captiuum habuerat vulgus, ad singulorum pene magistratus locorum insignium scripserat de Pauli fuga.

MAXIMILIANI ADVENTVS EX

*Germania superiore, quanto idem gaudio sit
exceptus Gandavi, in qua urbe dux
xit uxorem Mariam.*

Ciuiles in Brabantia & Flandria tumultus, nam per singulas pene vrbes ea pestis vagata est: conquieuerunt aliqua ex parte aduentu Maximiliani archiducis Austriæ, quæ pater Fridericus imperator miserat in hæc loca, vt uxorem duceret Mariam, Caroli nuper ante Nantium cæsi ducis filiam vnicam. Hæc agebat id temporis Gandavi, quo per Louanium & Bruxellam Brabantię oppida cum ornatissimo agmine procerum Germanorum, quos illi proceritate insignes, vestituque elegantis, auroque exornatos, equis atque lanceis conspicuos parens Fridericus adiunxerat, proficiscitur. Iam Teneramundam venerat, quum Gandauum allatus est nuncius aduentare principem. Senatus statim vniuersus, multique alij eiusdem vrbis clari ciues, ad portam Bauonis occurrentes, felicem Archiduci aduentum gratulati sunt. Ad ingressum noui principis vndiq; procurrere pueri, profiliere adolescentes, effudere sese iuuenes, promoliri senes, gratulari, applaudere, omnes sublati in cœlum

CHRONICA

manibus immortalī Deo gratias agere. Duca-
lem aulam ingressum, nobilis illa virgo Ma-
ria sponsum optatissimum obujs ulnis exce-
pit, ac lachrymis gaudio manantibus est exo-
sculata. Accedens deinde Tornacensium anti-
stes, præsentibus & aulicæ nobilitatis, & eccle-
siasticæ dignitatis summatis, stabili eos iun-
git connubio. Fuit hic annus, quo Archiduci
Maximiliano nupsit Maria, millesimus, qua-
dringentesimus, septuagesimus nonus, ab eo,
qui primus exordium dedit nostræ salutis.

TRAIECTENSES BELLVM HOL-

landis inferunt. Hollandi pagum Eminiss-

sam incendunt. Traiecti ciues cum

Hollando pugnant, &

vincuntur.

AB Hollandis bello postea Traiectensibus
indictō: Selandos inuenio rogatos vt so-
cijs Hollandis adiungerent sese, negato
auxilio, medios ac velut Tragœdiæ huius spe-
ctatores sedisse. Multum est vtrinque acceptū
incommodi. Euersæ sunt arces, incensi pagi.
Alia nefanda perpetrata. Nardinum Hollan-
diæ oppidulum à Traiectensibus captum atq;
direptum est. Quam iniuriam dimicaturi Hol-
landi cum exercitu haud contemptibili equi-
tum pariter ac peditum profecti, venere ad E-
minissam. Hic pagus & amplissimus & muni-
tissimus erat. Huc abegerant pecus omne suum
finitimi, omnes accolæ, & alia pleraque lectos,
vestem,

vestem, aurum huc importauerant. Hos adorti Hollandi, quum aliquandiu oppugnassent, vicerunt, victos, ad vnum omnes trucidarunt. Postremo direptis omnibus ædificia & publica & priuata incendio consumpta sunt. Lego in commentarijs quibusdam rerum Hollandicarum nostrate lingua conscriptis, hūc pagum fuisse miliarij vnus longitudine. Hollandi post victoriam Eminissensem longius euecti, festo die prothomartyris Stephani incenderūc pagum Vuestbruuc, credo, vt sic ad pugnam Traiectinos euocarent, qui è portis ac munitio nibus suis conspecto incendio, arreptis armis, cum Hollando temere congressi, magna suorum strage fusi fugatiq̄ue sunt. Fugientem hostem insequuti Hollandi, parum abfuit, quin & urbem ipsam ceperint. In hac pugna cæsus est Consulū alter eius anni, multiq̄ue alij & probi & opulenti ciues, quos non spes prædæ, sed patriæ amor ad arma conciuerat.

MAXIMILIANVS IN ARTHE-
siam cum exercitu proficiscitur. Idem ante
Morinum à Gallo uictus, apud Lucen-
burgos uincit. Per Cardinalem
Ostiensē pax frustra
tentata est.

ANno à Christi incarnatione, Millesimo,
quadringentesimo, octuagesimo primo,
venit Maximilianus in Arthesiam bello

H 3   recu-

C H R O N I C A

recuperaturus oppida, quæ Gallus occupauerat. Subsedit exercitus apud Lentium, id enim nomen loco. Inde nec procul aberant Gallorū copiæ. Sed nec vllam tentauit Archidux obfidionem, nec se loco mouit Gallus. Inuenio de inducens aliquot annorum inter eos conuenisse. Eodem fere tempore laboratum est nostris in locis maxima annonæ caritate, quæ multos durauit annos. Sub exitum induciarum Maximilianus Arthesiæ contra hostium incurSIONES tuendæ præfecit comitem Romontensem. Cuius solertia Ducis Cameracum eodem tempore est occupatum. Flandriæ gubernatio tradita Petro Comiti Brianio, quanquam podagra fere perpetuo laboranti. Vir enim erat prudentia singulari, qua nihil est magis in bello necessarium, quàm omnia prius consilio, quàm armis experiri oporteat. Ita ordinatis rebus, Archidux ipse cum ingenti armatorum manu, ad obsidendum Morinum est egressus, fecitque castra non longe ab oppido. Hic certior factus de hostium aduentu, obuiam processit, aciem disposuit, subsidia locauit. Sed Gallorum qui numero præstabant, tam celeri incurſu atque impetu, nostrorum signa turbata, cædes ædita, & amissæ machinæ, sed pauca. Eodem momento per occasionem erumpens Morino præsidium Flandrorum munitiones adoritur, vbi cæsis, quos inuenissent multa, vestes (credo) sericas, aurea & argen.

argentea vasa, quæ Archiduci magno constiterant, secum deportarunt. Pertraxit eo spes prædæ & aliam Gallorum manum, quos insequutus Archidux ad quinque milia traditur occidisse. Inde Aream se recepit Arthesiæ oppidū. Quæ res eum à Morini obsidione retraxerit, non reperio in commentarijs. Comes Romontensis postea missus ad oppugnandam arcem Malonnoy, paucis diebus eam cepit. Præfectū arcis nobilem virum ad se perductum, Maximilianus laqueo necari iussit, quinquaginta alijs, sed ignobilibus adiunctis. Qua de re quum certior factus esset Gallus, vt indignam tanti uiri, sibi que charissimi necem vlcisceretur, ex Burgundis quos à prælio ante Morinum captiuos habebat, complures eodem genere supplicij è medio sustulit. Per eadem tempora Flandris atque Hollandis plurimæ sunt ademptæ naues, totum mare infestantibus Gallis. Iidem postea Lucenburgensem agrum incursantes, ferro & igni vastarunt. Cuius fama belli excitus Archidux Brabantia educit exercitum. Acie congressus cum hoste primum infeliciter pugnat, donec opem ferentibus Alemannis, Gallorum agmen terga daret. Non multis post diebus iterum agi de inducjs coeptum, quas inuenio vtrinque pactus in Calendas Apriles proxime sequentes. Erat autem Mensis Augustus, quum hæc agerentur. Octobri proximo agitatum de

CHRONICA

facienda pace inter Gallum & Archiducem, maxime adnitente Iuliano Cardinale Ostiensi, qui nostra memoria pontifex Apostatae fugiens appellationem, duabus extritis è nomine suo literis, Iulium vocari se iussit, Iulij dictatoris illius nomenclatura delectatus. Cuius & mores eum in quibusdam retulisse accepimus. Is inquam Ostiensis in hoc Tornacum venerat, vt principes inter quos acre dissidium erat, in gratiam redigeret. Verum vt nihil se vidit proficere, in Gallias primum, inde Romam est reuersus.

INDUCIÆ INTER PRINCIPES.

Quædam de Ioanne Burgundo, & Henrico à Bergis, Cameracensium episcopis.

Tenentibus inducijs neuter alterum infestauit. Calendæ Apriles quum iam adessent, prolatum est tempus induciarum vsque in Iulij mensis initium. Hoc Aprili Mechliniæ diem obiit Ioannes Burgundus Antistes Cameracensis. Deus hominum sceleribus iratus, tales dare solet ouium pastores, hoc est libidini commestationibus & auaritiæ deditos, nonnunquam etiam pueros moribus & ætate. Qui susceptus est Ioanni Henrico à Bergis vir fuit nulli optimorum antistitum pietate aut alio virtutis genere secundus. Victum impartiebat egenis, succurrebat laborantibus, orabat frequenter. Docebat etiam. Quod enim docendi genus saluberrimum, ac optimo illi & vni Deo

Deo gratius quàm aberrantes recte monendo concionandoque ad viam reducere virtutis, quod ille strenue faciebat. Adhuciam quod & studia coluit, studiosos amauit, fouit, prouexit. Multorum qui ad communem vtilitatem aliquid conscriberent portus, sinus, premium, ipsius denique latinæ rei tunc temporis ruinosæ & nutantis reductor ac reformator.

MAXIMILIANI IN HOLLANDIAM
*diã nauigatio ad extinguenda mala,
 quibus tum eã regio laborabat.*

Maximilianus eodem mense nauigat in Hollandiam, extincturus perniciosissimam illam dissentionem, quæ populum in duas factiones diuiserat. Alteri ab hamo, alteri à pisce asello inditum erat nomen. Ciuitati cum ciuitate non cõueniebat, frater fratri minabatur exitiũ, filius patrem suis manibus extinctum cupiebat. Vtrinque cædes, vtrinque innumera sunt edita latrocinia. Sæuunt multos annos tota Hollandia hoc malum longe teterrimum, ac nescio an etiamnum reliquæ restent pestis huius.

MISSI LEGATI AD PROROGANDAS
*inducias. Edictum Gandauensium
 ob rei frumentariæ inopiam.*

Appetebat iam mensis Iulius, quo tempore missi sunt aliquot è proceribus, Atrabatum vbi cum regis legatis egerunt, vt rursus in annum vnum induciæ fierent, laboraba-

C H R O N I C A

tur fame diuersis locis. Edicto imperatū Gandauī & Brugis, ne quis frumentum pluris venderet, quàm statuisset Senatus. Qui domi habebant plura modiorum milia, in publicum ferre ac vendere sunt compulsi.

M A R I Æ C A S V S E X E Q V O.

Eiusdem obitus. Et proles.

AGens in Flandria coniunx Archiducis, quum die quodam leuandi animi gratia venatum exisset (venandi enim studio tenebatur) ibi vel equo in præceps abeunte, vel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit. Grauius læsa, Brugas defertur. Ad eam curandam accersiti vndique medicæ artis scientissimi viri, sed malo artem superante, haud multis post diebus vita decessit, quum annos nondum quinque Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium, hebdomadas xj. & dies quatuor. Ita colligit, qui nostrate composuit sermone nostratium rerum commentarios. Vulgato Mariæ obitu incredibilis omnium luctus occupauit. Defuncta fato tam nobilis, tam proba, tam inculpata vitæ mulier, magnum sui desiderium reliquit omnibus eius ætatis hominibus. Liberos ex ea tulit Maximilianus, Philippum de quo principe dicendum est alio loco. Deinde Margaretam, cuius nutu ac voluntate fœminæ, nostratium quinque prouinciarum respublicæ gubernantur. Digna prorsus hæc mulier est quam inter
priscas

priscas illas Heroidas omnis referat posteritas. Franciscus vltimo loco natus infans extinguitur.

MAXIMILIANVS VXORE DE

functa liberis suis tutor dari cupit.

Post excessum charissimæ coniugis, archidux modis omnibus operam dedit vt liberis suis nondum puberibus, ipse tutor daretur patriâ defensurus armis aduersus Galium, qui ab obitu Mariæ Flandrorum fines ingressus, omnia cede & incendio fœdabat. Conuocati sunt igitur Gandauum postridie Calendas Maias eodem anno primo res omnium ciuitatum. Hic placuit non permittere Maximiliano gubernationem, nisi ad certum tēpus, & vt ipse iusiurandum daret se nihil statuturum nisi prudentum iudicio comprobatum. Erat enim iuuenis ipse, & nimium his tribuebat qui aliorum incommodo suis consulerent rationibus.

QVOS IVSSERAT OCCIDI

innoxios Archidux.

NON multo post, ex Louanio, Bruxella, Antuerpia ciues aliquot, viri prudentes Mechliniam missi, vt hic liberius inter se consultarent his de rebus, quas Louanij paulo ante conuentu primorum indicto, Maximilianus proposuerat, vt liberis suis qui nondum pubertatis annos attigerant, quod modo diximus, tutor daretur. Itaq; Mechliniæ trium primo-

CHRONICA

primores vrbium consultantes, Archidux quorundam, qui sibi non patriæ commodis studebant, sequutus consilium, apprehendi, apprehensos in arce Viluordiæ loco munitissimo custodiri iussit. Obiectum eis, quod clam principe suo Mechliniæ modo, Alusti alias cum Flandris colloquuti, res novas molirētur. Qui apud ducem erant homines inexplebili avaritia, consuluerunt, vt de his supplicium sumeret, ita futurum rati, vt exemplo deterritæ vrbes, liberorum tutelæ administrationem patri deferrent, ipsi que tunc omnia pro sua libidine administrarent. Princeps iuuenis huic consilio accedens, fere omnes gladio subiecit. In quibus fuit Nicolaus Heetveldius, cuius viri & multum illustris & optimi & egregie prudentis mortem plurimi defleuerunt.

LIBERORVM TUTE LA MAXI *miliano defertur.*

Post longas vrbium consultationes tandem suorum factus tutor Archidux apud Louanium inauguratur, sed his legibus, vt non diutius præsit, quàm id visum fuerit ciuitatum primoribus expedire. Plena erat hominum rapacium aula principis: ij non dicendis exactio nibus ditionem præmebant. Miles, cui stipendia soluta non erant, omnia in agris absumere. Plures hoc pacto ad mendicitatem adacti agrestes. Non paucos furta & latrocinia tentare cogit egestas. Quo rerum pessimo statu ob crebras

bras ventorum tempestates, fulmina, tonitrus, pluuias, calores & frigora intempestiua, nec seges in agris maturefcere potuit. Credo has minas fuisse numinis irati sceleribus hominum.

LEODIENSIVM EPISCOPI LV

Ludouici Borbonij indigna cedes, atque inde sequuta mala.

PER eadem fere tempora non vulgaris exemplum sæuitiæ Leodij est æditum circa loci antistitem, Guilielmus Arenburgus homo insolens, ambitiosus, & vt paucis dicam, eo ingenio, vt quicumque ipsum ad crudelitatem, ad scelera patranda exacuebant, rabiē innatam quasi signo dato prouocarent, is inquam talis in Ludouici Borbonij antistitis caput coniurauerat. Ob id exul postea declaratus, cum sceleratorum manu, qui numero leguntur fuisse duo milia, venit in agrum Leodiensem, oppugnaturus Ludouicum Burgundicarum partium hominem. Contra Arenburgum educitur Antistes, priusquam egredi urbem potuit, occiditur, angustias forte quasdam ingressus, vbi adorti sunt eū scelerati aliquot latrones, quos ad facinus perpetrandum ab hoste conductos fuisse, vero simile est. Secundum hæc Arenburgus Leodium hostiliter occupatum totius Burgundicæ familiæ odio grauer afflixit. Cæsi Ludouici amicos & fautores bonis ac fortunis omnibus exutos, eiecit oppido. Quosdam etiam occidit. Huius rei fama statim

C H R O N I C A

tū ad Brabantos finitimam gentem serpsit.
 Qui metuētes ne Gallorum rex, occiso iam ant
 titite, Leodiensem agrum ingressus, Braban
 tiæ quoq; loca vastaret. Simul vt tam indignā
 episcopi cædem vindicarent, arma sumplere.
 Primi omnium Louaniēses, posthabita etiam
 annua supplicatione sua, quæ in primos dies
 mensis Septembris incidere solet, egressi cum
 armata manu, insequentibus statim & alijs op
 pidum sancti Trudonis adorti, in deditionem
 acceperunt. Captum postea eodem calore Haf
 letum, trucidato militari præsidio, quod illuc
 ad tuendum locum Aremburgus miserat. Ton
 gri quoque se dediderunt. Iam Brabanti ad
 Leodium etiam obsidendum magnis copijs
 excurrerant. Vnde Aremburgus, videns im
 minere sibi, ac suis periculum, si urbem hostis
 expugnasset, Brabantici ducē exercitus ad col
 loquium pertraxit. Atque ita cum eo loquit
 us est, vt subito mutatis rebus, iussi sint domū
 redire nostrates. Apud quosdā scriptores inue
 nio promissa Nassauio penes quem fuit copia
 rum imperium aliquot aureorum milia, si do
 mum reduxisset exercitus. Occiso Borbonio,
 per electionem primum, deinde Romani Pon
 tificis accedente confirmatione, fit Leodiē ep
 scopus Ioannes Hornius, principis Hornij fra
 ter. Vt hunc excluderet Aremburgus (nam in
 locum cæsi antistitis, filium eligi & surrogari
 suum volebat) Tongrorum urbem occupat,

eiectis inde Brabantis. Nouum hinc exarsit bellum. Gens Brabantica largo stipendio contractis copijs eo redijt. Cum hoste totis viribus descensum est in aciem, fuitque praelium ingens. Vicit tandem Brabantus, cæsaque sunt ad tria milia hominum. Nec multo post Aremburgus die quodam sancti Trudonis oppidum egressus, dubium laxandi animi causa an ob alia negotia, capitur à Friderico, qui Ioanni Hornio antistiti frater erat. Inde Traiectum ad Mosam perductus, gladio subiicitur, vniuersa id vidente ciuitate, luitque meritas suppœnas insanix. Hanc eius mortem postea vt vindicarent amici, & nouum Antistitem & Traiectinos vehementer afflixerunt, euerfis eorum castellis, agro late vastato, incensis pagis, trucidatis colonis.

MAXIMILIANVS REX RO.

*manorum declaratur. Idem cum
patre in Brabantiam
redijt.*

ANNO partus Deiparæ M. cccc. lxxxv. Francfordiæ nobili emporio superioris Germaniæ, Maximilianus Friderici imperatoris filius, rex Romanus declaratur, permittente id patre. Hermolaus vnde Barbarus in oratione quadam ad Fridericum. Hunc tamen, inquit, opinione nostra, fructum antea factæ vitæ tuæ maximū cepisti, quod filium generosissimum, qui nobilissimas gētes, ferocissimos

CHRONICA

mos populos, bellicosissimas nationes non minus armis, quàm sapientia vicisset, regem Romanum, te viuo renunciari permiseris. Hactenus ille. Non multo post Fridericus vna cum filio Brabātos & Flandrenses inuifit, à quibus exquisitissimis est acceptus honoribus. Redeuntem in Germaniam Fridericum patrem comitatur Maximilianus. Vnde postea cum satis numerofo exercitu, ad hæc loca reuersus, mouit in Picardiam aliquot eius terræ vrbeculas oppugnaturus, quæ Gallo cesserant. Quidam scribunt ab eo, qui per id tempus Gallicis præerat copijs, pecunia & largitione corruptū militem, detractasse pugnam. Itaque rex pudendus, nullo hic ædito memorabili facinore, abiit.

BRUGIS TVMVLTV EXORTO

Maximilianus capitur. Pontifex Innocentius anathematis fulmen authoribus facti minatur. Fridericus imperator cum exercitu uenit, iratus in Gandauenses educit. Flandricus ager late uastatur.

IAm Brugis & Gandau duarum in Flandria maximarum vrbiū ciues detrectabant imperium Romani. Non quod huius maiestatem contemnerent, sed in causa erant consiliarij, multa inclementer extorquentes à bonis ac principi suo impensissime deditis ciuibus.

Præf

Præter cæteros multum erat suspectus quidam Petrus cognomento Longocollius regi à thesauris factus. Igitur his de rebus certior Maximilianus cum omni procerum ordine & consilio Brugas venit, vt à se alienatos, ad imperiũ retraheret. Verum euenit longe aliter. Senatus Brugenſium regij concilij postulationes reiecit, reiecit & populus. Vnde confestim nouis motibus vrbs exerceri cœpta est. Medio tu multu rex ipse, & Longocollius cum aliquot alijs apprehensi, custodiæ traduntur. In tantis malis ad pontificem Innocentium huius nominis octauum datæ literæ, quibus significabatur captiuum esse Brugis Romanum regem. Pontifex re intellecta nihil cunctatus, scripsit Coloniensium Archiepiscopo, vt Brugeses, Gandauos, cum Iprensibus, nam & hi populi tam audacis facinoris authoribus iunxerant sese, anathematis fulmine defigeret, nisi mandato obtemperantes, intra certum tempus custodia Romanum emitterent. Secundum hæc venerunt Brugas vndique primores oppidorum de pace acturi cum rege. Cui multa sunt aureorum promissa milia à Flandrensibus, si noxiam condonaret. Priusquam exiret custodia Romanus, obliterata superioris iniuriæ memoria, cum Brugenſibus ac cæteris captiuitatis authoribus stabilem & mansuram pacem sanxisse traditur. Cæterum præter obsides datos, etiam creati nobiles viri aliquot qui omnia quæ Flan

1

dricæ

CHRONICA

dricæ ditionis essent, iure armisque defende-
 rēt ac tuerentur, donec Philippus Romani re-
 gis filius per ætatem admoueri gubernaculis
 posset. Rex ita dimissus incolumis abiit Mech-
 liniam ad patrem suum Fridericum. Qui pau-
 cis ante diebus eo ex Alemania venerat cum ex-
 exercitu, factam ulturus iniuriam filio. Hic Ma-
 ximilianus & gratias egisse patri, & supplex
 orasse dicitur, vt omnem vim bellicam à Brus-
 gensibus abstineret. Sed ira accensus Frideri-
 cus, reiectis filij precibus, hostiliter Flandriam
 vexare est adortus. Gandauenses venientem
 velut hostem, non hospitem, suis mœnibus ex-
 cluserunt. Videbatur venisse Fridericus, vt
 urbem caperet, sed ingenti eius magnitudine,
 territus & telorum multitudine, quæ è muris
 in appropinquantem coniecta est, vim inhi-
 buit. Ita exclusus indeque repulsus Germanus,
 omnem circumiectam vrbi regionem hostili-
 ter incurfauit. Tam subito in agricolas nihil
 meritos versa est omnis illa in Gandauensium
 inuidiam, armorum tempestas.

BELLVM CIVILE IN *Brabantia. Pestilentia ingens Bruxellæ & Louanij.*

Reuersus postea in Alemaniam Friderico
 & Maximiliano, populus in diuersas vo-
 luntates ire cœpit. Nam erant, qui ductore
 Philippo Cliuensi, Brugis cum Maximiliano
 fanci-

sancitam pacē tam diu ratam habere, sancteque
 custodire vellent, quo ad sua sociorumque sa-
 lus pateretur. Contra nitebantur alij, qui se iū-
 xerant Alberto Saxoniae duci. Hunc Frideri-
 cus & Maximilianus abiturī Philippo Brabā-
 tiae principi adhuc impuberi custodem, & no-
 stratum constituerant gubernatorem provin-
 ciarum Louanium, Bruxella, Thenae, atque a-
 lia quaedam oppidula cum Philippo Cluen-
 si, Flandrorum defensore foedus percusserant.
 Buscoducenses mediij, & neutrius partis esse
 maluerunt. Caeterae maiores vrbes Antuer-
 pia, Mechlinia, Lyra, sequuntur Albertum le-
 guntur. Hoc ciuili & intestino bello, non
 dicenda sunt vtrinque data & accepta mala.
 Bruxellensis miles Viluordiam aduersae fa-
 ctionis oppidulum cepit, captum, incendio
 deleuit. Saxo Louaniensibus ademit Ar-
 schotum. Hic priuatis aedificijs, non ab ho-
 ste, sed alio casu iniectus ignis, adeo perua-
 gatus est longe lateque, vt & loci templum
 sit incendio consumptum. Postea rursus e-
 rectum, aliquanto magnificentius. Ab eo-
 dem duce Alberto sunt & Thenae occupatae.
 Huc multi mortales bona sua, vt in locum
 tutiorem initio belli conuexerant, quae o-
 mnia direpta penitus a militibus, & alijs fa-
 cinorosis, qui rapiendi studio, vt fit, arma-
 tis se immiscuerant. Per hos motus pesti-
 lentiae morbus locis aliquot sic atrociter

CHRONICA

ſequuntur, vt raro alias hominum memoria ſit atrocius laboratum hoc malo. Bruxellæ xxxij. apud Louanium xx. hominum milia extincta loquuntur natu grandes viri, quorum memoria hoc geſtum eſt bellum. His igitur locis vehementius ſæuientem peſtilentiam, conficiendæ pacis cauſam fuiſſe exiſtimo. Louanienses enim & Bruxellenses diurnis nocturnisq; ſuorum funeribus exhausti fractiq;ue, legatos ad Albertum miſerunt. Quibus Romani regis nomine pax data eſt his legibus, vt ingentem pecuniæ ſummam Duci adnumerarent. Hæc ſub feſtum aſſumptæ virginis menſe Auguſto geſta ſunt, Anno poſt Chriſtum in terris natum milleſimo, quadringenteſimo, lxxxix. quum annum vnum & plus eo duraret hic motus ciuilis.

CONFLAGRATIO INSIGNIS monaſterij Præmonſtratensis, Middelburgi in Selandia. Laus Abbatis eiusdem loci.

Circa annum M. quadringenteſimum, xcij. Middelburgi in Selandia cōflagrauit Præmonſtratensis ordinis monaſterium. Quo incendio abſumpta eſt etiam bibliotheca libris omnifariam referta. Viſitur hodie domus eadem multo magnificentius inſtaurata. Diceres palatium aut Regiam eſſe quampiam. Illic nūc præeſt vir, vt clariffimis optimisq; maioribus, ita optimis moribus ac multa eruditione & facultia

cundia præditus Maximilianus à Burgundia.
 Quem iuuenē quidem, sed tot naturæ dotibus
 eximium Abbatem gratulor Selandiæ terræ *Saxlandy*
 mihi natali. *Zelandy*

PHILIPPVS BRABANTIÆ PRIN-
 cipatui inauguratur. *Carolus Gans*
dauī nascitur.

POST aliquot annos, defuncto in Almania
 Friderico, reuisit nostratia loca Maximilia-
 nus, vna cum coniuge sua, quam recens du-
 xerat filiam ducis Mediolanensium. Hūc cum
 multis aulicæ nobilitatis primatibus, Traiectū
 ad Mosam ingressum Philippus, & Margare-
 ta florentes ætatibus liberi salutatū venere,
 & fœlicem optimo patri aduentum gratulati,
 abeuntem inde Louanium comitātur. Hic præ-
 sente patre, Philippus annū agens ætatis sex-
 tum decimum, Brabantia principatui inaugu-
 ratur. In cuius verba tanto consensu ac studio
 ab vniuersa multitudine iuratū, vt nunquam
 alias maiore. Fuit hic annus humanæ redem-
 ptionis millesimus, quadringentesimus, nona-
 gesimus quartus. Anno postea quingentesi-
 mo, sub exitum Februarii mensis, Gandauī op-
 pido Flandriæ, natus est duci filius: Cui ad san-
 ctum Ioannem baptismo in eadem vrbe admo-
 to, Caroli nomen est inditum à susceptoribus.
 Vidi ego puer, hoc nato puero Gandauī (in
 qua tum vrbe Latinas discebam literas apud
 virum doctissimum) ad omnes ciuitatis angu-

CHRONICA

ios, ad omnia compita parari spectaculorum
miracula.

HARDERWICI CONFLAGRATIO
*misericordis, & terræ motus in
Brabantia.*

IN annum Seruatoris nostri Millesimum,
quingentesimum tertium, incidit miserabi-
lis conflagratio oppido Gelriæ quod Har-
derwicum nominatur. Pridie Calendas Au-
gusti spatio trium horarum templa, cœnobîa,
& priuata, publicaque ædificia, multis ardu-
isq; tabularis, ædita omnia conflagrarunt.
Hic res accidit miseratione digna. Multi ho-
mines ruina tectorũ oppressi, in penarijs mul-
ti fumo enecti, ad quæ loca vt tutiora metu
ignis se receperant. Hic postridie pueri bimi,
trimi, infantes quoq; cū matribus reperti exa-
nimes. Tam late hoc est euagatum incendium,
vt toto oppido vix quinque aut sex priuatæ
domus reliquæ manserint. Eodem fere tẽpore
Gorici oppidulo Hollædiæ subito igni ducen-
tæ, & pago quodã Vuestilandriæ, domus qua-
dringentæ arserunt. Anno insequenti post con-
flagrationem Harderwiciam, Dauentriæ mu-
lier quædam innixa est filias duas ventre vno,
& corporis medio à pectore coniunctas. Cæ-
terum capitibus duobus, brachijs quatuor, ac
pedibus totidem. Eodem anno in Brabantia
& locis finitimis vesperi sub horam decimam,
pridie Bartholomæi accidit motus terræ, qui
tamen

tamen populis nostratibus nullam cladem attulit. Nemo extra domos vitæ periculum adiit. Nusquam radicitus euulsæ arbores. Nusquam corruerunt ædificia. Nemo oblæsus, nemo oppressus tectorum ruinis.

PHILIPPVS IN HISPANIAM

proficiscitur. Eiusdem mors.

Philippus nostra memoria bis adiit Hispaniam, Semel itinere terrestri per Gallias. Jam primum huius ditionis limen ingressus, Ludouicus Picardiæ præfectus, vir clarissimus vna cum proceribus eius regionis obuiam procedens, regijs verbis salutem imperituit, & fœlicem aduentum gratulatus est hospiti optatissimo. Parisij non vt hospes, verum vt numen quoddam cœlo demissum excipitur. Nullum vnquam suorum regum regalius accepit Gallia, quàm Philippum hospitem. Magnificentissimi sunt in vrbe exhibitii ludi. Occurrit venienti Senatus. Occurrit scholæ princeps & rector. Occurrit totus ecclesiasticus ordo. Et vt omnia essent vbiq; in Philippi aduentu gaudiorum plena, impunitas concessa est maleficis. In eius gratiã aperti carceres. Tota Gallia venia donata fontibus. Quicq; rex mandasset, vt Philippum nihilo secius quàm semet exciperent, plusq; iussi fuerant, faciêtes studio hunc illi prætulerunt. Ipse rex eundê summa cum veneratione excepit in regia sua Biesensi.

CHRONICA

Illud memorabile, quod Turonis abeūtem ad
 quingentos fere passus deduxisse, & sumptus
 omnes, quos numerosus ille ducis comitatus fe-
 cerat, in se recepisse traditur. Apud Nauaros
 quoque regali munificentia est exceptus Phi-
 lippus. Gallia sic peragrata, Hispaniam ingre-
 ditur. Quis hic triumphos recenseat principi
 singulis regionibus, singulis vrbibus, singulis
 vicis exhibitos. Rex Ferdinandus, viuida ad-
 huc viridiq̄ue senecta focer, genero ætate flo-
 renti inter oleas viculum & Toletum vrbem
 occurrit, salutatūq̄ue in regiam suam Toleta-
 nam induxit. Post dies inde quindecim Castel-
 læ principatui inauguratur. Nec multo post
 Arragoniæ principatum accipit in vrbe Cæ-
 saraugusta ad sextum Calendas Nouembres.
 His peractis, vxor Ioanna filiū ei peperit, cui
 nomē indidere susceptores aui materni. Obita
 igitur ad hunc modum Hispania, peragrato i-
 terum pari cum splendore Galliorum regno,
 Philippus in Sabaudiā venit, vbi à sorore sui
 amantissima Margareta, incredibili est magni-
 ficētia tractatus. Postremo in Germaniam pro-
 ficiscitur, vt quod sorori præstiterat, idem præ-
 staret & parenti. Sororem salutauerat, nunc &
 parentem salutaturus venit. Qui non dubium
 est, quin lætitiā animo persenserit longe ma-
 ximam, quum Philippum vnice charum filiū,
 tantis rerum successibus auctū, ex Hispanijs
 reducem conspiceret. Patre salutato, in patriā
re-

rediit. Vbi ad singularum urbium ingressum
 instaurati triumpho, quanquam vetuerat ipse,
 & ne officio ciuitates grauarentur, nonnun-
 quam data opera, subitus & inexpectatus ad-
 uenire voluit. Vidi ego tum puer Louanium
 ingredientem, urbis Senatu, ornatissimi gym-
 nasij principe & rectore, toto item ordine ec-
 clesiastico obuiam procedente. Doctissimus
 extat Panegyricus Erasmi mei de hac Philip-
 pi in Hispaniam profectio. Altera illa pro-
 fectio est mari suscepta ineunte Ianuario. Vix
 medium iam classe tenebat, quum subito coor-
 ta est tempestas multo saeuissima. Inuenio na-
 ues aliquot subuersas pelagi saeuitia. Philippo
 interim, & ceteris, quos eadem nauis habebat,
 in singulas horas mortem expectantibus. Tandem
 munere diuino, cum reliqua classe in Angliam
 princeps eiectus, praeter spem a rege magnifico
 apparatu, alacritate incredibili, magno eius
 insulae hominum concursu & applausu excipi-
 tur. Hic comoratus aliquot dies, postea secun-
 do vento in Hispaniam contendit, vbi rursus
 nulla oratione explicandis honoribus cohon-
 status, moritur sexto Calendas Octob. anno æ-
 tatis xxviii. Incidit obitus tanti principis in
 annum Natalis Dominici, millesimum, quin-
 gentesimum sextum. Postquam huius viri mor-
 tem fama vulgauit, incredibilis repente Bra-
 bantiam, cæterasque regiones socias luctus oc-
 cupauit, Neque vlli sanè Burgundicæ ditionis

CHRONICA

mortales fuerunt, qui nō eiuscemodī nunciū multīs lachrymīs exceperint. Erat enim omnium bono natus princeps. Omnibus prospicere, omnibus consulere huic vnum erat studium. Patriæ commodum, suum ducebat esse lucrum. Libertate ciuium delectabatur. Nihil æque studebat, quā pacem publicam reddere perpetuam, & recte. Nam ex bello semel omnia reipub. mala proficiscuntur. Mortem Philippi stella crinita præcessit. Quæ mense Augusto per dies ferme octodecim visa est. Ego fabulosum esse existimo, quod quidam scripsit per idem tempus accidisse apud Hollandos in puero, qui materno adhuc conclusus vterō, dies plus duodecim fleuerit. Quo prodigio demonstrata sint mala, quibus Hollandiā postea Gelrus afflixit.

PHILIPPI EXPEDITIO

in Gelros.

Idem princeps antequam iterum in Hispaniam abiret, consilium sequutus procerum suorū statuit armis repetere Gelriam, haud ignarus per eam accessionem hostium opes vbiq; suis impares fore. Cum florentissima igitur equitum, peditumque manu profectus Arnhemum Gelriæ oppidum subita vi adoritur, cuius incolæ ad postremum metu subacti, portas Burgundo patefecerūt. Qui ingressus præstitit fidem deditis, neminē violans, nihil cuiquā adimens, neminē suis forrunis despolians.

Quæ

Quæ res effecit vt continuo alia pleraque oppida ad Philippum defecerint. Videbatur paucis diebus vniuersam Gelriã subacturus, nisi in Hispaniã redire cupiens, pacẽ cum Gelro fecisset. Ea traditur his prope cõditionibus data, vt quæ in deditiõẽ Philippus accepisset, ipse sibi haberet. Et Carolus Gelriæ princeps vnã cum Burgundo in Hispaniã proficisceret. Verũ hoc ad iter iam accincto, Gelrus mente mutata, excusauit nescio quas occupationes. Vnde factũ, vt quæ pollicitus fuerat, non præstiterit. Sub hoc tempus fato cessit eximius Antistes Leodinorum Ioannes Hornius, cui Galliarum regis opera ac studio successit Erardus à Marca, nunc Cardinalis, & Carolo Cæsari à consilijs, vir & consilio & facundia maximus.

GELRI CAMPANIAM NOSTRAM

tem uastant, Thenas capiunt, ijdem caduntur apud Arduennam.

DEfuncto iam, vt dixi, in Hispania Philippo, Carolus Gelriæ princeps non seruata, quam prius cum Burgundo fecerat, pace, nostratis Campaniæ fines cum prædabundo exercitu ingressus, Turnoutum peruenit eiusdem Campaniæ insignem pagum. Hic offensus miles viroꝝ fuga, correptas fœminas in prædam abducit. Anno proxime insequenti, hic septimus erat salutis humanæ supra millesimum, quingentesimum, Septembri mense, idem Carolus & Robertus à Marca, nunc Leodi-

CHRONICA

Leodinorum episcopi frater in Brabantiam venire Diestensium urbem oppressuri, à cuius mœnibus Nassauij principis & ciuium virtute repulsi, aliò signa contulerunt. Hæc oppidulo incenso, Thenæ obsessæ sunt & captæ, festo die Michaelis. Quam urbem hostis ingressus, ita diripuit, vt nec templis quidem, nec sacris locis temperatum sit. Multi præterea omnis sexus & ætatis, sine discrimine, partim contrucidati, partim Ruremondam Gelriæ oppidum abducti sunt in omne genus malorum. Quod mirum videri potest, ita in totam illam regionem grassanti per dies complures, hosti nullæ sunt obiectæ ex Brabantia copiæ. Louanium, quod tribus inde miliarijs distat, præsidio firmatum fuit. Quam urbem nulla extraria ope adiutam, antea facile cepisset Gelrus, si tentasset. Sub finem Octobris urbem Thenensium captam, hostis reliquit. Sexcenti equites Gallici nominis, aut plus eo in sylua Arduenna, instante nocte confederunt, quos itinere fessos, præda onustos, & somno vinoque sepultos, viri Namurcenses aliquot, prius neci datis vigilibus, adorti partim trucidant, partim in fugam vertunt. Quingenti equi in prædam abducti Namurcum, publice sunt diuenditi.

LEGATI AD MAXIMILIANVM
missi. Oppidum Venlo Margarete
iussu obsessum.

Gelro

Gelro nunc in Hollandos, nunc Brabantos
 grassante, missos in Germaniam superio-
 rem legatos, inuenio qui Romano Cæsa-
 ri Maximiliano Brabantia, & aliarum regio-
 num finitimarum administrationem deferrēt.
 Erat enim Carolus Philippi filius puer adhuc
 annum agens ætatis fortasse octauum. Cæsar
 igitur quum statim accurrere propter imperij
 varia & ardua negotia non posset, filiam Mar-
 garetam præfecit, donec ipse in hæc loca reuer-
 sus, principatū susciperet. Verum ante aduen-
 tum principis ex Almania, bello repetitū sunt
 Gelri, quum eius terræ dux, Antuerpiensium
 negotiatores Francfordiam ad mercatum eun-
 tes apprehendisset, iussu Margaretæ principis
 conscriptus atque eductus exercitus, oppidum
 Venlo in Gelrijs obsidione cinxit. Verum stre-
 nue agens, quæ intus erat, multitudo, irritos
 reddidit omnes nostrorum conatus. Tenuerat
 aliquot hebdomadas obsidio, quum noster ex-
 ercitus haud sine magna inertia ac desidia no-
 ta retro abiit. Gelrus vbi finibus suis excessisse
 hostem videret, ouanti similis cum paratissi-
 mis copijs Mosam transgressus, Buscoducen-
 sium ciues, qui & ipsi cum armata manu exie-
 rant, captiuos abduxit, magna etiam pecunia
 mulctauit. Postea in Hollandos vertens om-
 nem belli impetum, grauissimis eam
 gentem incursionibus in-
 festauit.

CHRONICA
MAXIMILIANI EX ALMĀ
nia reditus.

Q Vum talis esset noſtratum rerum ſta-
tus, redijt ex Almania Cæſar Maximī
lianus, qui Louaniꝝ Brabantix guber-
natione ſuſcepta, Bruxellam conuocat vrbiũ
primores. Hic prætextu Gelrici belli rurfus in-
genti pecunia plebs mulctatur. Buſciducentes
à Gelro hoſtiliter antea vexatos, maximisq̃ue
affectos incommodis, literis tantum ſterilibus
conſolatus, opemq̃ue pollicitus, Cæſar Colo-
niam ad conuentum Germanix procerum re-
currit. Abſente Cæſare, latrocinantium magis
quã belligerantium more in Buſciducentem
agrum reuerſi Gelrij, ad ipſas vſque portas vr-
bis omnia foede vaſtarunt, incenſis etiã ligneis
illis, & verſatilibus ædificijs, quæ vulgus mo-
lendinas appellat.

ANGLORVM REX CALETVM
*uenit cum exercitibus Morinum occu-
pauit, & Tornacum.*

A Nno à virginis partu, milleſimo, quin-
gentefimo, decimotertio, Henricus O-
ctauus Angliæ rex cum valida bellato-
rum manu Caletum in Flandriæ fines traiecit,
bello adorturus Gallix populos. Huc argento
& auro, quod ingens ſecum aduexerat, nõ mo-
do Cæſarem Maximilianum, ſed omnem quo-
que Brabantix, Flandriæ & Hollandiæ nobi-
litem ad ſe iuuandum pertraxit. Lectiſſimũ
equi-

equitatum ac pedites complures è Gallia missos, qui Morinum, quod obsessurus hostis putabatur, cōmeatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulit, ex quibus trecenti l. capti. Inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerūt. Signa bellica nouem amissa. Currus onerarij centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus magnanimi principes duo, Morinum, quod præsidio firmauerat Galliaë rex Ludouicus, omni armorum genere oppugnare adorti, murorum partem deiecere. Atque hinc quum ingens terror ciuitatem inuasisset, facta deditio est hac lege, vt miles vi abstineret. Ingressus Cæsar, Anglo cessit vrbis imperium. Postea deditum est & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerētur, nouas sedes in Flandria & Brabantia quæsiuere. Hêricus & huius vrbis à Cæsare imperio sibi relicto, incredibili sumptu arcem intra muros extruxit, multis inclusis ædificijs. Hic præsidium habuit perpetuum, donec post aliquot annos Gallo vrbis reddita est. Quæ nunc paret Carolo Cæsari, adempta iterum Gallo per nostrates exercitus.

SCOTI IN ANGLIA

ceduntur.

Quo tempore Morinum & Tornacum vrbes in hostium potestatem venere, Scotorum rex Iacobus, infestis copijs Angliæ
fines

CHRONICA

fines inuasit, futurum sperans, vt rege absente, totam insulam paucis diebus subigeret. Vbi vero id nuntiatū reginæ est, mulier animūq; gerens, curamq; virilem mira celeritate contracto exercitu, infestis hastis, clypeis, armis cū hoste concurrat, fuitq; hac pugna superior ipsa, Scoti fusi fugatiq; sunt Multi ex his cæsi. Perijt hoc in prælio rex ipse Iacobus adhuc ætate florens, & cum eo nobiles plurimi. Tradunt quidam venisse in Angliæ fines Scotum, vt in nostris locis aduersus Gallos belligerantem Henricum auerteret, adq; regni sui defensionem reuocaret, hoc pacto Gallorum regi Ludouico gratificaturus.

CAROLI EDUCATIO.

Quia nullum tam feliciter natum est ingenium, quod peruersa non corrumpat educatio, & nihil referat filium genuisse imperio, nisi eundem cures educandum imperio, vt pijs & integris nutricibus committeretur, Gandauī natus filiulus, pater Philippus curauerat. Quo in Hispanijs mortuo, Cæsar auus magna cura dispicere cœpit, quibus viris primam nepotis mellitissimi ætatem, principe dignis moribus & literis instituendam traderet. Ex vniuersa patria delecti sunt Guilielmus Cæuerius princeps, & Adrianus Florentius, qui tunc erat Louaniensis scholæ cancellarius,ambo viri & sapientes & incorrupti, quos in recte instituendo adolescente, frequenter fidelem audiui

audiui ac strenuam nauasse operam, nec priuatum emolumentum, sed patriæ spectalle utilitatem.

CAROLVS BRABANTIÆ PRIN-
cipatum suscipit.

Sic educatus, sic institutus noster Carolus, Anno ætatis quintodecimo, Louanij quem admodum pater, auus, & proauus fecerant, Brabantiae principatum suscepit, non vnius tantum vrbs, sed & omnium nostratum provinciarum gaudio incredibili. Carolo enim conspecto, & in administratione imperij, tam solenni ritu inaugurato, non Traianum dico vel Antonij pium, vel Epaminundam, quos ita fuisse bonos existimo, vt tamen vitijs magnis non caruerint. Sed qualem Deus ipse in libro Deuteronomij describit, hoc est, optimum & sanctissimum principem sibi omnes homines pollicebantur, sub quo quasi fatali sydere afflati, ad meliorem se frugem conuerterent. Creditum est enim nullam Cometam, fatalem vim nullam sic res mortalium afficere, vt vita principis rapi ac transformari mores & animos ciuium. Incidit hæc inauguratio in eum humanæ salutis annum, qui fuit quintusdecimus supra millesimum quingentesimum.

CAROLO MIDDELBURGI A

pud Selandos agente, Gelrij Hollandæ

diæ oppida quedam capta

diripuerunt.

K

BIBL:

CHRONICA

Biennio post, durante adhuc bello Gelrico,
 Felix comes incensis Gelriorum nauibus,
 arcem quandam munitissimam vi cepit.
 Vnde nostratibus hostis multum antea incom-
 modauerat, Sub idem tempus, Carolo princi-
 pe agente Middelburgi in Selandia, vt inde
 secundo vento in Hispaniam trañceret, Gelri-
 cum equitatu validissimo, pedestribus etiam
 copijs Hollandiam ingressi, oppidum Medel-
 blicum vi captum, diripuerunt hostiliter. Pro-
 cessum est inde Alcmariam. Qua vrbe occupa-
 ta, immensum argenti pondus & auri, vestes
 preciosas, aliaq; permulta secum auexerunt.
 Hinc Sparendamum, hinc & alia quedam lo-
 ca sunt incendio absumpta. Postremo ad oppi-
 dum Asperam ductus exercitus, moenia ter con-
 scendit, toties repulsus à ciuibus. Mille iam &
 quingenti in Gelriorum copijs desiderabatur;
 quã occupata & vi capta vrbecula viros cum
 vxoribus, & liberis, alios ferro super alios con-
 fecit hostica rabies. Sunt & templa diuorum
 ad quæ plerique confugerant humano scedata
 sanguine. Pueruli in scholis reperti suis, crude-
 liter necati. Quibus æditis in oppidanos crude-
 litatis generibus, infœliciter natas virgines mu-
 lieresq;, etiam in propatulo constuprauerunt.
 Hic te rogo Carole Egmondane, cuius hæc
 iussu & mandato fecisse militem constat, num
 te postea flagitiorum pœnituerit. Si magnani-
 mus haberi volebat, non ita sæuire debuisti in
 victos.

victos. Aliena est ab officio magnanimi crudelitas. Omnino fortis animus & magnus, parcere multitudini innoxie. In omni fortuna, recta atque honesta retinere solet.

CAROLI IN HISPANIAM

profectio.

CAROLUS quum egisset ferme tres menses in Vualachria Selandiæ insula, tandem flantibus ventis, nauem ascendit, ac mare ingressus, horrendū vidit spectaculum, ante suos oculos pereuntem nauim vnam incendio. In qua combusti & homines & equi complures singulari forma ac magnitudine. Post dies inde octenos gaudio ineffabili conspectus Hispanis, & singulis pene oppidis summa cum veneratione faustis acclamationibus exceptus, totque pulcherrimis ac florentissimis regnis est inauguratus, populus quoque se contulisset, studium in eum propensum, atque egregiam voluntatem pollicentibus.

CÆSARIS MAXIMILIANI OBITUS,

et quedam alia de eodem memoratu digna.

ANNO salutis nostræ M. D. xix, mense Ianuario, Cæsar Maximilianus fatalem diē obiit in Germania superiore, quū esset ingressus annū ætatis lxiij. Quod vt palam factū est hac nostra inferiore Germania, luctus ingēs atque mœstitia per oēs fuit ciuitates. Quibus ob clementiam, placabilitatem, voluptatū omniū

C H R O N I C A

abstinentiam, virtutesq; alias fuerat longe cha-
 rissimus hic princeps. Cuius vt vitæ, velut
 summam partem proponam, cōtinuos nouem
 annos in castris agens, difficillima quinq; bel-
 la profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicam-
 bricum, Batauicum, Morinicum. Hic nobilif-
 simæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei popu-
 li, hic vrbes opulentissimæ ad deditiōem &
 pœnitentiā ab eo compulsæ sunt. Quale ni-
 hil socer Carolus, nihil profocer Philippus ex-
 cellentissimi duces vnquam consequi potue-
 runt. Quot hyemes cum cætero milite sub pel-
 libus egit? Quot sudauit æstates? Quis vnquam
 eo solertius castris locum cepit? comneatus ex-
 pediuit? hostem ludificatus est? Nullum huic
 Castrense munus sorduit. Quoties pro signis
 ipse stetit? Quoties egit sorte excubias? Quo-
 ties vallum tulit? Quoties speculatum egressus
 est? Neque vero postremum inter huius laudes
 viri ponendū, quod literas & ingenia tam im-
 pense dilexerit, quodq; bonas artes non foue-
 rit modo, sed aluerit, atque promouerit. Iuuen-
 tutem nemo religiosius, nemo innocentius, nes-
 mo vnquam sanctius exegit. Nemo fuit vn-
 quam patri obsequentior filius. Auxit huius
 mortui desiderium principis, atrocitas inse-
 quentium temporum.

CAROLVS ROMANORVM REX

eligitur. Eiusdem in Germaniã profectio.

Hæresis Lutherana damnatio.

IN Maximiliani locum Carolus huius nepos, principum suffragio Imperium adipiscitur. Agebat is tum in Hispanijs. Vnde per legationem euocatus, anno redempti orbis M.D.xx. in Flandriam applicuit sub Calendas Apriles. Partim hic, partim Bruxellæ, & Mechliniæ exacta æstate, cum omni fortunæ suæ strepitu, mense Octobri Louanium venit. Qua in vrbe dies circiter viginti commoratus, Aquisgranum proficiscitur. Vbi exquisitissimis honoribus acceptus, & imperij donatus insignibus, Coloniam, inde Vuormatiam Vangionum se contulit. Nullus vnquam principum studio maiori, & ciuitatum luxu cultus est. Nulli plura exhibita sunt spectacula. Vuormaciæ celebri conuentu Germaniæ principum, qui ad eius edictum huc conuenerant, damnata est Lutherana hæresis. Testaturq; id eiusdem principis edictum imperiale. Quod impressum ante hac, piorum aliquot rogatu virorum hisce chronicis nostris inseruimus, eadem qua principio æditum & euulgatum est, obseruata verborum forma.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, electus Romanorum imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, vtriusq; Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Archidux Austriæ. Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ. Comes Habsbur

CHRONICA

gi, Flandriæ, & Tirolis, &c. Vniuersis & singulis Sacri Romani imperij electoribus, alijsq; principibus, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælati, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsidibus, Iudicibus, Sculteis, Burginistris, Consulibus, Scabinis, ciuitatum, oppidorum, villarum, terrarū, & quorumuis aliorum locorum Communitatibus. Nec nō vniuersitarum, Studiorum siue Gymnasiorum rectoribus, & locum tenentibus, seu officialibus eorundem, ac cæteris quibuscunque Nobis tam iure sacri Imperij, quam hæreditario, aut alio quocunque modo subiectis & fidelibus dilectis, cuiuscunque status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos præsentis vel earundē exemplum, nostro, vel alicuius Prælati ecclesiastici sigillo, siue etiam publici Notarij manus subscriptione communitum peruenerit, Grariam Cæsaream, & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet, non solum fines huius sacri Imperij, quod præcessores nostri Germaniæ principes, ob defensionem Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ, suo suorūq; sæpius effuso sanguine, per diuinam gratiam sibi quæsierunt, ad orthodoxam viam adductis vel expulsis infidelibus propagare. Verum etiam ne qua hæreseos labes, aut suspicio in iam sibi subditis nationi-

tionibus sacrosanctam religionē nostram com-
maculet, summo studio prouidere. Aut si qua
iam oriri cœperit, eam omni ope, omniq̄ue cu-
ra, iuxta normam à Sancta Romana Ecclesia
hactenus obseruatam delere penitus, & extin-
guere. Quod si quis alius è maioribus nostris,
tanto nos magis præstare debemus, quanto
dei Opt. Max. immensa benignitas Nobis plu-
ra regna & dominia, pluresq̄ue & magis belli-
cosos populos, maioresq̄ue vires, quàm iam
multis sæculis alicui principi, qui hisce titulis
fit potitus, ad suæ sanctæ fidei tutelam, & in-
crementum elargiri dignata est. Accedit quod
quum ex paterno genere è Christianissimis Im-
peratoribus, & Archiducibus Austriæ, Duci-
busq̄ue Burgundiæ: ex materno vero, Catho-
licis Hispaniarum Siciliæ, & Hierusalem Re-
gibus simus orti, quorum omnium pro fide
Christiana res præclare gestas, nulla vnquam
deleuit obliuio, non sine graui conscientiæ no-
stræ onere, & perpetua nominis nota, qua-
damq̄ue veluti nebula fœlicibus ineuntis Prin-
cipatus nostri auspicijs offusa factum credere-
tur, si quæ iam ab hinc triennium pullulare in
Germania cœperunt, nouas quasdam hæreses,
imo verius iam sæpe olim per cōcilia, & Sum-
morum Pontificum Decreta approbante eccle-
sia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis
erutas, altiores iacere radices vlla nostra negli-
gentia passi esse videamur.

CHRONICA

Sane vestrum neminem ignorare existimus, quibus erroribus & hæresibus ab orthodoxa fide longe alienis, quidam frater Martinus Lutherus, ordinis sancti Augustini, religionem Christianam in hac præsertim inclyta Germanica natione omnis infidelitatis, & hæresum perpetua oppugnatrice, ita inficere conetur, vt nisi mature occurratur, tota hæc natio, & deinde serpente contagione vniuersa Christiana respublica in abominandum schisma & bonorum morum, pacisque, ac tandem detestandam sui perniciem prolapsura videatur.

Quapropter non immerito commotus sanctissimus in Christo pater Dominus Leo x. Sacrosanctæ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Summus Pontifex, ad quem fidem catholicam, & ecclesiæ sacramenta curare spectat prædictum Martinum à principio clementer & paterne monuit, & hortatus est, vt à nefandis huiusmodi inceptis desisteret, & iam sparsos errores reuocaret. Quod quum ille neglexisset, & peiora semper prioribus adderet, idem beatissimus Pater ad opportuna, neque tamen insueta remedia procedere statuit. Itaque conuocatis sæpius Reuerendissimis sanctæ Rom. ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis, ac alijs Prælatibus, nec non regularium ordinum Prioribus, seu ministris generalibus, accersitisq; pluribus, scientia & probitate præstantibus viris, & in omni
doctri-

doctrinarum & linguarum genere eruditus, ac diuersarum nationū doctoribus & magistris, prædicto tamen Martino prius vocato, ac citato, & in contumacia persistente, ipsius scripta tam Alemanico, quam Latino sermone ædita & ædenda, vt pernitiōsa, & fidei vnitatiq; ecclesiæ contraria autoritate sua Apostolica, præfatorumq; ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum, & Prælatorum, doctorumque & magistrorum matura deliberatione damnauit, & vbique locorum comburenda prorsusque abolenda censuit, & decreuit. Martinum vero ipsum nisi infra certum expressum terminum à publicatione decreti sanctitatis suæ mutata sententiā se errores suos reuocasse, & ad pœnitentiā rediisse docuisset, vt inobediētiæ & iniquitatis filium vt schismaticum, & hæreticum ab omnibus inuitandum, & prout iura postulant, puniēdum declarauit, sub pœnis & censuris, quæ in Apostolicis literis bulla plumbea communitis, & super hac re æditis latius continentur. Quas ad nos, vtpote Christianæ fidei verum & supremum propugnatores, & sedis Apostolicæ, sanctæque Romanæ & vniuersalis ecclesiæ primarium filiū, & aduocarum per suum & dictæ Sedis specialem nuncium, & Oratorem honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Alexandrum eiusdem Sedis Prothonotarium, & Apostolicæ bibliothecæ præfectum, dedita ad hoc

CHRONICA

opera misit, petens atque requirens, ut pro officio ac debito Imperialis dignitatis in vniuerso primum Romanorū imperio, deinde (quod Catholicum regem & Christianum principē decet) in cæteris etiam regnis, dominijs, & provincijs nostris, & præsertim in Germania, præstito in auxilium fidei Catholicæ brachio sæculari omnia & singula in iā diuinitis literis Apostolicis contenta inuiolabiliter obseruari, & executioni mandari iuberemus. Post quas quidem prædicto Martino factus à summo Pontifice monitionem, vocationem, citationem, & ipsius tandem condemnationem, nec non præsentatas nobis eiusdem beatissimi patris literas, bullamque Apostolicam per varia & diuersa Germaniæ loca publicatā, & nostro iussu & mandato non solum Louanij in inferioribus dominijs nostris, verum & Coloniae, Treuiris, Moguntiae, Leodij executioni demandatam, tantum abfuit, vt idem Martinus resipisceret, errataque sua reuocaret, & petita absolutionis venia, in gratiam cum summo Pontifice, & sancta ecclesia redire procuraret, vt etiam detestabiliores peruersi ingenij sui fructus in dies æderet, & perinde ac in manifestam ecclesiae pernitiem furens rueret, complures aceruatim libros non modo nouarum, sed etiam à sacris concilijs olim condemnatarum hæresium plenos: nec solum Latino, verum etiam, vt facilius vulgus peruerteret, Alemanico sermone

à se

à se compositos, vel saltem suo nomine æditos
 fere quotidie diulgaret. In quibus obseruatū
 ab ecclesia iam tot sæculis septem Sacramento
 rum numerum, ordinem vsum dissipat, cōfun
 dit, deturpat. Inviolatas matrimonij leges mi
 ris modis scœdissime inficit. Extremam vnctio
 nem cum Vuigleffo fictionem dicit. Commu
 nicandæ sacratissimæ Eucharistiæ ritū ad dam
 nata Boemorum reuocat instituta. At saluber
 rimā contaminatis peccato mentibus confessio
 nem, primum ita inuoluit, vt cōfufionem eam
 è confessione fecerit, mox etiam magna in par
 te cōuellit, postremo adhuc peiora se de ea scri
 pturum minatur. Vnde nonnulli iam, sumpta
 hinc occasione de confessionis instituto & mo
 do cœperint subdubitare. Alij mutilatam &
 truncam fecerint, Alij vero (pro scelus) & cōfis
 teri ipsi destiterint, & nequaquam esse confitē
 dum publice asserere sunt ausi. Porro sacerdo
 talem ordinem, & per quod sacrosanctū Chris
 sti corpus, sanguisq̄ue conficitur, diuinum il
 lud munus, clauisq̄; cœlestium potestatem nō
 solum vilissimi pendit Lutherus, & laicis, pue
 risq̄; atq; adeo fœminis ipsis communia facit,
 sed & eosdem laicos ad lauādas sibi in sacerdo
 tum sanguine manus incitat. Ipsum vero sum
 mum nostræ religionis sacerdotem, Diui Pe
 tri successorem, & verum in terris Christi vi
 carium, non nisi infamibus & probrosis no
 minat verbis, & frequentissimis atq; inauditis
 inuc-

CHRONICA

inuectiuis, contumelijs & blasphemijs insectatur. Liberum arbitriū prorsus nullum esse, sed omnia certa lege stare ex Manichæi quidem & Vuiglessi penu depromit, sed tāquam irrefragabili argumento, ethnicorum poetarum carminibus confirmat. Missæ venerabile sacramentum neq; defunctis neque uiuis alijs, quàm soli celebranti suffragari scribit. Ieiuniorum, & orationum institutionem & consuetudinem ab Ecclesia obseruatam inuertit & corrumpit. De purgatorio, & animarum, quę in eo expiatur, statu, de quę diuini sacrificij & veniarum suffragijs, quę à nobis fideles defuncti expectant, cum Vualdensibus & Vuiglessitis contra ecclesiam sentit. De Ecclesia vero ipsa militante cum Pelagianis & Hussitis. At sanctorū patrum autoritates & scripta ab ecclesia recepta, pro nihilo habet, est ubi etiam sæpe deridet, debitum quę illis cultum, & deuotionem deterit & diminuit. Obedientiam & regimen omne prorsus tollit, vnde populi ad defectionem & rebellionem à suis tam spiritualibus, quàm temporalibus dominis faciendam ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ reipublicæ discrimine prouocentur. Quinimo cum vitam quandam solutā licentiosam, atque ab omni lege explicitam, et vere ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipsas omnes damnat & contemnit, vt Decreta sanctorum patrum, & sacros canones

pub-

publico igni comburere non formidauerit, facturus peiora Ciuili iure, si non magis sæculi gladium, quam Pontificis excommunicationes & censuras metuisset. Jam vero sacrosanctis concilijs palam contradicere, & pro suo arbitratu detrahere non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetua inclytæ Germanicæ nationis gloria pacem & tranquillitatem dissidēti ecclesiæ dedit, ita vbique mordet, & impuro, sceleratoq; ore lacerat, vt in magnum vniuersalis ecclesiæ dedecus, & offendiculum, sed Germanicæ præsertim nationis opprobrium & ignominiam, Concilium ipsum nunc pessime omnium errasse scribat, nunc synagogam Sathanæ, quiq; in eo conuenerant, & Ioannem Hussitam hæresiarcham comburi iusserant, Sigismundum vtiq; que felicē recordationis imperatorem, & sacri imperij principes, Antichristum & suos Apostolos, homicidasq; & Phariseos vocet. Quicquid damnata in eodem concilio omnia Ioannis Hussitæ errata, Evangelica & Christiana esse, & se recipere probaturumq; profiteatur. Approbatos vero eiusdem Hussitæ articulos nequaquam admittit. In tantamq; prorupit mentis vesaniā, vt si semel Ioannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus gloriatur, homo vsque adeo nouarū rerum, ac potius perditionis humanę cupidus, vt nihil fere scripserit, vel saltē suo nomine di-

CHRONICA

diuulgarit, cui non aliqua pestis, aliquis læta-
 lis insit aculeus, præter illos libros, ne nominan-
 dos quidem, ob execrandam eorum materiam
 ipsius tamen titulo æditos, & ab eo cum reli-
 quis vt suos agnitos, quorum lingula verba,
 singula venena merito quis dicat. Et ne om-
 nia, quæ innumerabilia sunt, Lutheri errata sin-
 gulatim percenseantur, tanquam si hic vnus
 non homo sed diabolus ipse, sub hominis spe-
 cie ad perniciem humani generis adsumpta
 monachi cuculla, quàm plurimorum hæretico-
 rû damnatissimas hærees, iam diu sepultas in
 vnam sentinam congesserit, & aliquas etiam
 nouissime de suo excogitauerit, sub simulata
 prædicatione fidei, quam ad prætexendos suos
 dolos, tam sæpe, tantoque opere obijcit, Fi-
 dem uerã prorsus destruit: sub libertatis, quam
 promittit, specie, diaboli iugum & seruitutem
 inducit. Et sub Euangelicæ professionis nomi-
 ne, omnem Euangelicam pacem & charitatẽ,
 omnemque rerum ordinem, & pulcherrimam
 deniq; totius ecclesiæ faciem inuertere, labefa-
 ctare, & penitus pessundare molitur. Quibus om-
 nibus per Nos, & cõsilia nostra nationũ om-
 niũ nobis subditarum sæpius, & diligenter at-
 tentis et consideratis, & præsertim in hac parte
 ab eodem Beatissimo patre requisiti, absq; insi-
 gni macula nostra, atque orthodoxæ religio-
 nis iniuria et detrimento, rem tanti ponderis
 negligere nequaquam potuimus, ut etiam non
debuisset

debuimus, neque voluimus. Sed potius præde-
cessorum nostrorum Rom. Imperatorum ue-
stigijs insistentes, eorumq; pro libertate Catho-
licæ & Apostolicę ecclesię perpetuo laudabilia
facta, ac pias et sanctas super puniendis & exter-
minandis hæreticis constitutiones obseruâtes,
cōuocatis sæpius ad præsentiam nostram propter
hoc præcipue Electoribus, nec nõ vniuersis Sa-
cri Romani imperij Ordinibus, & Statibus in
hoc Vuormatiensi conuentu congregatis, de
eorum omnium & singulorum vnanimi consi-
lio, matura deliberatione & consensu, in hanc
tandem deuenimus sententiam & conclusionem:
Ut quamuis hominem ita à summo Pontifice,
& sede Apostolica condēnatum, & in sua ob-
stinata peruerfirate obduratum, atq; ab vsu Ca-
tholicę ecclesię alienum, & notorium hæretis-
cum audire, omni iure exceptum esset, tan. ē ad
tollendam omnem cauillādī ansam, idq; quia
nonnulli pterosque libros Martino adscriptos
ipfius esse apertissime inficiebantur. Complu-
res audiendum prius à nobis hominem, quàm
in eum ad executionem Pontificij decreti vltē-
rius procederemus, asseuerabant, Martinum se-
pe dictum, misso ad ipsum dedita opera vno
ē Caduceatoribus seu præconibus & Heraldis
nostris, sub libero huc veniendi, & hinc re-
cedendi saluo conductu accersiri iuberemus.
Quod et factum fuit, non vt nos de hoc nego-
tio iudicaremus aut cognosceremus; quum
id

CHRONICA

id dubio procul ad Romanum Pontificem &
 Sedem Apostolicam pertineat. Neque ut res
 sacrosanctæ fidei nostræ nunc tandem post tot
 sæcula per nouas altercationes cum magno fi-
 delium icādalo, & perturbatione, ac infidelium
 derisione in cōtrouerſiam reuocari pateremur.
 Sed ut cum vulgi & plurimorum ita petentium
 satisfactione, hominis animum percontantes
 eum bonis monitionibus, & suasionibus ad re-
 ctam semitam (si fieri posset) reduceremus. Ita-
 que Lutherum in nostra & sacri imperij Electo-
 rum, Principum, Prælatorum, & Statuum præ-
 sentia constitutum iuxta formam imperialis
 mandati super hac re nuper interrogari iussi-
 mus. Primum nunquid ipse multos libros si-
 bi ob oculos adductos, & titulatim nomina-
 tos, & alios item, qui sub suo nomine circum-
 feruntur composuisset. Deinde, an ea, quæ in
 ipsis libris cōtra sacra Concilia, decreta patrū,
 ritus & consuetudines à nostris maioribus, ad
 hunc vsq; præsentem diem obseruata scripse-
 rit, reuocare vellet, & ad sinū & vnitatem vni-
 uersalis ecclesiæ redire, adhibitis ad hoc nostro
 & imperij nomine admonitionibus, & adhor-
 tationibus, quæ obstinatissimum hominem e-
 tiam lapide duriores emollire & conuertere
 potuissent. Qui sane statim libros ipsos antedi-
 ctos, ut suos agnouit, & confessus est, & nun-
 quam se id negaturum protestatus. Imo & ad-
 huc alios se composuisse dixit, quorum copia
 quum

quum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerant adlati. Quantum vero ad reuocationem attinet, terminum sibi ad respondendum dari petijt, qui quamuis merito negare potuisset, tum quia nouitates, & errores in fide, nulla sunt delatione tractandi, sed statim penitus rescandi, tum quia ex mandato nostro sibi legitime insinuato, nec non etiã literis, quas ad eum dederamus, optime admonitus, quam ob causam vocaretur, non nisi statim respondere paratus ad tantum Imperialis conuentus consessum venire debuisset, tamẽn ex nostra clemẽtia & benignitate vnus adhuc diei terminum ad respondendum ei dedimus, quo elapso rursus coram nobis & prædictis ordinibus, Imperij comparens, & similibus adhortationibus sæpius, vt ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiam nobis, si resipisceret, erroresq; suos agnosceret, & quæ in libris eius dãnata & mala essent, reuocaret, facile nos impetraturos, vt à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fidei, æquo & diligentĩ examine, ex ipsius libris, quæ mala scriplerat, secernerentur, quæ vero bona, autoritate Apostolica approbarentur, se ne verbum quidem in suis libris mutaturum, imprudentibus simul & impudentibus verbis, orisq; & corporis gestu, quoduis potius, quàm religiosum aut sanum hominem præ se ferentem apertissime negauit. Quinimo in nostram & Sacri Imperij

L   faciem

CHRONICA

faciem Summorum Decreta Pontificum, & concilia ipsa sacrosancta errasse sapius, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore asseueravit, seque nihil ex his, quæ scripserat, reuocaturum, nisi euidenti sibi ratione, & sacræ scripturæ autoritatibus ad suę conscientiæ animiq; satisfactionē & assensum fuerit conuictus. Illud subinde repetens, & inculcans (quo fraudum suarum virus iam multis detegi cœptum occultaret) conscientia sibi illæsa & integra, neque velle se, nec posse verbum Dei immutare. Mala mēs, malus animus. Quasi vero Nos id ab eo peteremus, vt verbū Dei immutaret ac non potius, vt iuxta verum Dei verbum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, à qua tam impie, quàm turpiter defecerat, rediret. Cuius autoritatem quum tantam voluerit esse Dominus, idemq; deus noster Iesus Christus, vt qui Ecclesiam non audierit, tanquam ethnicus & publicanus sit habendus: idcirco non immerito vel eam solam omnibus inuentionibus & vafrauentis hæreticorū longe anteferendam nemo nunquam nisi perditissimus & vere hæreticus & Lutherus iudicauit, qui vt tandem egregia sua hic acta, condigno sine clauderet, & quod pessime incoeperat, peius terminaret, quid animi habeat, & quàm fidelium clade exultet, vel in nostro & in sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit. Nā detorta (vt hæreticis mos est) à vero sensu ad suam

suam impietatem Euangelica illa sententia:
 Non veni mittere pacem, sed gladium. Om-
 nium sibi, dixit, iucundissimam istam in re-
 bus faciem, videre ob verbum Dei studia &
 dissensiones fieri. Id est (quod utinam ne expe-
 rientia videremus) ob dissidentes ab ecclesiæ
 ritu Lutheri opiniones, quas verbi dei falso ti-
 tulo prætexit, vere studia contraria, & dissen-
 siones, & dissidia, & schismata, & bella, & cæ-
 des, & rapinas inter Christianos concitari. Ta-
 li igitur & tam subdola atque hæreticis omni-
 bus peculiari responsione Nobis & sacro Im-
 perio à Luthero data, & si decreueramus ipso
 statim remisso adulteriora progredi (id quod
 ex sententia nostra manu nostra scripta, & po-
 stera die publicata nemini nõ constare potest)
 Tamen ad preces omnium Imp. ordinum in-
 clinati adhuc ipsi triduum ad resipiscendum
 concessimus. Quo tempore duo Electores, duo
 Episcopi, duo principes sæculares, duoq; ciui-
 tatum nomine vniuersos ordines & status Sa-
 cri Romani Imperij repræsentantes, & ad hoc
 communi omnium iussu & nomine deputati,
 vocato ad se Martino prædicto nullum non
 admonendi & adhortandi eum, vt tandem re-
 sipisceret, & nisi id faceret, quæ ipsum à nobis
 & Sacro Imperio, Legumq; constitutionibus
 pœnæ manerent, declarandi officium frustra in-
 sumperunt. Vnus etiam eiusdem Sacri Impe-
 rij Elector adhibitis secū duobus doctoribus,

CHRONICA

pietate & scientia præclaris, non solum adhor-
 rationibus, sed etiam multorum errorum evi-
 dentibus redargutionibus, ad ipsius vsque ob-
 mutescentiam factis, mox leorū ipsum pru-
 denter & humane commonefecit, ut ad summi
 Pontificis, & Sedis Apostolicę, Nostrumq; &
 sacri Imperij statuum, & cæterarū fidelium na-
 tionum sanam sententiam, iuxta continuatum
 tot sæculis Ecclesię ritum, potius quàm ad suã
 vnius opinionem respiceret, à qua si recedens
 in ordinem redire vellet, id te primum non-
 nullorum sanctorum patrum, qui & ipsi ali-
 quando errauerūt, laudabili exemplo, deinde
 saluis anima, corpore, & honore faciurum co-
 gnosceret. Ad quæ Martinus antedictus & si
 varia pleraque, & diuersa, cumque his quæ scri-
 serat, pugnantia, nihilo tamen meliora, aut sa-
 niora priuatim respōdit, quàm publice coram
 nobis & sacro Imperio fecerat. Atque adeo se
 non omnes modo supra memoratos, sed &
 Concilium ipsum generale (si quod fieret) su-
 spectum habere protestatus est. Et (ut certissi-
 mo, & omni exceptione maiori testimonio no-
 bis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore
 profari non est veritus. Res Euangelij & Ca-
 tholicę fidei, nunquam fuisse in Concilijs ge-
 neralibus bene tractatas. Vnde nō iniuria plu-
 rimum nobis mirari subiret, cur nam à Summi
 Pontificis sententia ad generale Concilium nit
 per prouocarit, quum tam impie de Concilijs
 ipsis

ipsis loquatur & scribat. Nisi manifeste sciremus, ut nihil est hæreticis æque formidabile, atque œcumenicum concilium, ita nihil illis in idem magis proprium esse, quàm ut diuina factisq; & scriptis secum ipsi dissideant. Quod si vltquam alibi, præcipue in Lutheri libris (diuina prouidentia sic operante, quo ipsius vana cuncticia per se ruant) passim legere & videre est.

His omnibus & singulis sic omnino, ut præmittitur, se habentibus, quum prædictus Martinus tam peruerse & obstinate in suis adeo manifeste hæreticis opinionibus persisteret, ut ab omnibus his, qui sapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obsessus spiritu iudicaretur. Nos iuxta tenorem salui conductus, ipsum statim à cõspectu nostro missum fecimus, datoq; ei in comitatu vno ex Heraldis nostris, & præscripto termino à die vigesima quinta mensis Aprilis, qua ex Vuormatia discessit ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractis vna saluus conductus peractus & extinctus censeretur. Nunc tandè ad reliquas opportunas medelas huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem dei omnipotentis Romaniq; Pontificis & sanctæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiam, pro imperialis dignitatis officio ac debito, nec non zelo & studio, quonostrorum maiorũ more, & inge-

C H R O N I C A

nita etiam Nobis vi ad defensionem Catholice Fidei, sanctæque Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ honorem, tutelam & protectionem omnes nostras vires & facultates, Imperium, Regna, Domina, amicos, vitam denique & animam ipsam nostram exponere sumus parati. Ex Imperiali & Regia authoritate, nec non consilio & assensu Electorū & omnium sacri Romani Imperij Principum, Ordinum & Statuum in hac celeberrima & frequentissima Imperiali Diæta Vuormatiæ congregatorum. Ad perpetuam rei memoriam exequendo sanctissimi nostri Papæ veri in hac parte iudicis sententiam, decretum, & condemnationem in literis Apostolicis (vt supradictū est) ad Nos directis contentam, Martinum Lutherum, vt membrū ab Ecclesia Dei abalienatum, vt obstinatum schismaticum, & notorium hæreticum à nobis haberi declaramus, & vt talem à vobis omnibus & singulis habendum decernimus, & edicimus, Mandantes de eorundem statuum consilio & consensu, sub criminis læsæ Maiestatis, Nostræque & Sacri Imperij grauissimæ indignationis, ac etiā amissionis Feudorum, Dominiorum, & bonorum omnium: Gratiarum quoque, & omnium Priuilegiorū à Nobis & Sacro Imperio dependentium, quæ obtinuistis hæctenus, aut præcessores vestri quomodolibet obtinuerunt, nec non proscriptionis, ac Banni, & interdicti Imperialis pœnis.

Ne

Ne quis vestrū præfatum Martinum Lutherū receptare, defendere, sustētare, fouere dicto, facto, aut scripto præsumat. Quinimo post elapsū supradictū xx. dierum terminum, cōtra eū, vbiq; deprehēsus fuerit, & in manu, aut facultate vestra erit, iuxta formam Imperialis Banni procedatis, vel saltem captum tam diu custodiat, donec Nos à vobis de hac re certiores facti, de legitima in eum prosecutione faciēda vobis significemus, & vos tam sancti operis & laboris debita præmia, & mercedem etiam vberem cum impensis ob hanc causam factis reportetis.

Et nihilo minus eiusdem Martini complicēs, adhærentes, receptatores, & quomodolibet fautores, & sectatores (nisi se iniquitatis semitam deseruisse, & autoritate Apostolica absolutionis remedium consecutos esse fidem cōdignam fecerint,) nec non eorum omnia & singula bona, mobilia, & immobilia, iuxta sacras Constitutiones ac interdicti & Banni Imperialis, legem et ordinē libere & absq; vlla contradictione persequamini, illosq; & illa capiatis, et in vsus vestros opt. & pleno iure conuertatis.

Mandamus insuper vobis omnibus & singulis præfatis, sub eisdem prænominatis pœnis. Ne quis Martini Lutheri scripta à Summo Pontifice Auctoritate sua Apostolica, (vt præmittitur) damnata, aut alia quæcunq; tam Latino, q̄ Alemanico, seu alio quouis idioma

CHRONICA

ab eo hætenus composita, vel in posterum cõponenda, vtpote mala, suspecta, & à notorio & peruicacissimo Hæretico prouenientia emere, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi, vel imprimi facere, asserere, sustentare, prædicare, defendere præsumat. Non obstante quod in illis etiã aliqua bona ad fallendas simplicium mentes immixa essent. In quo præter iustam Sedis Apostolicæ sententiã etiã laudatissimam veterum Patrum institutionem & consuetudinem omnino exequendam duximus. Qui Arrianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutylianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia tam bona, q̃ mala promiscue exusserunt, & adnihilarũt: neque id immerito. Nam si optimi quique cibi vnus tantum guttæ veneni, quo humanum corpus læderetur, infusione suspecti penitus sunt abijciendi, quanto magis ea scripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum nobis cauenda sunt, sed etiã ne alijs noceant, prorsus destruenda, & corrumpenda, atq; ab omni hominum memoria veniunt obseruanda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à sanctis patribus, quos ecclesia recepit & approbavit, sæpe dictum, & sæpius repetitum, absque vllius periculi, aut mali suspitione legi & haberi potest.

Ea propter sub eisdem pœnis omnibus, & singu-

singulis supradictis. Vos omnes & quilibet
 vestrum tam principis, quàm alij, ad quos iu-
 stitiam quomodolibet pertinet ministrare, &
 alij, quicumque in vniuerso Imperio Regnis et
 Dominjs nostris constituti, huiuscemodi pesti-
 feros Martini libros, tam Alemanicos, quàm
 Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam
 manu scriptos, vbicunque reperiantur, vtpote
 magnæ seditionis, scismatis, hæresios in Eccle-
 sia Dei fomites diripiendos, & publico igni cõ-
 sumendos penitusq; abolendos cum effectu cu-
 retis, Apostolicisq; nuncijs, seu eorum cõmissa-
 rijs, si operam vestrã ad hanc rem requisierint,
 fideliter & diligẽter adstatis. Et nihilominus
 in eorũ absentia, per vos ipsos hæc sic fieri no-
 stro nomine & iussu omnino & re ipsa faciatis.
 In quo, omnibus fidelibus dilectis subditis no-
 stris, vt nobis, ac vobismetipsis assistant & par-
 reant tenore presentium sub eisdem pœnis in-
 iungimus & mandamus.

Verum quia maxime cauẽdum est, ne Mar-
 tini, aut ex illis excerpta mala, suppresso, aut
 etiam mutato autoris nomine publicentur.
 Quia etiam non sine magna animi nostri offen-
 sa, multos quotidie videmus & audimus cum
 alibi, tum maxime in Germania componi, &
 imprimi libros plurimis malis traditionibus
 & exẽplis refertos: & ne non omni astu & do-
 lo humanæ naturæ hostis Christianis laqueos
 cõdat, multas passim diuulgari picturas & ima-
 gines

CHRONICA

gines non in opprobrium modo priuatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis, et sedis Apostolicæ contumeliam excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis, Christi fideles in maximòs tã in fide, quàm in vita, & moribus prolabuntur errores, & nò solum priuata odia, scandala, & similitates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, scismata, in regnis, prouincijs, & populis, atque vniuersa Dei ecclesia (nisi prouideatur) iam iam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam ex supradictorum electorum & statuum concordia animo & sententia omnibus & singulis supradictis, tam imperiali, quàm hæreditario iure nobis subditis, sub iam sæpe dictis omnibus pœnis præcipimus & mandamus. Ne quis huiusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunque alias schedas, scripturas, imagines, picturas, cõtra orthodoxam fidem bonos mores, & id quod sancta Romana ecclesia hæctenus obseruauit, atque etiam inuectiuas, criminationes & ignominias contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Prælatos, principes, vniuersitates studiorum, & eorum facultates honestasque personas componere, scribere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo au-
deat

deat, aut attentet. Quinimo sub iisdem poenis iubemus omnibus, & singulis supradictis, & praesertim ijs, qui iustitiae ministerio praesunt, ut eiusmodi libros quoscunque, antehac impressos, vel post hac imprimendos, nec non etiam manu scriptos, cuiuscunque sint autoris, aut vbiunque locorum per sacrum Imperium, atque etiam nostra haereditaria regna, & dominia inueniantur, similiter etiam picturas huiusmodi & imagines nostro iussu & nomine occupent, diripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus huiusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum, scripturarum, & picturarum autores & inuentores, ac etiam post praesentis mandati publicationem, impressores, emptores, & venditores, qui contra iussa facere praesumpserint (si modo id legitime constiterit) nec non eorum iura, & bona omnia & singula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono, quicquid sibi libitum fuerit de illis disponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quam extra, respondere sint obligati. Atque ut omnis eiusmodi & aliorum errorum occasio tollatur, & ne alia scribentium venena longe lateque diffundantur, sed praeclearum imprimendi libros artificium in bonos tantum & laudabiles usus exerceatur, ex certa nostra scientia, animoque deliberato, ac Imperiali Regiaque auctoritate, de maturo supradictorum electorum,
&

C H R O N I C A

& aliorum sacri Romani Imperij statuum con-
 filio, deliberatione, & vnanimi consensu vo-
 lumus, & sub Banni, & interdicti Imperialis,
 ac alijs antedictis poenis præcipimus & iube-
 mus, tenore præsentis edicti, quod vim inuiol-
 labilis legis habere decernimus. Ne quis de cæ-
 tero chalcographus, & librorum impressor aut
 alius cuius vbilibet per sacrum imperium, at-
 que nostra prædicta regna & dominia consti-
 tutus, libros ullos, seu aliam quamcunque scri-
 pturam, in quibus de sacris literis, aut fide ca-
 tholica aliquid vel minimum tractatur, nõ ha-
 bito prius consensu, & voluntate ordinarij lo-
 ci, aut eius ad hoc substituti & deputati, cū au-
 roritate etiam facultatis Theologicæ, alicuius
 propinquæ vniuersitatis pro prima videlicet
 impressione. Alios vero cuiuscunque rei & fa-
 cultatis libros, schedas, & picturas de consensu
 saltem ordinarij, aut eius ad hoc substituti, vl-
 lo pacto imprimere vel vendere, aut imprimi
 vel vendi facere directe vel indirecte quoquo
 modo præsumat, aut attentet. Quod si quis cu-
 iuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditio-
 nis, hanc nostram mentem, decretum, statutum,
 legem, & ordinationem in omnibus & singu-
 lis supradictis, tam Lutheranam, quam impres-
 soriam materiam concernentibus inuiolabili-
 ter obseruandam vllo pacto, aut quouis quæsi-
 to colore vel ingenio contra facere, aut venire
 ausu temerario præsumperit, præterquã quod
illud

illud irritum decernimus & inane, etiam in læ
 ſa maiestatis crimen, ac noſtram & ſacram im-
 perij grauiffimam indignationem, proſcriptio-
 niſque & Banni, ac interdicti imperialis, nec
 non alias ſape dictas pœnas ſe ipſo facto incur-
 riſſe cognoſcat.

Harum teſtimonio literarum Sigilli noſtri
 munimine roboratarum, Datum in ciuitate no-
 ſtra imperiali Vuormatia, Die octaua menſis
 Maij. Anno Domini Milieſimo, quingentefi-
 mo, viceſimo primo. Regnorum noſtrorum,
 Romani ſecundo: Cæterorum vero omnium
 Sexto.

OBITVS CARDINALIS CROY,

*& Guilielmi Ceuerij. Bellum inter
 Cæſarem & Gallos ortum.*

DVrante conuentu Vuormatienſi duæ a-
 miſit Aulæ ſuæ præcipua ornamenta Ca-
 rolus Imperator, Guilielmum Croium
 Archiepiſcopum Toletanum, & Cardinalem,
 qui ex Louanio Carolum Cæſarem electum,
 in Germaniam ſequutus, iuuenis Vuormatiæ
 deceſſit, menſe Ianuario, ætatis anno xxij. Lo-
 uanij in templo Diui Petri è regione macelli
 fenestra vitrea huius eſt opus. In eadem vrbe
 Vuormatienſi Guilielmus Ceuerius, Toletani
 patruus, vir conſilio magnus, ægrotare quum
 cœpiſſet menſe Maio anni eiufdem, non mul-
 to poſt naturæ conceſſit. Cui viro ſi longior
 vita contigiffet, aut nunquam ſuſceptum fuiſ-
 ſet

CHRONICA

set (erat enim pacis amantissimus) aut iam confectum esset bellum, quod exarbit postea inter duos potētissimos Christiani principes, Carolum Cæsarem, & Galliarum regem Franciscum. Cuius initio bellum nostrates subito accessu occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Maceriam urbem armis vindicandam profecti, locum capere non potuerunt, quem natura munitissimum Gallia infederant præsidia. Quidam putant hoc consilio à nostris obsessam fuisse Maceriam, ne Gallus Mediolanum properaret, quod tum Cæsar Carolus maximis viribus obsidebat.

MORS LEONIS PAPÆ DECIMI. *Electio Hadriani Sexti, & eiusdem obitus.*

ANno insequenti, mense Decembri Leo huius nominis decimus Pontifex maximus Romæ moritur. In cuius demortui locum. Anno Christianæ redemptionis millesimo, quingentesimo, vigesimo secundo, mense Ianuario, cœli providentia orbi Pontificem dedit Hadrianum Florentium Traiectum, à Traiecto insigni Hollandiæ oppido, Cardinalem Sanctorum Ioannis & Pauli, eximia sacrarum literarum doctrina, atque omni virtutum genere ornatissimum virum, quem adhuc in minoribus agentem Cæsar Maximilianus Caro-

li.

li nepotis pueritiæ formatorem ex Louanio
asciuerat. Habuit orbis noster hunc primum
Pontificem Romanum à Petro. Estque voca-
tus Hadrianus sextus, nomine seruato, quod
olim in baptifimo acceperat. Quum Romæ eli-
geretur magno Cardinalium consensu, agebat
istum in Hispanijs, regnorum Caroli Cæsaris
gubernator: aberat enim Carolus ob negotia
imperij. Post octo deinde menses Romam ve-
niens, maximo totius vrbs gaudio pridie Ca-
lend. Septemb. coronatur. Sub cuius appul-
sum ingens exorta pestilentia, durauit ac lœu-
hyemem vnam. Rhodis quoque à Turcis ca-
pta. Cuius oppugnandæ, hostibus occasionem
præbuisse existimo, has intestinas Christiano-
rum principum discordias. In hoc etiam viro
nominis illud verum ostensum est. Omnia in
humanis quo meliora, eo minus diuturna esse.
Nam vt optimus eius Pontificatus futurus, ita
breuissime effluxit. Moritur enim altero suæ
administrationis ineunte anno. Extincti cor-
pus illatum templo Petri Apostoli sepelitur,
medium inter duos Pontifices appellatione
Pios, Secundum, qui Eneas Syluius antea di-
ctus, & Tertium, quem Alexandro suffectum,
viginti sex dies, non amplius Pontificem no-
stra vidit pueritia. Hadrianus domum suam
Louanij magnifice extructam, in vsum vertit
sanctis literis studentium, iisdem in alimoniam
relictis etiam prouentibus annuis.

Nunc

CHRONICA

Nunc ad bellum recurro, quod alio dixi loco
exortum inter potentissimos principes.

MEMORABILIS OBSI

DIO TICINI SIVE PAPIÆ, QVÆ

Anno post Christi ortum M. D. XXIII. sub Calen.

Octob. à Francisco Christianissimo Galliarum

rege aduersus Carolum Cæsarem

inchoata, exijt in Calend. fere

Martias anni insequentis.

DVERSVS Carolum Quin-
tum, Hispaniarum regē, & iam
electum Romanum, terra ma-
riq̄ue præpotentem principem,
spiritus erigere est ausus rex
Galliarum Franciscus eius no-

minis primus, vel quia prælatum sibi in impe-
rio Carolum ægre ferret: miserat enim & ipse
non vnã legationem ad Electores sacri impe-
rii, vel quia illustrandi nominis occasionem
quæreret. Siquidem persuasum est, nescio quo
modo Christianis regibus haud fieri posse, vt
alia via quàm bellis inter se gerendis imo for-
tasse verius dixerim, exercendis atrocinijs, im-
mortalitatem parent. Itaque belli huius initio
Gallus quædã loca nostratibus, nostrates Gal-
lo ademerunt. Vtrinque à bellii imperatoribus
rescuratæ haud segniter. Quid casu, quid in-
dustria

dustria parari possit, hinc atque illinc prospice-
 ctum est. Tandem & Mediolanum Gallo ad-
 mit Carolus. Eratque supra millesimum, quin-
 gentesimum, vigesimus quartus à Christi nata-
 li die annus, quum Septembri mense exercitus
 Cæsarij Massiliam obsiderent urbem insignē
 & antiquam transalpinæ Galliæ. Duces exer-
 citus erāt Carolus Borboniæ princeps, qui nu-
 per ob causas multo iustissimas, à Gallo ad Cæ-
 sare defecerat, & marchio Piscariæ vulgo sic
 nominatus, ambo viri ad omnia vel excogi-
 tanda, vel explicanda consilia prudentissimi.
 Gallorum rex Franciscus per idem tempus ex
 diuersis Europæ locis acri delectu yndique ha-
 bito, magnos contraxerat exercitus ad soluen-
 dam Massiliæ obsidionem. Huc iri, huc prope-
 rari, noctes diesque cum audissent Cæsareæ du-
 ces militiæ relicta Massilia, copias alio suas
 abduxerūt. Erat enim viribus longe superior
 Gallus. Cui cum renunciatum esset totam fer-
 me insubriam pestifero morbo vastatam, graf-
 fari, sæuireque indies hoc malum inclemen-
 tius, cum tam instructo exercitu Italiam petere
 constituit. Cuius bonam magnamque partem
 se sperabat facile & paucis quidem diebus in
 suam potestatem redacturum. Is mira igitur &
 incredibili celeritate superatis alpibus, ineun-
 te Octobri agrum Mediolanensem attingit. In-
 terea pari studio est eo properatum à Cæsarea
 nis ducibus. Hi Papiam aut (vt veteri dicam

nomine) Ticinum, illius duces cum equitibus
 aliquot Mediolanum ingressi sunt, regi & co-
 pijs eius hospitia petituri. Hæc agitantes, iubi-
 to oppressit Ferdinandus Archonus qui præ-
 fectus erat castrorum Cæsaris. Intra mœnia oc-
 cisi aliquot, cæteri quæ poterant fuga dilapsi.
 Haud multo post Neapolitans vicerex cum
 suis & ipse copijs eo properauit, Cuius aduen-
 tu principis dictu mirum, quæ tota exaltauerit ci-
 uitas. Ducibus in animo erat, luc vniuersum
 traducere exercitum, urbemque defendere, si
 quid Gallus moliri vellet, Sed dum neq; mu-
 ro aut vallo satis munitam, neque in turribus
 & propugnaculis quicquam bellicarum vidif-
 sent machinarum, relicta ea, Laudem Pompei
 venerunt. Deinde Papiam (sic enim nunc libet
 notiore vulgo appellare vocabulo) dux con-
 cessit Cæsarius Antonius cognomento Leyua,
 vir imprimis strenuus. Quanquam æstate quæ
 præcesserat, ingentem ciuium vim absumpserat
 morbus pestifer. Antonius tamen oppidum hoc
 defensurum se facile sperabat aduersus gentem
 Gallicam. Sub Calend. itaq; Octob. hostium
 exploratoribus in Papiensi agro conspectis,
 dux ipse vna cum præfecto castrorum Cæsaris
 mœnia obequitans muniri loca omnia, ferrea
 & ænea tormenta, lapidesque tormentarios sub-
 uectari, aggerem intus substrui. Denique nihil
 non eorum parari iubet, quod ad arcendum ho-
 stem pertinere existimaret, Dum hæc Papiæ
 agun-

aggitur, à ciuibus & milite qui intus erat Gallo-
rum rex cum suis proceribus, ad Carthusiano-
rum haud lōge ab oppido distitum cœnobitū,
venit quinto Calend. Nouemb. Eodem tem-
pore & ab huius exercitibus obsideri atq; op-
pugnari cœpta est Papiā. Hic Cæsareani vna
atq; altera impressione sustentata, Gallos ali-
quā multos crucidant, alios in fugam agunt.
Postridie vniuerso Ticini occupato suburbio,
Galli molēdina (sic enim vulgus nominat, qui
bus ad vi^um quotidianum paratur farina ci-
uitati) partim ferro subuersa in flumen præci-
pitant, partim ignibus dedunt. Ita futurum spe-
rantes, vt his sublatis, propediem panis labora-
ret inopia ciuitas. Verum huic malo statim oc-
cursum ac inuentum est remedium, factis intra
mœnia ligneis huiusmodi molis, quas equi pa-
riter ac homines in gyrum agerent. Hic pas-
sim in Sacellis, in scholis legum ciuiliū (esse
enim hæc vrbs gymnasio quoque insignis) fa-
rinam parari vidisses. Turricula erat in ripa
Ticini haud longe à mœnibus. Vnde Hispa-
norum armata manus facile Gallum prohibe-
bat, ne ad vrbis murum accederet. Hic certatū
aliquandiu cum esset, neque rebus indies pes-
sum euntibus amplius ferre vim hostium pos-
sent, Hispani corporum pacti incolumitatem,
se dedunt. Victor Gallus contra fidem datam
omnes qui eum paulo ante locum tutati fue-
rant, suspendio necauit. Quam rē, vt par erat,

CHRONICA

Iniquissimo tulit animo dux Cæsarius. Turrim Papiensibus ademptam Gallorū aliquot pedites conscendunt, omni telorum genere diuturnantes Germanum, qui ea parte ad tuendam cœnia dispositus erat. Iussu ducis Antonij tandem eo aduecta machina, quæ huic finem incommodo malo quæ fecerit. E muro enim ferreis iniectis globis non sine Gallorum strage corruit turricula. Octauo Idus Nouembris de communi sententia ad oppugnandam urbem totus ferme exercitus rapitur, magnoque bellicarum rerum apparatu instructus, ad ipsas quoque fossas admouetur. Qui intus erant vasa lignea, terram, alia multa comportare, aggeres erigere, nihil hosti opportunum relinquere, nihil sibi quod idoneum ad depellendum esset neglectum permittere. Hoc statu rerum Hippolita Malaspina singularis animi mulier, nunc plures Germanos, Hispanosque, nunc singulos coram benigne appellasse, fortes confirmasse, timidos erexisse, alios alia ratione cohortata, & vt bonum haberent animum iussisse traditur. Biduo post disiectis primis haud vno loco muris bombardarum ictibus, acerrime pugnatum est, dum neutri cedere loco volunt. Tandem strage multa superati Galli, alij interficiuntur, alij in fossas præcipites dantur. Hoc nondum peracto prælio, Galli alia urbis parte ciues multa vi oppugnant. Sed maiore aliquanto se defensantes resistunt. Interea Antonius

Antonius Leyua Cæsareanorum dux exercituum suos admonere, Pulchrius esse nihil, quam pro gloria certare. Meminisse eos debere cum hostibus rem geri, quos sæpe alias vicissent ipsi. His vel paucis accensi milites, ferocius multo ad pugnam processere, victoriam sibi certam promittentes. Fusus tandem sub vesperam Gallus, multi cæsi, multi in fossas præcipitati, & lapidibus obruti, quorum casu consternati, alij deserta oppugnatione trepidi se in castra recipiunt. De hac victoria Antonius statim datis ad vice regem Neapolitanum literis, fatigatū militem passus est conuicijs ac lusibus se reficere & quietem capere. Interim ipse haud decere existimans principem virum, cui exercitus commissi sunt, in cuius cura pendent rerū tanta momenta solidam dormire noctem, Qui fracti erant aggeres instaurandos, trabes, grandia saxa in munitiones deferenda curat. Urbemq; obsequitans, nihil vsquam neglectum patitur. Urbis tota supplicationibus decretis immortalis Deo sunt actæ pro victoria gratiæ. Per eodem dies apprehendit equitem quendam Antonius, qui Gallorum regi significasse dicebatur in vrbe multam esse pulueris tormentarij inopiam, Vigilarer ipse, haud fieri posse, vt obsessi resisterent diutius. Hic talis quæstioni subiectus, crimen confessus est, ac publice exenteratus membratim dissecatur, ad omnem prodicionis materiam in futurum tollendam.

CHRONICA

Sub exitum mensis Nouembris Galli animad-
 uertentes qua parte oppidi labitur Ticinus am-
 nis (vnde vetus vrbis nomen) sine fossa & val-
 lo esse mœnia statuerunt ab alueo veteri, in a-
 liam partem, aquas deducere, vt ita facilius ad
 patentia vrbis mœnia peruenirent, Restenta-
 ra, coniectis in alueum trabibus, ramis, & ar-
 borum Truncis maximarum. At non successit
 impediri, n. haud potuit, ne in consuetum re-
 curreret locum Ticinus. Hic dum Gallus in
 cassum per dies aliquot laborat, Cæsaream in-
 terea totam eam quæ fluiuium spectat, partem
 excitato aggere muniunt. Secundum hæc mi-
 lites Germani, cateruatim ad ducem concurren-
 tes, stipendia sibi debita exigere, vnde se ve-
 stiant, vnde ventiri quoque satisfaciant. Dux
 Antonius audita militum querela, vt nihil su-
 peresset nummorum, animo vehementer an-
 xius diuersa secum & cum suis consilia agita-
 re cœpit. Decretum est tandem, vt mercatores
 pannarii militem vestirent, soluta obsidione à
 Cæsareo quaestore pecuniam accepturi, Num-
 mos exteri mutuo darent. Verum hinc modi-
 ca coacta summa est. Rari enim ciues, rarus e-
 rat in vrbe mercator. Bonã namq; ciuium par-
 tem superior absumpserat pestilētia, multi quo-
 que iam impendente obsidione, Papiam reli-
 querant. A præfectis igitur oppidi magna fa-
 lis quantitas, & quod mutuum ab Alexandri-
 nis quibusdam negotiatoribus, qui eo vene-
 rant

rant accepissent. Venditum publice frumentum, Sed vbi nec his quidem modis tantum cōtrahi potuit signatæ pecuniæ, vt militi soluere tur, nobilis dux Antonius sua argētea vasa omnia conflare & in nūmos conuerti iussit, vnde stipendium est militi subministratum. O vīrum cantari dignum, hic argenteam supellectilem, vt bellum gereret, vt ciues defenderet, cōflauit. Alij vt ciues suos expilent, vt aurea & argentea vasa comparent, bella gerunt. Crescere cōepit hoc tēpore obsidionis calamitas. Tanta enim laboratum est inopia rerum omnium, quæ ad victum pertinent, vt equinæ carnes & asininæ obsessis pro cibo fuerint. Mali huius datam causam existimo, quod vbi haud multo ante allatus intra urbem nuncius fuisset, Caroli Cæsaris propediem ventura auxilia, in magno & publico gaudio exercituū duces, prandīs aliquot nimis opiparis militem adhibuerant, vnde penuriam absumptis omnibus nasci fuit necesse. Per eosdem dies etiam lignis ad cibum coquendum deficientibus, miles pulcherrimas ciuium ædes diruit. Tam durum est telum necessitas. In his malis iterum lacessere obsessum Gallus, Germano excubias agenti, asininæ carnis esum exprobrabant. Quibus commoti per castellum prothomartyris Stephani vicinum ædiculæ, se proripiētes, Gallorum vnam cohortem fudere. Hic addūt quidē hominē Minoritā, cui Antonius Leyua

quotannis confessionem facere solitus erat, ad hunc à Francisco Gallorū rege extrusum vt de tradenda sibi in manum Papiā cum eo ageret, futurum vt à rege magnam aurī vim, atque annuos acciperet prouentus amplissimos. Primū dux egregius, quiq̄ue fidem muneribus anteferet. Te, inquit, monache cum tua isthac præclara legatione laqueo vitam hodie finire iuberem, nisi cognita mihi esset in te morum probitas, vitæq̄ue sanctimonia. Proinde abi, neque de re huiusmodi post hac me adeas. Regi tuo, qui huc te misit renunciabis Papiam Cæsaris esse, quam si suam esse velit, armis & suorum sanguine nobis adimat oportet. Nihil remisit per hos dies rerum omnium caritas. Iam Philippeo vna emebatur Gallina, eoq̄ue paulatim res inualuit, vt vix iam equinæ & asininæ reperirentur. Quum obsessi pene quotidie in hostium castra excurrerent, eosq̄ue sæpius nihil tale metuentes adorirentur, Gallus ambitum vrbis quantus esset, fossa & vallo cingere festinat. Simul ne Papiensium exploratoribus siquando exissent facilis esset in vrbem reditus, neque auxiliares copiæ ad obsessos ingredi sine pugna valerent. Rumor enim in castra Gallica manauerat septem Germanorum milia aduentare subsidio Cæsareanis, easq̄ue copias ad ciuitatem Laudensem profectas, partim intra muros, partim sub mœnia consedis-
se. Hac item causa rex Galliarum magnis sti-
pen-

pendijs, maioribus pollicitis, ad se accertit
uit Ioannem Mediceum bellicosum, acrem,
atque in victorijs ennititum virum. Qui in re
gia castra cum armata peditum manu perue
nit pridie Nonas Decembres. Huius aduentus
spem victoriæ magnam Gallorum ducibus,
maiores Regi spiritus excitauit, qui sub appul
sum candida vexilla quindecim haud longe à
ciuitatis muro disposita ostentat, ita futurum
ratus, vt nouitate rei & spectaculo insolito per
terrefaceret hostium animos. Dehinc eiusdem
pedites, ad motis ad urbem schalis, eam capere
sunt conati. Sed accurrenstepestiue Germa
nus impetu facto, militem mediceum facile de
icit. Iterum stipēdia efflagitare Germani, qui
bus & strenuis, & in eo rerum statu necessarijs
militibus, vt per omnia satisfaceret belli pruden
tissimus, Imperator Antonius pecuniam quan
tam posset publice, priuatimq; vt corraderet,
à canonicis templi maioris mutuum accipit, fa
sces, insignia, vel argenteos, vt puto, baculos,
qui Ticinensis scholæ rectori ad comitia vel
eunti alio præferri consueuerant, etiam mutui
nomine acceptos in nummum conflat. A sin
gulis quoq; ciuibus aliqua pecuniæ portio da
ta est. Acceptis hinc stipendijs Germani, quo
cunque res vocaret, alacriter ire, nusquam im
peria detrectare, nulla non in re officij memo
res esse. Per hos dies multo erat annona carior,
& cibariorum inopia maior. Nusquam nunc

CHRONICA

vidiffes in foro venales perdices, turtures, & faſianos. Porrum & cepe in horum ſucceſſerāt locum. In macello tantū equina & aſinina panis ſurfuraceus per omnia vrbis loca venunda batur. Iam Dominici natalis aderant feſti dies, quo tēpore Alphonſus Ferrariæ princeps magnam tormentarij pulueris copiam tranſmiſit ad regem Gallorum Franciſcum. Hic puluis vt tuto caſtris inferri poſſet, Ioannes medicus cum ſatis magna equitum manu ad ſeptuaginta paſſuum milia contendit obuiam. Aduecto puluere, Gallus exultans minitabatur ſe colubrinis, bombardis, omni armorum genere Papiam breui oppugnaturum. Hic ingens terror ac trepidatio ciuitatem inuaſerat. Virgines, matronæ, ſacerdotes templa adire ac diuorum opem implorare iuſſi, pacemque per aras expoſcere. In tanto metu valde confirmati ſunt militum pariter & ciuium animi, quum inſignis dux Antonius in Senatu literas recitaſſet, quibus à vicerege Neapolitano certiores fierent, cum octo Germanorum milibus, & ſexcentis è Burgundia equitibus in Veronenſem agrum veniſſe ducem Borboniæ, ad futurumque eum propediem. Extitit paulo ante hos dies frigus atrocius, vt ruruſum neceſſe fuerit ex ciuium ædibus, ligna ac trabes ad ignis vſum reuellere. Nonis Ianuarijs Galli turrim quandam in mœnibus ſitam, machinis & tormentis æneis quater incipiunt, biduo tamen con-
ti-

tinenter quassata, partim concidit. Hosti præter spem hæc res euenit. Constituerant enim si tota corruisset, per ruinas eius in urbem ingredi, id quod factu non difficile fuisset. Nulla enim fossa ad eam erat vrbis partem. Haud multos post dies arcem quandam strenue magis quam feliciter oppugnare adorti magna suorum strage à fossis mœnibusque sunt repulsi. Quanquam nec Germanis, qui arcem defendebant incruenta hæc fuit victoria. Postridie Hispani cum Germanis vallum conscendunt, magnoque impetu in tormentorum custodes illati, prælium committunt. Cæsis plerisque, alios in urbem captiuos ducunt. Hic edocti à Gallis & Italis, Gallica signa sequentibus, regem de oppugnanda iterum Papiæ mutasse sententiam. Constituisse tamen in obsidione cum omnibus copijs totoque apparatu bellico perseverare. Quod per exploratores quum intra urbem norit copias militares rei frumentariæ, & extrema pene cibariorum inopia laborare. Decevit hac ratione comeatu intercluso ad deditorem illos cogere. Narrant quidam hoc eodem tempore in stabulo quodam Papiæ inuentos equos, qui quum nihil haberent, quo larrantem possent placare ventrem. Ligna comederint, lapides roserint. Hoc vt parum credibile, adscripturus non eram nisi in eius commentarijs reperissem qui ipsum per totum hoc tempus Papiæ fuit, quo obsidebatur, iam tertium
sti-

C H R O N I C A

stipendia petentibus, Germanis decretum est,
 vt cupedinarij lanij, pharmacopolæ, ceterique
 ciues, qui opificio manuário quæstum facerēt,
 aliquam darent æris portione in. Antonius im-
 pte vt nusquam non esset sui similis, quod ge-
 stabat aureum monile cōflauit. Hispani armō-
 rum duces quidam opulentiores, mutuum de-
 derunt. Hac pecunia placatus miles, ducibus
 suis per omnia paruit. Hic taceo crebras Tici-
 nensium in Gallos eruptiones & pugnas, & le-
 uia pleraque inita certamina, quibus nunc cæ-
 si multi, nunc multi etiam capti. Sexto Calen-
 Februarias dux Borbonius, vir fortis & mul-
 tis rebus gestis clarus, repente cum valida ma-
 nu apparuit in agro Laudensi. Hæc res ad Gal-
 lum vbi manasset, postridie mane tormenta
 omnia, quæ vrbis mœnia spectabant, auhen-
 da curauit ad locum, qua venturas putauit hos-
 tium copias, ita prohibiturus, ne propius acce-
 derent. Militem quoq; in vrbeculas, quas oc-
 cupauerat hyemantem, ad castra vocauit.
 Quæ per totum Februarium mensem & Tici-
 ni, & in hostium castris acta sunt, non tam præ-
 termitto, quàm ad maiorem scribendi referuo
 diligentiam in eo opere, quod nobis de Brabã-
 tiæ principibus elucubratur. Borbonius vero,
 & vicerex Neapolitanus, vbi iam Gallos ado-
 riri statuissent, rati quod postea successit, supe-
 riores se futuros, cum suis iam propius accesser-
 rât exercitibus. Iamq; dies venerat, qui sextus
est

est ante Calend. Martias, quo tempore ex loco castrorū eminentiore Papiensibus, qui plus quatuor iam menses inclusi tenebātur belli data signa. Quod vbi intellexit copiarum Cæsaris in vrbe obfessa præfectus mire exultans: bona enim spes habebat animum eius futuræ victoriæ, conuocatis suis: Nunc animis opus est milites, inquit, vocati nos fortunā sequamur. Macti virtute estote, qua me euntem videtis sequimini ducem. Hæc vbi dixit, relictis qui urbem tuerentur, copias educit, primum omnium tribus locis effracto arietibus castrorum muro, qui Gallicas acies egregie tuebatur, Cæsariani vallum irrumpunt. Rex vbi hostem intra munitiones esse audiuit, sub auroram (erat enim dies Mathiæ Apostolo sacer, qui est Februarij quartus & vigesimus) iubet vna cum bellicis machinis obuiam ire armatos qui resistent & Cæsareanos prohibeant. Itur, pugna committitur varia, atrox, cruenta. Et iam Galli nostratium bellica instrumenta maiora obtinuerant. Cæsareani pedem retrahebant, quum Alphonus Marchio Vuastiensis, vir conferendis manibus audacior, in Gallicas penetrauit acies. Cuius aduentu resumptis animis, nostri in hostem (erat hic Heluetius) redeunt. Voces pugnam instaurantium Cæsareanorum exaudiebantur: Cædite gladijs, figite hastis, sternite iaculis. Hactenus ita prælusum est futuræ pugnae. Iam Borbonius singulari prudentia vir

CHRONICA

& bellicis rebus cuilibet fere veterum compa-
 randus, ita suos paucis quidem, sed efficacibus
 verbis hortatus dicitur. Nihil refert viri for-
 tissimi, quot peditum, quot equitū milia Gal-
 lus ad Papiam adduxerit, quando cum longe
 maioribus copijs sæpius ac prospere semper cō-
 fluxeritis. Adhibete modo animos alacritatis
 ac fiduciæ plenos. Haud enim in limine vestro-
 rum laborum, sed in exitu statis, Gallorum (ve-
 spero) victores domū reuersuri, si paulum ad-
 huc niti volueritis. Credite, vos ad prædam et
 gloriam, non prælium vocatos. Digni estis
 qui talibus, quibus abundant hostium castra
 in patriam onusti redeatis. Ad quæ ducis opti-
 mi verba sequutus ingentis militum clamor se
 omnino paratos esse, dicentium Imperatorem
 suum per æqua & iniqua sequi. Libenter itur-
 ros ad vnum omnes quo ipsius fortuna duce-
 ret. Iam in Mingaualius aderat vicerex Nea-
 poli. Is quoque militem hortari, vt acriter pug-
 gnaret, sciret illius victoriam diei Galliarum
 maximas opes Cæsareanis in prædam daturū.
 Hæc ille, & alia similia, quæ in tali discrimine
 à facundis Imperatoribus adhiberi solent. Ex
 aduerso strabant & instructæ aduersarum par-
 titū acies. Et iam lignis canere incipientibus, re-
 nouatū est prælium, magnis et infensis vtrinq;
 animis, nec spe militū dissimili Cæsareanis sua
 virtute, hostibus militū copia fretis. Marchio
 Piscariæ Cæsareanus, ante suorū nunc ora fer-
 ri, nung

ri, nunc hostem inuadere, peditem immittere, hortari voce, manibus significare lociū adesse se periculorū omnium atq; adiutorē. Vidisses & hic Borboniū ferientem, cædentem, in hostē incurrentē, vulneratos ex acie subduci iubentē, integros submittentem. Multi vtrinq; vulnerabantur equi & viri, pediti pedes, equiti eques, singuli pene singulis aut ense aut hasta sibi aduersi pugnabāt. Rex Galliarum vir militari disciplina, tum corporis, tū animi viribus æque clarus, & ipse fortiter dimicans, vnus vexilliferum legionis Germanicæ an Hispanicæ incertum est, sua manu confodit. Horam fere vnam dubius fuit, & anceps pugnæ euentus, quum repente suorū casu pedites Galli consternati, primū loco cedere mox terga simul vertere cœperunt. In prælio trucidati à Germano milite Sueui prope omnes, & qui pro Gallo steterant Itali. Ex Heluetijs mille quingenti, Duces quoque Francicorum exercituum præstantissimi. In quibus classis præfectus vna cū filio, dux Monfortius, princeps Tremolius, Busius, Chiamonius, Buhansius. Iacebant humi passim equis effusi nobiles pariter atque ignobiles. Quidam adhuc palpitantes alij vt suo vestitu obriguerant aut ense aut parmam tenentes. Crudelis vbiq; luctus, vbiq; pauor & plurima mortis imago. Stabat iam rex Galliarum vndiq; telis expositus, quum suis hortatibus, vt re iam inclinata è prælio excederet.

Non

CHRONICA

Non faciam, inquit. Hic extingui pulchrum
 mihi & laudabile existimo. Ea sum stirpe, ijs
 maioribus ortus, vt non tam longam vitam,
 quàm nominis æternitatem optare debeam.
 Hæc ita loquutus, cum suis iam ad salutem ma-
 gis, quàm in spem victoriæ, aduersus hostem
 dimicat. Verum vbi extrema acies à Cæsarea
 nis est equitibus circumuēta, & à fronte alijs vt
 gebant infestius rex Franciscus viribus, auxi-
 lioque destitutus, capitur, & cū eo rex Nauar-
 ræ, alijsque plurimi nobiles viri, Pontificis Ro-
 mani legatus, princeps Mamoransius, Floren-
 ges, Lescu, Bonaualle, Durantius, Bosula,
 Brion, Valmontius, Obenignus, Sātememius,
 Camesiensis, Lorges, Naures, Riaus, alijsque per
 multi. Ex militibus gregarijs, qui profligata
 acie effugere sunt conati, multos cum totis ar-
 mis in Ticinum desilientes, rapidus amnis ab-
 sorpsit. Alijs ab occurfantibus media planicie
 equitibus interfecti, capti sunt alijs. Horum tan-
 ta multitudo, vt capientium numerum vice-
 rint. Quos omnes postea armis exutos, Borbo-
 nius incolumes dimisit. Cæsorum in prælio
 numerum, quidam ad septem, quidam ad decē
 milia redigunt. Nec tamen incruenta hæc ste-
 tit victoria Cæsari, in cuius exercitu præter in-
 signes aliquot duces octingenti fere desiderati.
 Alanzonius princeps Gallicarum partium vi-
 dens suorū stragem, quadringentis cum equis
 tibus è manibus hostiū elapsus, Galliā versus
 quam

quam maxime citato cursu, contendit, & Lugduni febricula correptus, perijt. Hanc victoriã cum qua nullius vnquam veterum Imperatorum, nec laureas, nec auratos currus posse comparari existimo. Cæsariani adepti cum prædã, captiuisque regibus, ac tota fere Galliarum regni nobilitate, Papiam ouantes repetunt, magna ciuium quoque lætitiã & gratulantium acclamationibus, vrbem longã iam obsidione liberatam ingressi. Hic si vnquam alias, nihil omnino esse res hominum cernere licuit, quum rex paulo ante copijs egregie ad belli vsus, tũ armis, tum exercituum ductoribus, ac bellandĩ peritiã instructissimus, Italiam ingressus, repente omnibus, & copijs, & armis exutus, in potestatem hostium venit.

TVM VLTVS GERMANORVM.

DIcam nunc de rebus Germanicis, quæ per idem fere tempus acciderunt. Lutherus palam in cõcionibus, ad quas audiendas semper confluebant ingens turba mortalium, multa in principes, in prælatos, in episcopos quum diceret, Cæsarem vermium saccũ, Principes tyrannos, Prudentiorem esse Turcam, & meliorem quã Christianæ reipub. gubernatores, & alia id genus permulta, scriberetque in opusculis & libris: Deus libera nos ab his tyrannis. Tolle quæso e medio amarissimos pariter ac superbissimos ecclesiæ proceres. Populus his accensus dictis, tandem insurgere ac tu-

CHRONICA

multuari cœpit & conspirare aduersus eos, qui principatum aliquē intra superiores fines Germaniæ obtinerent.

Anno restitutæ salutis M. Quingentesimo, xxv. Calend. Ianuarijs, vulgus Campidoneū hastis, fustibus, gladijs, securibus, & quæ præterea furor in arma conuertere solet, direptis, in Abbatem dominum & gubernatorem suū ferociter inuehitur. Principes alijs hos placare & compescere conati, omnino nihil effecerūt. Magis magisque sæuit animis ignobile vulgus. Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat. Ab his inijtjs adeo breui temporis spacio creuit hoc malū, vt nullus postea mensis fuerit, quo non alijs atque alijs locis rebellatum sit Lutheraniæ hæresis veneno imbuti homines ad libitum euagantes monasteria diruebant eiectis, aut in cruciatū arreptis monachis Tempia donarijs, & præciosissimo rerum apparatu spoliabant. Ad eundem modum occupatis, aut vi captis sæcularium domibus principum, aut etiam oppidis. Nam & hæc tentare sunt ausi, crudeliter diripiebant omnia, vt facile appareret prædandi magis studio quam aliam ob causam plurimos excurrere cœpisse. Nunc mihi dicendum est, qui duces insipienti se obiecerunt multitudinī. Vtinam dicere possem oppresserunt.

QVARTA APRILIS.

Pro Leipheim ad Danubium cæsa sunt iij.
homi-

hominum milia per Suevicum exercitum. Per
multi quoque in amnem præcipitati. Quidam
gladio subiecti cum Parocho suo Lutheranæ
factionis homine.

XXII. EIVSDEM.

Marchio Casymirus occidit milia duo, mul-
tos cepit captiuos, plerosq; decollauit, nonnul-
los cum pago vniuerso concremari iussit.

MAII XII.

Iuniores Palatini vulgus adorti, interfecisse
ex his traduntur quadringentos. Ex captiuis
gladio subiecisse xxiiij.

XIX. EIVSDEM.

Dux Ludouicus comes Palatinus ex Hel-
delberga eductis copijs recepit, à vulgo sibi a-
demptos pagos. Recuperauit Brusellam op-
pidum Spirensi Episcopo, fratri suo Germa-
no, decollatis è vulgo, quos in potestatem res-
degerat.

EIVSDEM MENSIS XXVIII.

Ab eodem iussi sunt gladio colla subijcere
tumultus authores xj. in quibus presbyteri e-
rant Lutherani duo, & Apostata monachus vs-
nus. Eodem mense perierunt circiter mille, occi-
cisi à Diepoldo Steynio.

IN ALSATIA XVIII. eiusdem mensis.

Prophana multitudo vrbes indifferenter si-
ue expugnatas, siue sponte deditas, hostiliter
diripuit, direptas ruinis & incendio vastauit.
De Lothoringia quoque iam occupanda co-

CHRONICA

gitabatur, quū prouinciæ dux Antonius, con-
tractis exercitibus egressus quatuor milia occi-
dit. Postridie alios adortus (rapinis enim & la-
trocinijs passim fœdabant omnia) confecit mi-
lia sex. Mensis eiusdem die xx. Inter Tamba-
chum & Skouylerum complures ab eodem
fusi, fugati, cæsi. Postremo apud Sletstadium
& Ortenbergium eisdem prælio vicit memo-
rabilis. Qui primi de hoc tumultu commenta-
rios emisissent, ab Antonio colligunt interfe-
cta xxvj. milia aut plus eo, & trecentos ex ca-
ptiuis gladio percussos.

IN THVRINGIA.

IN Turingia quoq; tumultuatum est à pro-
phana multitudine. Ad cuius infringendos
conatus, Fridericus Saxonie princeps dum
& ipse validas contrahit copias, moritur die
Maij xij. In cuius funere habitam vidimus ele-
gantem orationem Philippi Melanthonis.
Halsiæ princeps (Lantgrauium vocant illi)
centum homines Lutheri dogma sequutos fer-
ro confecit, qui & oppidum vnum ceperant,
& cuiusdam Abbatis diripuerāt bona omnia.
Idem alia quoque strenue perambulans oppi-
da, quotquot huius factionis viros inuenit,
gladio traditur admouisse. Sed nulli hominū
generi infestior, quam Lutheranis Conciona-
toribus, quorum nonnullos vt audio, fuste ca-
pitibus illiso mactauit. His ita peractis, ad po-
stremum cæteris iunxit se principibus. Itaque
sub

sub diem decimum quintum Maij cum prophano vulgo, quod in agro Franckenhufen (ita enim nominant illi) tumultuose confederat, congressi, sex milia interimerunt, captis plurimis aliquot etiam securi percussis. Oppidum quoddam celebre (Mulhufen loco nomen est) vulgus occupauerat. Quod diuersis loco à principibus Germaniæ oppugnatum recuperatur. Cuius ignotum, his legibus, vt Clerum in omne ius, censusq; pristinos restituant: muros, turres, aliaque vrbis propugnacula solo æquent: arma bombardas puluerem tormētarium principibus tradant. Sunt & alijs plerisque locis à Palatino electore, cæterisque rei militaris longe peritissimis ducibus rustici velut vilissima pecora ad facietatem cæsi, milia centum & amplius soli principes, quos Germani ligam vocant occiderunt. Sic stulticia, imo verius amentia vulgi tam grauius est hoc anno afflicta Germania, ac maioribus etiam deformata, fœdataque cladibus quàm vnquam à Gothis & Vandalis Italia. Tantorum te causam esse malorum, sunt qui dicant Luthere. Vidi libros eorum etiam, qui sunt tibi conterranei, quorum alius te monachum infamem, alius se ditiosum, alius Cacodæmonem, nemo Christianum vocat. Ego tantum oro, vt resipiscas, vt in viam redeas, vt eorum omnium quæ contra Euangelicam veritatem inconsulte scripti, Palinodiam canas, vt sancte & religiose vi

CHRONICA

uendo ad vitam illam peruenias, qua melius,
felicius optari nihil potest.

MORS CLARISSIMI VIRI

Martini Dorpij.

Sub hos Germanicos tumultus, graui morbo correptus Louanij Martinus Dorpius, infinis Theologus, pridie Calend. Iunias vita defungitur. Plus in vno hoc viro amisit schola Louaniensis, quam vt dici, aut estimari potest. Mire poetarum omnium fabulas tenebat, Oratorum & historicorum libros omnes excusserat. Dialecticorum argutias callebat. Phisices arcana peruestigauerat. In sacris literis nihil tam arduum & difficile, de quo non subtiliter & accurate disputarit. Quam Latinus & elegans, planeque Romanus illi sermo. Quanta diuinorum eruditio. Solebam ego illum officij causa nonnunquam adire, ac fere pomeridianis horis, nunquam non studentem ac libris immussantem inueni. Sereno caelo descendebat mecum in pomarium, quod aedibus suis adiectum habebat. Nec vllus interim dum ambulatur, nisi de literis, & recte instituenda iuuentute illi sermo erat, non ignaro id aetatis velut totius reliquae vitae iaci fundamenta. Quid de re singulari eius dicam innocentiae? Neminem sciens laesit vnquam. Nulli hominum inuidit. Nihil quod non sanctum & honestum esset appetiuit. Mortui corpus coenobio Carthusianorum illatum, ibique sepultum est.

TVMVLTVS POPVLARIS

apud Buscumducis.

NON multo post apud Buscumducis tumultuatum à plebe aduersus magistratū.

Exegerat ab oppidis Brabātiae pecuniam princeps. Hanc quum ciues Busciducenses neque ex publico ærario dare vellent, neque futurum putarent, vt ad publicam vtilitatem daretur, impetu facto in opulentiora sui oppidi monasteria, ab his extorquere, quod principī darent, conati sunt. Tenuit per dies aliquot hic tumultus, qui tandem, in vrbem admissa gubernatrice Margareta, resedit. Neque inde abiit princeps ipsa, nisi omni sublata materia.

Vnde in futurum aliud excitari posset incendium.

REX GALLIARVM CAPTI

uus in Hispaniam auehitur.

AD captium regem Galliarum nunc reuertor, qui menses aliquot in Italia custoditus ad Imperatorem auehitur in Hispaniā. Vbi non multis interiectis diebus, quū in febrim incidisset, grauiterq; discūberet venit ad eum Carolus Cæsar. Quibus tum de rebus sint collocuti, nescio. Cæsar captium & ægrotātem consolatus, iussit bono esse animo, se curaturum, vt quæ ad recuperandam valetudinem necessaria essent, haberet omnia.

CHRONICA

Scio præterea tentatam esse pacem, magnorum interuentu principum. Sed res ad exitum perducì nondum potuit, Gallus ad ea quæ repetit **CAROLVS**, minime inclinantibus.

GERMANIÆ INFERIORIS VR-
bium, & aliarum quæ finitimæ inferiori Germaniæ
nunc parent **CAROLO** Imperatori huius
ius nominis quinto, per Hadrianum
Barlandum sequitur Catalogus.

HADRIANVS BAR-
LANDVS HADRIANO
Ariuulo alumno
suo S.

Quoties hic inter ambulandum aut alias cogito de studiosis iuuenibus, omnium tu mihi videre fortunatissimus Adriane, cui eximio illo viro Erasmo Roterodamo conuiuere, eundemque quotidie tam docte, tamque facunde loquentem audire contigerit. Pro meo igitur in te amore non possum non istam tibi tam raram felicitatem gratulari. Duas abs te accepi epistolas, non scribam

bam quàm elegantes, mihi certe fuerunt longe gratissimæ. Iam confederam posteriori, imo vtrique responsurus, & ecce repente vocor Affligineum ad studia eius cœnobij ad ministratoris, quem nunc iuuenem in literis poliorioribus sesquiannum institui. Louanio discens optimum virum Gasparem à Riulo patrum tuum rogavi, vt me tibi purgaret. Tu vero me purgabis Erasmo. Vtriq; enim scripsissem, si Louanij manere licuisset. Mitto tibi opusculum quoddam proximis Iulij coloribus à me conscriptum, de claris vrbibus inferioris Germaniæ, & quorundam aliarum. In quibus & tuam cernes Antuerpiam. Merito enim tuam dico, quæ te primum nascentem exceperit. In locis vero nostratibus describendis singula persequuti non sumus, sed rerum summas, & ex his illustrissima quæq; libauimus. Vale ex
 rure Affliginensi.

GERMANIAE INFERIORIS VRBIVM,

ET ALIARVM QVAE FINITIMI
mae inferiori Germaniæ nunc parent Ca-
rolo Imperatori, huius nominis
quinto, Catalogus per Ha-
drianum Barlandum.

COLONIA.

E inferiore Germania quæ
frugiferarum aut lætarum ar-
borum ferax terra est, mag-
nisque & nauigabilibus flu-
minū alueis irrigatur, & qui-
busdā alijs finitimis urbibus
literis aliquid mandaturus in-
cipiam à Colonia Agrippina, quæ & situ &
flumine & populo clara est, & magnificenter
ædificata atque elegans. Hic vrbe media tem-
plum videtur magnificum, vbi trium corpo-
ra Magorum seruantur, qui Christo in Beth-
leem recens nato munera obtulerunt. Habet
Archiepiscopum, qui sit vnus è septem princi-
pibus, ad quos electio pertinet Romani Impe-
ratoris. Habet magni illius Alberti sepulchrū.
Tot habet sanctorum reliquias. Hic Ursula i-
ctu sagittæ transuerberata cum tot virginum
milibus,

milibus cum tot victricibus turmis ad cœli palatium purpureo sanguine laureata migravit. Hic gymnasium est liberalium artium, in quo permulti & eloquentes & docti viri bonas literas sunt professi.

AQUISGRANVM.

Distat hinc aliquot milis Aquisgranum, insigne oppidum monumento Caroli magni Imperatoris, quod in templo illic marmoreo visitur. Est & venerabile sanctorum reliquijs, quas idem CAROLVS ex diuersis locis hic esse voluit.

LEODIVM.

Descendo nunc ad Leodium, quæ vrbs amœnissimo extructa loco, & sacris ædibus, & Canoniorum collegijs longe superat alias omnes, quæ sunt in nostra Germania. Ad hæc ornamenta Episcopum habet, quo nō alius est locorum, quibus imperat multitudine potentior. Præcipue bonitatis est & vini ferax Leodiorum ager.

TRAIECTVM.

Traiectum, quod superius nominant, ad eius differentiam ciuitatis, quæ in Hollandia est eiusdem nominis, oppidum & natura loci, munitionibusque & populi frequentia, & ædificijs & Canoniorum collegio nobile, speciem præbet vrbiū duarum, coniungente eas ponte longiusculo. Huius incolæ, quanq̃ Leo
dis

CHRONICA

dinis vicini, tamen Burgundicæ domui mire fauent.

NAMVRCVM.

Namurcum ad ripam Mosæ situm arcem, habet munitissimam, qua bellorum temporibus in captiuis seruâdis vti consueuerunt principes nostrates. Populus hic non dici potest, quàm sit amans Burgundionum, pro quibus aliquando etiam suis militasse stipendijs leguntur. Ferri fodinas habent & in montibus opido adiacentibus vitaria amœnissima. Horum tritici & siliginis fertilissimus ager est.

DE BRABANTIA.

NVlla est natio cui vel humanitate, vel bonitate cesserint Brabanti, nulla gens, quæ minus grauem senectutem sentiat. Hoc præstat illis hilaritas. Vnde videtur manasse iocus ille; Brabantus quo natu grandior, hoc stultior. Horum regio tota amœnissima est, nemorosa plerisque locis, ac multijugis ferarum generibus abundans. Aeris tanta præfertim circa Louaniû & Mechliniam oppida puritas, vt circûiacentibus regionibus, non raro sæuiente pestilentia, Brabantii immunes alie perseuerent. Terra hæc vbiq; herbida, rerum omnium ferax, quæ blandiuntur naribus, quæ palato sapida sunt. Quæcunq; oculos pascunt, quæcunq; ad nostratia medicamenta conueniunt, largissime effundit.

LOVANIVM.

Louanium caput est vrbium Brabantiae
caeli & aeris benignitate nulli cedens aliarum.
Hic intra muros libera prata, vineae, horti spa-
tiosi, agri, pomaria, capi, dumii, saltus, pascua,
paruae syluulae, parua nemuscula, vt merito
hanc sedem ac domicilium optimarum artium
delegerint maiores nostri. Habet enim scholam,
qua non alia secundum Parisiacam numero-
sior, neque ornatior. Multa sunt passim toto
orbe Christiano gymnasia, sed in alijs alia vi-
deas desiderari. Aureliae in Gallijs solae leges
Ciuiles. Parisij Theologia, ius canonicum &
sophistica traduntur. Sunt aliae quaedam scho-
lae, vbi solae in pretio est Medicina. Louanij om-
nes scientiae docentur. Habet haec vrbis sacras
aedes plurimas. Vnam diui Petri, structura tam
eleganti, vt architectorum iudicio nullam plu-
ribus locis inuenias pari politiae. E conspectu
templi Apostolici visitur domus ciuica opere
fissima, & quae non vna re testetur olim floren-
tissimam fuisse vrbem Louanium. Hanc arti-
ficij plenam structuram mirantur Galli, Ger-
mani, Britanni, & Itali. Schola Louanienses
vnum habet caput, vnum principem, cui om-
nes pareant, hunc rectorem vocant. Cuius offi-
cium est ius dicere priuilegia tueri, & maleficij
reos scholasticos poenis afficere. Quum in pub-
licum prodit, ante eum it accensus, quem Be-
dellum recepto illic vocabulo appellant. Po-
ne

CHRONICA

ne sequuntur famuli. Quantum autem honoris huic dignitati habeatur hinc apparet, quod consules, magistratus, & clarissimi quique viri, denique omnium dignitatum gradus academiae principi assurgant, & decedant de via.

Exeunti ad comitia, quæ certis anni temporibus indici solent, plures accensi anteambulant, singuli manu auratum gestantes baculū insignia honoris amplissimi. Est hæc semestris dignitas, quæadmodum apud Romanos olim dictatura fuit sex duntaxat mensiū. Hæc nobis commentantibus scholæ princeps ac rector erat eximius sacrarum literarum professor Martinus Dorpius. Sunt & alia quædam Louanij non indigna spectatu loca, xenodochium amplissimum, ubi nunquam non assistunt ægrotis muliericulæ solatijs refouentes singulos, atque adferentes quod cuique è valetudine esse constitit. Est alio loco digna diuis, digna principe domus, quam extruendam curauit summus Pontifex Hadrianus Sextus, quum adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia visitur & cœnobium Carthusianorum, loco & ab omni turmultu, ab omni frequentia semoto, ita ut nec heremi solitudinem in vrbe magnopere desiderent monachi. Hoc ædificio nihil ex ea familia vidisse se quicquam splendidius ingenue fatentur quiuis exteri. Ad muros vrbis, qua Mechliniam itur, arx est insigni vetustate, & ad ocium, rerūq; vrbicularum vacationē principi-

cipibus accommodata. Eodem loco in monte tē-
plum est Baptistæ sacrum. E regione arcis, cu-
ius modo commemorari, turris est in ipso muro
ex candido lapide, eaq; altitudine, vt inde vi-
deri sereno cælo Antuerpia possit, octo mag-
nis miliarijs Louanio distans oppidum. Vul-
go impensa perdita vocatur hæc turris. Quam
annis aliquot superioribus fatiscentem, confus-
les magno reficiendam curauerunt. Ager Lo-
uanientis præter frumentum legumina, triticū,
poma, pira, persica, cæteraq; ad corporum ali-
moniam pertinentia, dat & vinum. Cuius ca-
natura, vt non facile inebriet, non facile ad ar-
ma protrudat, & luctam veneream. Bibāt hoc
vinum initiati, quos diuinæ literę perpetuo so-
brios & continententes esse volunt.

BRUXELLA.

Vrbs aulicorum frequētia, fontium copia,
magnificentia principalis aulæ, Ciuicæ do-
mus, ac plurimū aliarum splendore nobilissi-
ma, et quod de sua Burdegala dixit Ausonius.
Clementia hic cæli mitis, & irriguæ larga in-
dulgētia terræ. Huius incolæ vestitu opes suas
vestitu ostentant præ cæteris, & maxime ge-
nus mulierum, Templorum omnium hoc lo-
co magnificentissimum est diui Gudulæ, cano-
nicorum collegio insigne.

MECHLINIA.

Distat Bruxella & Louanio miliarijs qua-
tuor Mechlinia, vrbs situ & opere munitissi-
ma

CHRONICA

ma, quæ ipse quoq; suas habet minime vulgares doctores. Aëris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam ubi res exigit. Placet in hac vrbe vicorum amplitudo, placet mundities. Habet concilium regium, habet & ædes sacras complures, sed duas, quæ longe cæteris antecellunt, Deiparæ vnâ, & alteram diui Rumoldi ornatissimam, cum turri, quæ & magnifica est, & altitudine spectabilis.

HANTVERPIA.

Nunc offert se mihi Hantuerpia, ad Schaldam flumen sita, emporium longe celeberrimum. De cuius situ, splendore ædificiorum, populi industria ac diuitijs quorundam extat scripti libelli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere & Senatus prouidentia sic floret mercimonijs, vt nec Londino in Angliâ, nec apud Germanos Francfordiæ, nec in Gallijs Parisio cedere debeat. Priuatæ hic domus affabre constructæ. Certamen est in vrbe, quis magnificentius ædificet. Grandia sunt templa, vnum Deipare virginis augustissimum cum turri altissima ex candido lapide. Gentes mirum in opificijs acumen domus extruunt, altas magis, quam amplas propter locorum angustiam, & fere ex lapide. Est hæc ciuitas vna omnium quæ sunt hodie

hodie in inferiore Germania sacrarum certe ce-
remoniarum studiosissima, verèq; pietatis cul-
trix. Monasterium habet Præmonstraten. &
structura magnificentum, & monumento Isabelæ
Caroli Ducis Burgundiæ, coniugis nobile.

BVSCVMDVCIS.

Oppidum ludo literario, & pugnaci popu-
lo nobile. Horum arma superioribus annis,
haud semel Gelrij sensere, cum qua gente va-
rio certatum est euentu nostris hominibus. In
hac vrbe templum est Deipare sacrum, opus
visendo apparatus.

FLANDRIA.

Est & Flandria regio fertilis atque amœ-
na & pluribus locis suauiter aprica, nec ex-
pers nemorum & collium. Habet & lacus per-
spicuos, flumina, fontesque salubres. Gentem
non inhospitalem, vestitu & lingua à Braban-
tis indiscretam.

GANDAVVM.

Gandauum eius terræ ciuitas fluminibus no-
bilis, amœna, ampla, spatiosa, nusquam cõclu-
sa, nusq; suffocata. Innumeræ, cultæq; domus,
facundia virorum ingenia, antiqui mores, tum
duplice muro amplificata loci species. Suos e-
tiam habet, vt Louanium, meditationi ac stu-
dijs aptos recessus. Habet & ludos literarios
aliquot multæ celebritatis. Magnifica templa,
cœlum perquam benignum, Gentem fruga-
lem magis dixeris q̄ parcam. Est Gandauū &
O plu-

C H R O N I C A

pluribus diuorū corporibus, & nobilibus monasterijs duobus exornatum Petri Apostolorū principis, & Bauonis. Vtrunque abbatem habet, & annuos prouentus amplissimos.

B R V G E.

Publicarū priuatarūq; ædium in hoc oppido splendor & magnificentia oēm orationem, oēm dicendi facultatē supergreditur. Vt paucis omnia dicā, totus hic locus pascēdis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Hantuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Præter Gandauū & Brugas longe clarissimas vrbes, alia quædā sunt in Flandrijs oppida clari nominis, Alostū, quod ad posteros nobile reddidit tot exculis in omni prope disciplinarū genere pulcherrimis libris Theodoricus Alostensis topographus, Aldernardum, Insulæ, Iperæ, Teneramūda, Slusa, quod postremum est maritimum.

T O R N A C V M.

Nescio an vllum Tornaco extaret Florentius oppidū, vel in Flandria, vel in Brabantia si nostratium quàm Gallicarū semper esse partium maluisset. Cui hic affectus quantum paucissimis annis malorū inuexerit nos ipsi vidimus. Octo enim spacio annorum eadem ciuitas bis capta, semel diuēdita, & interim sæpius ad exterorum libidinem vexata est.

H A N N O N I A.

Hannonienses populi fide, & armorū erga
 autq. princi-

principem suū nulli aliarum regionum ceden-
tes, terram & ipsi incolunt herbidā, & pascuis
admodum lætā. Pietas huic genti in deum sin-
gularis, idioma gallicum, vt vicinis Tornacē-
sibus est. Habitus & cætera vita eadem quæ &
Flandris, quibus sunt cōtermini. Præcipua Hā-
noniæ oppida Bergæ & Valencenæ, vtrunq;
legibus optimis iustitutum. Nobis hæc cōmen-
tantibus, Valencenis fortuito incēdio plus mil-
le domus conflagrarunt pucherrima totius vr-
bis regione.

PHRYSIA.

Pene mihi exciderant Oceani accolæ Phry-
sij in bello feroces, & armis exercitati robustis
ac proceris corporibus. Nulla seruitutis gens
impatientior, boues optimos alunt, quos in a-
liasterras abactos vendunt magna pecunia.
Phrysiæ planus est ager, & multo gramine foe-
cundus. Ignem struunt ex bituminoso cespite
propter lignorū inopiam. Hos populos anno
superiori ad Caroli Cæs. obsequium retra-
xit clarissimi belli dux Ioannes à Vuassenaer,
quem si fata virū nobis seruassent, validas Gel-
riæ venisset ad vrbes. Oppida Phrysiarū ma-
gis insignia sunt Gruniga & Lewardia, vtrun-
que opulentū, vtrunq; populosum. Illud etiā
valide munitum contra hostiles insultus.

GELRIA.

Nunc de Gelria dicendum est, regione non
tantum ad suorū, sed exterarum quoq; gentiū
tutelam fertili, vt interim silentio præteream,

CHRONICA

q̄ bellicosum atq; pugnacem habeat populum
 suoq; principi valde fidelē. Vrbes hic quatuor
 maxime insignes, Nouiomagum, quod amœ-
 nus ac nobilis fluius Vuala præterfluit, Rure-
 mūda & ipsa suis dotibus nobilis. Arnhemū,
 quod nostra memoria Philippus Burgundio-
 nū princeps occupauit. Et Sutphania ciuibus,
 opificibusq; non infrequens. In his quatuor no-
 minis vetustate, populi frequentia, & opū ma-
 gnitudine primas tenet Nouiomagum, partim
 in cliuo, partim in plano situm, patria ac nata-
 le solum eruditissimi, facundissimiq; viri &
 studiosorum omnium Mœcenatis Francisci Cra-
 neueldij Cæsari Carolo à consilijs Mechliniæ.

HOLLANDIA.

Quam nunc Hollandiā dicimus, olim Holt-
 landia nominata est à copijs lignorum, vt ha-
 bent annales quidam. Huius regionis herbis et
 salictis maxime consitus est ager. Frumentum,
 quo vtūtur, nauigijs aliunde inuehitur. Homi-
 nes hic industrij, negotio, si simplices, et ad oēm
 humanitatē benignitatemq; propensissimi. Al-
 lios videas ad parādā vel rerum, vel lingua-
 rum cognitionē diuersa Christiani orbis adire
 gymnasia. Hollandis vero magis honoratur
 egregia morum integritas, quanquam nec ipsa
 negligunt studia præcipue literarum meliorū,
 quas aliquanto felicius quam cæteri discunt, si
 modo à teneris annis præceptoribus tradantur.
 In valorum nitore, mensarum lautitia, manti-
 lium

lium atq; mapparum candore, munditia denique rerū omniū superant alias nationes. Mulierum genus pulchrum & lacteum, aut negociatur vt viri, aut lanificio, lanificatione dat operam. Hollandia & piscosis interluitur amnis, & pascuis abundat vberimis, neq; regio esse creditur alia in orbe, quæ simili spacio tot habeat oppida, mediocriter quidē magna, sed apprime polita & concinna. Pagos quoq; regio sumptu passim ædificatos videas. Dolendum hanc tam nobilem, tam florentem prouinciam Lutheranae factioni tantopere fauere. Dācam nunc de oppidis huius regionis.

TRAIECTVM.

Hanc urbē attribuunt Hollandiæ, alij Phrysiæ, Siue in Hollandico solo, siue in Phrysiā sita, haud dubie nobilissima est, & priuatarum ædiū pulchritudine, & clero. Habet enim celeberrima Canonicoꝝ collegia, in quibus principem tenet locum, quod est diui Martini. Habet & antistitē, qui in sacris latissime imperat. Hic rā diues ac potens, vt siquando sit necesse quadraginta hominū milia ad bellum possit armare. Ex hac vrbe Rom. Pontificē Hadrianum eius nominis sextum nostra vidit ætas. Quæ felicitas nulli vnquam contigit aliarum quæ sunt in orbe nostro. A Traiecto non longe distita est Dauentria, quod oppidum plures annos floruit schola bonarum literarum.

CHRONICA
DORDRACVM.

Vrbs est valide munita, negotiationi idonea, vndiq; cincta mari, opibus & celebritate inter alias longe princeps. Herlemum.

Hanc urbem inuenio conditã à quodam illustri viro, cui nomẽ inditum fuerit Lem, germanica lingua, vrbs hinc dici cœpta Herlens stat Germanice, nos eadem ratione Herlemum dicimus Latine. Forum hic maximũ, pulchræ domus, templum egregium, vrbs sita est loco peramœno. Statim egressis mœnia, occurrit nemus, in quo varias auium linguas audire licet, in quo timidi damæ, ceruiq; fugaces, lepores, cuniculi, denique ferarum omne genus.

LEYDA.

Pulcherrimum Hollandiæ oppidorum. Aedificia habet & concinna & frequentia. Vicorum hic est perpetua quædam mundicies, vt alijs quibusdam terris plus luti ac cœni inuenias in domibus, quàm hic in plateis.

DELFVM ET HAGA.

De huius oppidi cõditione puto me dixisse nonnihil in opusculo de Comitibus. Incolarũ opes amplæ sunt, multa in diuos pietas. Ceruissiam conficiunt optimã, quæ plurima ad Selandos vicinam gentem importatur. Hinc paruo miliario distat Haga comitis, ita enim nominatur, pagus & magnitudine, & cultu & incolarum frequentia non paucis anteferendus. Hic concilium est ad quod totius Hollandiæ, atq;

atq; item Selandiæ populi concurrunt in rebus
ambiguis. AMSTELREDAMVM.

Hoc cæteris quæ nominavi, recentius oppi-
dum, genus hominum incolit pecuniæ studio-
sius. Quocirca in remotissimis etiam terris ne-
gociantur, habentq; toto fere anno externum
domi suæ mercatorem. Præstat hoc illis cõmo-
ditas portus. Sunt alia quædam non pœniten-
da Hollandiæ oppida, Goricum, Gouda, Alc-
maria, Roterodamum, eximij illius viri Eras-
mi Roterodami vrbs nutricula.

SELANDIA.

De Selandiæ meæ situ extat perquam erudi-
ti viri Gerardi Nouiomagi veteris amici no-
stri epistola non inelegans. Dicit ille totam Se-
landiam xvj. insulis ac totidem oppidis con-
stare, fertilem esse regionis agrum, multoq; di-
ligentius coli, quàm Hollandicum. Quod hic
nascitur triticum multo & purius & candidius
esse Hollandico. Mores esse indiscretos cum
Hollandis, lingua citatiore nostrates esse. Por-
tuum commoditate, mercimoniorum copia,
& nauium numero Gerardus Hollandiæ præ-
fert Selandiam. Coquitur hac insula sal candi-
dissimus. Habet Selandia tres insignes insulas:
Vualachriam, in qua Veria & Middelburgū
oppida mercimonij florent. Schaldiam, vbi
Ziricea est opulentum, & non inconcinnum
oppidum. Suyrbeuelandiam, in qua duæ sunt
vrbeculæ, Goufa Ruemersuuala. Est hæc om-
nium

C H R O N I C A

nium Selandiæ insularum amœnissima. Syl-
 uas habet locis aliquot, hortos quoque, in quibus
 est, quicquid natura produxit herbarum
 esculentarũ. Pomaria passim amplissima. Hic
 mensibus vernis omne auiũ genus sublilire, cir-
 cũuolitare, colludere, delitiari videas, hic vel
 studere, vel obambulare, vel cum amiculo cõ-
 fabulari, vel cibum capere, vel cum sodalibus
 luitare summa est voluptas. Goufæ oppidu-
 lo, quod dixi, vicina est patria mea Barlãdia,
 locus adeo & fertilitate ac rerum copia, & ædi-
 ficijs & littoris amœnitate præstans, vt non im-
 merito de hac dicere possim, quod de Baijs Ho-
 ratius dixit, Nullus in vrbe locus Baijs prælu-
 cet amœnis. Item poeta Martialis: Vt mille

laudem Flacce versibus Baias. Laudabo
 digne non tamen satis Baias. Totus

locus pratis irriguis paruisque
 cinctus est nemusculis. Dis-

gnã studijs dignã

musis se-

dem

diceres.

Subsignauit P. de Lens.

F I N I S.